

Theodore
Besterman

127

P.

S.

Digitized by the Internet Archive
in 2009 with funding from
Research Library, The Getty Research Institute

Clariss. Pictoris et Geometrae
Alberti Dureri de varietate si-
gurarum et flexuris partium ac-
gestib. imaginum libri duo qui
priorib. de symmetria quon-
dam editis nunc primum
in latinum conuersi
accesserunt.

Anno M. D. XXXIII.

Ad lectores in sequentes libros prefatio.

Cum de artificio picturæ cōpositos libros ab Alberto Durerò, partim voluntate erga ipsum mea adductus, partim etiā coactus amicorū precibus quæ imperij vim habere viderent, in manus accepissem conuerendos in linguam Latinam. Sensibiles unam successus non sane respondere studio meo, eoque singulari cum mihi tum illis satisfaciendi qui nobis hunc laborem imposuissent. Neque id adeo mirum mihi cogitanti visum, quod non satis explorato pondere subiisse sub materiam cui ferendæ parū sufficerent vires meæ. Id me siue in cupiditate gratificandi petentibus a me hoc opus, siue negligentia mea principio sane fugerat. Quare suimus eo maiore anxietate in processu quo minus et prouisa grauitas et integrum tam erat ab iucere semel suscepimus onus. Quod ipsum si facere lieuisset, expedita via fuerat qua nos cura molestiarum liberare potuissent. Atque in hac hœcstionē et depressione nostra, ut fieri soleat, progressi sumus lentiore gradu, et quasi pedetentim. Itaque libros primos duos tandem residentes, separatim latinos factos emisimus. Simul ut daremus specimē industrie nostræ lectoris, simul ut hac in parte decursi spatii paulisper acquiesceremus. Simul etiā, quia esset in reliquis maiore attentione opus, quod sciremus primum qui deinde librum ab authore diligenter recognitum, ipsoque illum viuo typis excusum fuisset, cum reliquorum editioni et castigationi morte preceptus decesserit. Atque utinam Deo visum esset, ut illo superstite nobis hæc et prouintia data esset, gerere et cupide et ut confido, cum laude voluissemus. Nunc illius desiderio, et fuit non nullum tedium, et occasio certe laudis morte ipsius amota est. Hoc autem cum opto, non modo respicio ad me et res meas, sed potius etiam ad illum et famam mortui, a quo sensi me valde diligi, quemque ego merito ipsius feci maximi. Nec non studiosis quoque harum rerum utilia vota facio. Extarent enim profecto hæc scripta ab authore ipso edita, nō minima parte sui sed vniuersa, ad eum modū composita, ut maxime et doctis admirationi, et studiosis omnibus fructui essent. Nunc etiā neque illi paruipendere, neque hi parum adiuuari poterunt. Tamē illa excellētia curæ et elaborationis fortasse requiratur, qua nihil est pulchrius neque prestabilius. Videre etiam hoc amici Dureri nostri, qui inchoata iam excusione operis, et absolute primo libro cū auhtor diem suū obiisse, perduxere ad finem hunc laborem, cū accurata admonitione, authorem editi non affuisse. Hæc ego etiam hoc loco, in quo, ut dixi, quasi positos onere aliquantulum acqueui, recceperurus illud duxi lectoris significandum, ut scirent quid a Durero tantum modo informatū, quid per politum haberent. De nobis deque opera nostra supersedebimus in presentia verba facere. Neque enim cum laudem nullam affectemus, metuendū ut opinor, ne quis qui reprehendere velit, futurus sit. Ut enim ille apud Virgilium ad maximam spem natus puer, imbelles seras nihil moratur.

Spumantemque dari pecora inter inertia votis.

Optat aprum, aut fuluum descendere monte Leonem.

Ita libenter prætereunt huiusmodi scripta facileque patiuntur latere Aristarchi, a quibus non celebratum sed obscuratum iri nomen suum perspiciant. Quid est autem hoc genere scriptorum, quod ad orationem quidem attinet, non solum ieiunius, sed penitus dixerim infelicius, ut misericordia digni, si quid ad hæc forte cōpulsi sint, esse videantur, inuidice certe obnoxii esse non possint. Sed hæc ipsa pluribus memorauit.

mus quam necesse fuerit. Quod autem de miseria horum scriptorum dixi quicce tale argumento talisq; fortuna sua traductore plane seruum accipiuit, si quis minus esse verū putat, licet periculum paucis ipse versibus faciat, nimisrum intelliget multo me, quam res sit, parcus locutum. Quod superest si qui illa priora forte legistis, facite et hæc cognoscatis. Quae profecto sunt ab arte instructissima, quo etiā nomine si quid compositioni defuerit, facile compensari pati debetis. Et, si nihil ad hoc usque tempus vidistis in lucem emissum his de rebus melius, eorum fuerit hactenus quidem optima gratis animis amplecti nihil vidisse autem certum habeo. Ut enim restare huius artis eximia quedam ad huc precepta veterum, neque funditus illa deleta esse. Ita etiam summa cum cura asservari arbitror, magis quam ullam Virginem, quaesta men poeta magister morum custodiri iubet multis partiam communitis in thalamis. Quod si quando horū prodierit, Deo bene volente, aliquid, est, quicquid fuerit relinquet, etiā Dureriana non nullo in numero. Tunc tamen licet antiquitati venerabili priores sive optimo deferatis. Interea cum quod præ Durerianis petat, nihil extare compertum habeamus, officium vestrum feceritis si hæc ut optima amplexi, meliora cum vestigare tum sperare non desinatis. Quas proferri ille etiam cum obscuratione suorum vellet mortuus. Cum enim facile præstiterit multa variaque rerum scientia res liquis, tamen hanc etiā ipsam vicit illo in viro animi probitas, ingenuitas, liberalitas, moderatio, sanctitas. De quibus est si rei magnitudinis exuperante, multo minus, multoq; exilius quam par erat, cum a nobis alibi dictum sit, nunc quidem verba facienda non putauimus. Ceteraz hanc doctrinam non poterint, ut opinor, contemnere eruditi, cum enim est arte exulta, tum in usu iucunda, non modo operæ et manu, sed intelligentie potius et iudicii. Quis est enim tam rusticus aut alienus ab omni elegantie sensu, qui non libenter bonam pulchramq; picturam cōtemplari soleat. Sed inter spectatores discrimen est ingens. Nam imperiti artis nihil neq; exquisite neq; cū certitudine aliqua cognoscunt, Sed coloribus et nitore tabularū tantummodo capiuntur, horum etiam humaniores argumento. Docti vero etiam particulas et singulatim omnia percensent, iudicioq; suo discernunt et perspiciunt. Ut illi eorum qui magnam hominum turbam simul salutent, hi autem eorum qui singulos appellant, similes esse videantur. Sed quoniam existimò statim ubi huic opus exierit futuros aliquos qui in ipsum quasi irruant, subq; sua præla abstrahant. Quantum quidem interfuerit studiosorum illud hinc accipere quam aliunde ubi secundū nostra expressum fuerit. Non tam dicere facile est atq; ipsa re declaratur. Cum enim pene maior claritas et certitudo consistat in exemplis quā præceptis, neque fieri possit, ut illa traductionibus crebris non violent, siue ipsis typis vitiatis, siue negligēter explicatis, ut usum et scientiam concedam maximam iis qui transserre velint, quis non videt quam in prolixi errores pendeant, cum nobis compertum sit ab ipsis typis ipsis, expressas iterum figuræ diuersas eruisse. Corrumpi autem aliorum auctorum scripta sola in scriptione consuevere, huiusmodi in pictura etiā. Quo in genere quoq; sunt cosmographica illa phenomenon et Geographice. Sed de hoc ipsi viderint, ne si in hac parte immoremur, magis distractioni librorum, quam legentium comodis voluisse consulere videamur. Atq; hinc igitur deinceps Alberti doctrinam exponere aggrediemur.

Alberti Dureri mathematici et pictoris. De figurarum varietate libri duo.

Hoc in libro qui de pictura tertius a nobis instituitur, propositum est demonstrare rationes quasdam, quibus superius descripte figure corporum secundum membra rum et suam et inter se conuenientiam variari pro arbitrio vniuersiusq; possint. Siue cui opus grandius seu magis exilius forte placeat. Ita quidem ut omnia, alia quam dudum, et diuersa, neq; figuram neq; iam commensurationem pristinam reti nere videantur. Atq; haec similiter in virilibus ac muliebribus nec non puerorum imaginibus exponere decreuimus.

Principio notum intellectumque esse debebit. Quibus de rebus figurarum varia tiones existere soleant. Harum genus est unum in commensurationibus contras rietas. Cum autem contraria iunguntur magis illustria sunt, quod in similibus non accidit. Huic generi haec subiiciuntur.

Magnum.	Paruum.
Longum siue prolixum	Breue seu curtum.
Distensum seu dilatum	Contractum.
Crassum	Gracile.

Quae quidem differentiae quantitatis sunt. Et in adiiciondo detrahendoue in multo ac modico versantur.

Alterum est genus qualitatis in quo sunt differentiae ceterum ut iuuentex. Senecte. Constitutionis corporis et modi ut macilentum pingue, durum, leue. Forme ut venustum amabile, turpe ingratum. Itemque habitus ut curuum, rectum, cequale, incequale, sublime siue excelsum, humile seu demissum. Rotundum, Angulosum, Acutum hebes, similiter et erectum. Transuersum, Obliquum, item positus vnde dextrum, laevum, aduersum, Aversum, supra, infra.

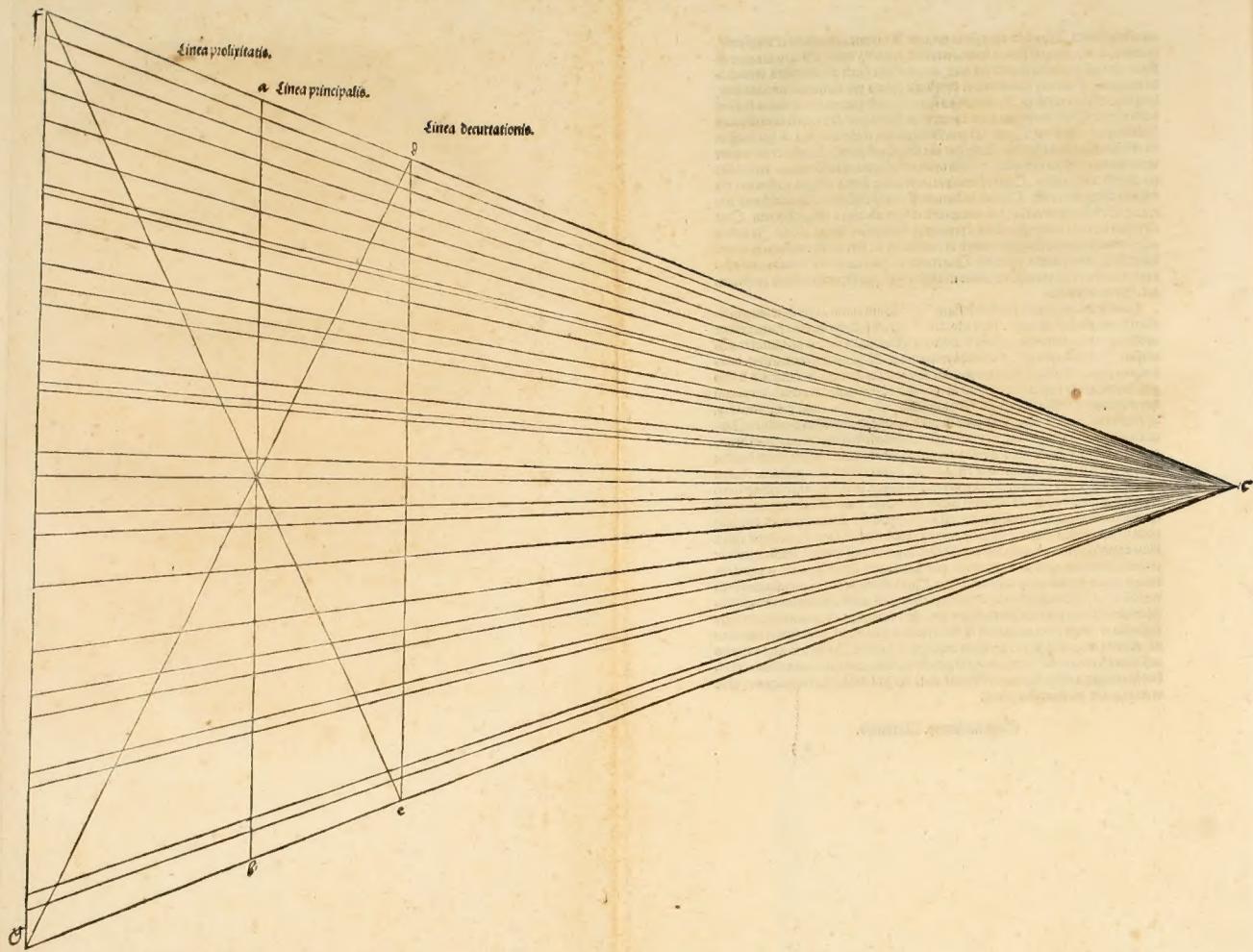
Per haec discrimina diversitates figurarum exquiri poterunt. Quarum nunc deinceps exempla subiiciemus quibus praecipua ac pene sola harum rerum doctrina continetur. Ac primū proponatur differentia magni et parui. De qua dupliciter cogitandum. Primū quatenus haec est totius erga totum. Quaz unū magnum dicatur, paruum alterum, in quibus similitudo tamen et quasi eadē facies constare potest. Ita in quibus eadem ratio et conuenientia partium ponitur, grandia possunt vel parua describi. Ut in delineationib. fieri videmus. Volūtē similes vel Regias edes de forma adumbrata in cartis, extruita et globum longioris diametri similitudinem habere cum altero cuius diameter multo sit brevior, nemo non dicit et sentit. Sed cum haec differentia animaduertitur in partibus tum consequitur dissimilitudo totius erga totum. Ut si quis truncū corporis constituat grandiusculum, inferiora autem minuscula. Hocque ipsum usurpari poterit omnibus in membris. Quae variationes sunt infinite. Atq; his appellationibus magni ac parui utimur respectu earum rerum de quibus rebus ille ponuntur inter se.

Proxima erat differentia proposita longitudinis et breuitatis. Voleat igit̄ aliquis certam effigie producere aut corripere, ut, exempli gratia, illā que virilis in primo libro et loco a nobis descripta est, is igit̄ animaduertet in prolixitate gracilitate et contractionem, in breuitate vero crassitatem et distensionem secundum propriam com-

mensurationem. Atque haec cum fiunt utraque in ratione latitudinis et densitatis, spacia quae in principali figura notata cernentur, retinenda erunt. Si uero utraque est figies illa inq̄z producta et correpta haec, accommodata fuerit ad altitudini principalis imaginis. Tum illa latitudinis et densitatis spacia pro utriusque constitutione, longe diuersissima existent. At altitudinis spacia iam cōgruentia maximam dissimilitudinem p̄ce se feret, propterea quod a principali figura hinc ad proceritatem illine ad humilitatem discessum. Deque illa graciliora omnia et contractiora cū hac crassiora et distensiora facta fuerint. Atque hac via singulariū partiiū altitudines in corpore conuenienter produci aut corripi poterūt intra notatas transuersas lineas designatrices altitudinis partium. Quārū si maiora inter ualla feceris effigies productior sin minora correptior exibit. Quibus, ut dictum est, ratio densitatis et latitudinis nō uariatur. Sed illud productū et hoc correptum unam ab altera effigie discerni. Quārū postea in noua cōmensuratione a principali descriptione longe abitur. Id ipsum uero minutum perque singulas partes in producēdo ac corripēdo exquirere et nimij laborem et tēdij habere plurimū. Quare tota in hanc rationem certa doctrina sumus completri de qua ministerio unius trianguli haec que dixi recte et facile perficiantur. Hoc ita describes.

Lineam unam punctis duobus designabis, secūdum quam altere duce longitudinis et breuitatis describantur. Haec esto. a. b. tangentē altitudinis quanta fuerit prime utrilibus figuræ in primo libro. Hanc diuides per altitudinem spaciis linearum transuersarū. Nam illis scis ostendi altitudines partium. Ab huius linea punctis a. b. deduces in propositū aliū ad dextram punctū c. lineas duas quae in illo cōcurrētes, triangulū describant de basi. a. b. et similiter in eodē p̄ucto c. productæ altitudinē oīm partiiū linea cōcurrent postea iuxta hanc medianam lineā παραλίακον unā prolixitatis f. g. ad sinistram cōstitues, alteram decurtationis d. e. ad dextram uersus punctū c. Quozq; a media uel hanc uel illam remotius posueris, hoc erit maius prolixitatis uel decurrationis discrimē. per has igit̄ et ipsas transeūtes ille altitudinis medie linea diuidēt et ipsas pro unius cuiusque ratione conuenienter, itaque uti res fieri postulat. Huius trianguli figuram expressam subiecimus manu nostra. utile futuram multis et uarijs usib; Estoque nomē illi uarianti. Nam uariantur huius adiumento partes rerū et admirabiles mutationes efficiuntur uel augmentatione staturarum uel diminutione, ut si propositā aliquam effigiem eius altitudo complectatur spacia quae essent illius capitis septena ad altitudinē capitis spaciōrum octonū nouenū, denū ne produce re libeat adiscentes nimirū altitudini quae fuerit intra caput sumum et plantam imam unius duūtriumue capitum spacia. Quod idem et diminuenda statura accipiendū. Sed si staturam forte ut diximus prolongaris, accommodabis iam etiam productiūsculū caput p̄ eo ac forma exiget proposita imaginis, ut conuenientia et decor custodiatur, idem pro natura rei et in decurtatione seruabitur. Sed tum si metiri uelis, altitudo non paria spacia capitum atque prius habebit. Hoc loco monco uolentes usurpare hanc a nobis demonstratam rationem mutationis, ut in manibus et pedibus separatim a nobis superius descriptis cum magna diligentia et attentione, ut in re neutram facili uersari ueline.

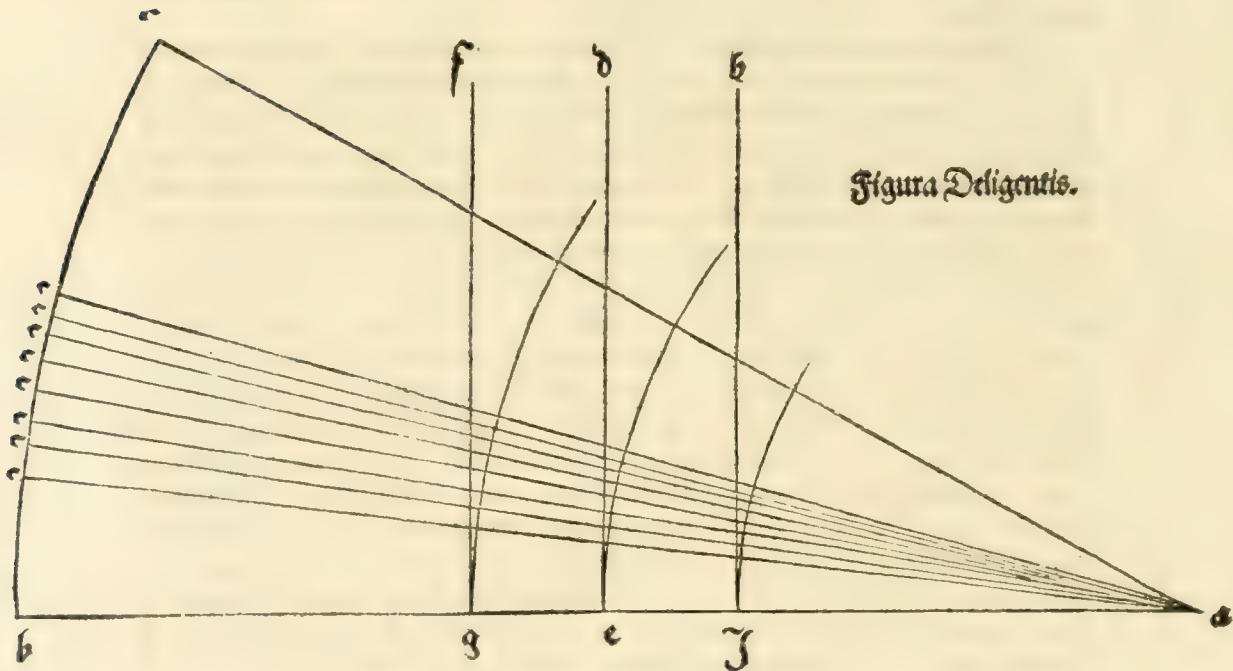
Sequitur forma. Variantis.

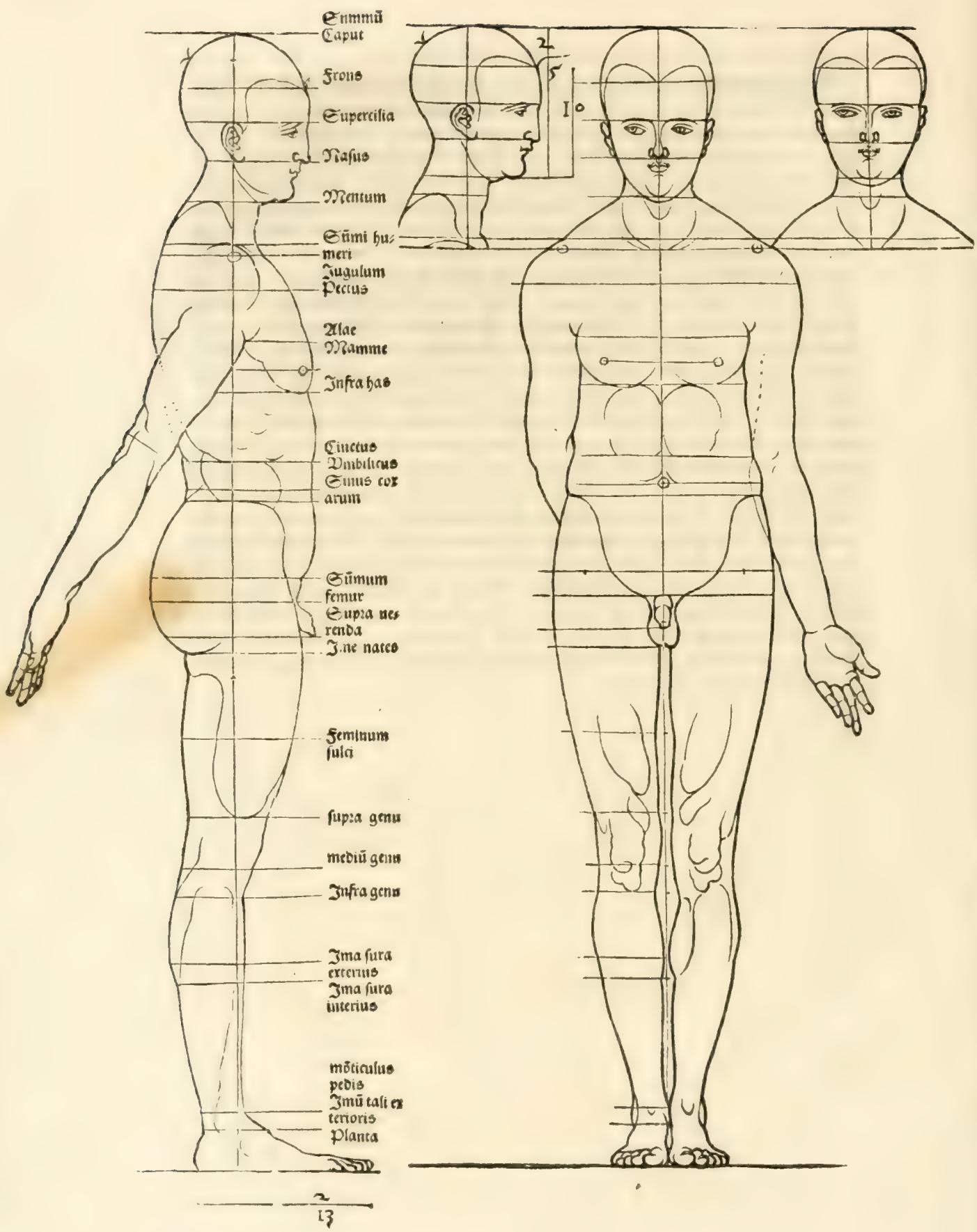
Ita igitur distinctis his omnibus lineis ut est praeceptum, deinceps forma imaginis sua cuiusq; inscribetur. Quod nos in prescriptis linearum exemplis ob cartæ paruitatem facere non possumus. Sed fecimus per aequalia et congruentia altitudinis spacia in sequentibus, conseruatis debitis commensurationibus singulorum, hac via et ratione que exponetur, qua in omnibus volentes mutationibus videntur sicut. Figura autem efficta ad lineam. f. g. erit gracilior et contractior, ad lineam autem d. e. crassior et distensionis. Nec minus usus erit huius variationis in illis gracilitatis ac crassitudinis, et contractionis ac distensionis modis, q; in his prolixitatis ac breuitatis. Non autem est ab re et inconsentaneum, cunctas imagines quasi aequali in exemplis altitudine describi, hoc est, ut unius altitudo tantum cartæ occupet quantum alterius, q; cum suis statuere dissimiles sint. Ita enim in comparatione omnia illustriora et magis evidenter futura sunt. Hac eadem ratione poterit aliquis et in separatis partibus imaginum uti, sic ut aliquid illarum variet, aliquid non variet. Et tunc quidem quicquid unius detrahitur, alteri adiiciatur necesse est. Idem intelligendum de singulis etiam in imaginis altitudine transuersis lineis. Et iuxta has attenuationis aut densationis, itemq; contractionis aut distensionis. Quoties enim iuxta unam propositam et principalem lineam in Variante hinc atq; illinc alias duas statuere, declaratur omnibus in locis permutatio conueniens, illinc in prolixitate hinc in breuitate. Sed nunc deinceps, quo quisq; modo officinam suam hoc triangulo instruere illoq; si res poscat uti possit ostendam.

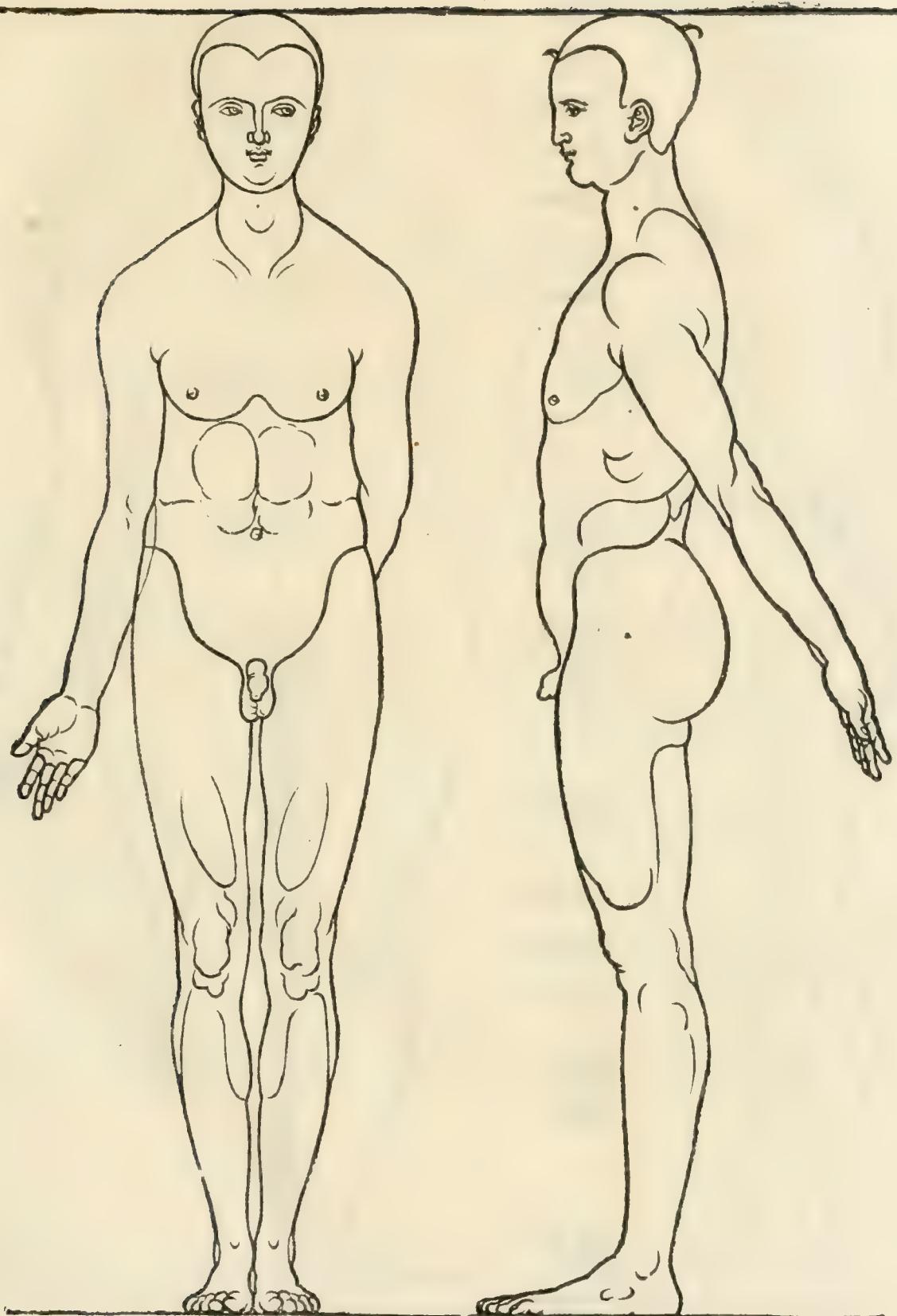
Principio ducatur linea transuersa de puncto. a. in punctum. b. que certo loco fixa sit. Ex huius punto. a. produceretur alia. a. c. que quidem fixa sit illo in punto. a. sed ab altero punto. c. mobili, ita ut cum transuersa. a. b. in eodem loco iungatur, ab punto vero. c. remoueat propius aut longius. Neq; quisq; suspicatus sit me nunc sit de lineis ac punctis loqui, quemadmodum Geometre consuevere, quibus haec omnia cogitatione modo complectenda proponuntur. Nos enim nunc manuū operibus consulimus. Sed nihil tamen minus, q;uis exprimi haec omnia velimus, desebunt ipsa ad illorum quec; individua et unica sola mente intelliguntur, exactam et invariabilem certitudinem referri. Sed eorum quec; diximus talis usus erit. In tabella huic rei comparatæ transuersam lineam. a. b. inscribes, et in punto. a. acum seu claviculum firmiter affiges, huic annexes filum aequabile et validum sculum ut sericum, illudq; intendes in altero punto. c. quod representet illam ab eodem punto c. mobilem lineam. Posthac impones perpendicularem. d. e. in medianam transuersam a. b. His ad hunc modum præparatis scito in linea perpendiculari. d. e. statuendam propositam partem quam producere aut corripere velis, ita ut finiatur insidens linea transuersæ. a. b. posca filum quod est pro linea. a. c. intendes, ut supra attingat summitatem constitutæ partis in linea. d. e. Deinde quantum volueris prolixiore il lam partem facies. Hoc pacto. Ante lineam. d. e. prolixitatis quec; sit linea duces similiter perpendicularem quec; supra extento filo linea. a. c. infra transuersa. a. b. definiatur. Haec sit exempli causa. f. g. sin correptionem facere volueris propositam partem, consequeris hoc ipsum de breuitatis linea, quec; perpendiculariter et ipsa statuatur in transuersam. a. b. post perpendicularem. d. e. versus. a. et supra definitur filo linea. a. c. Sitq; haec, verbi gratia, h. J.

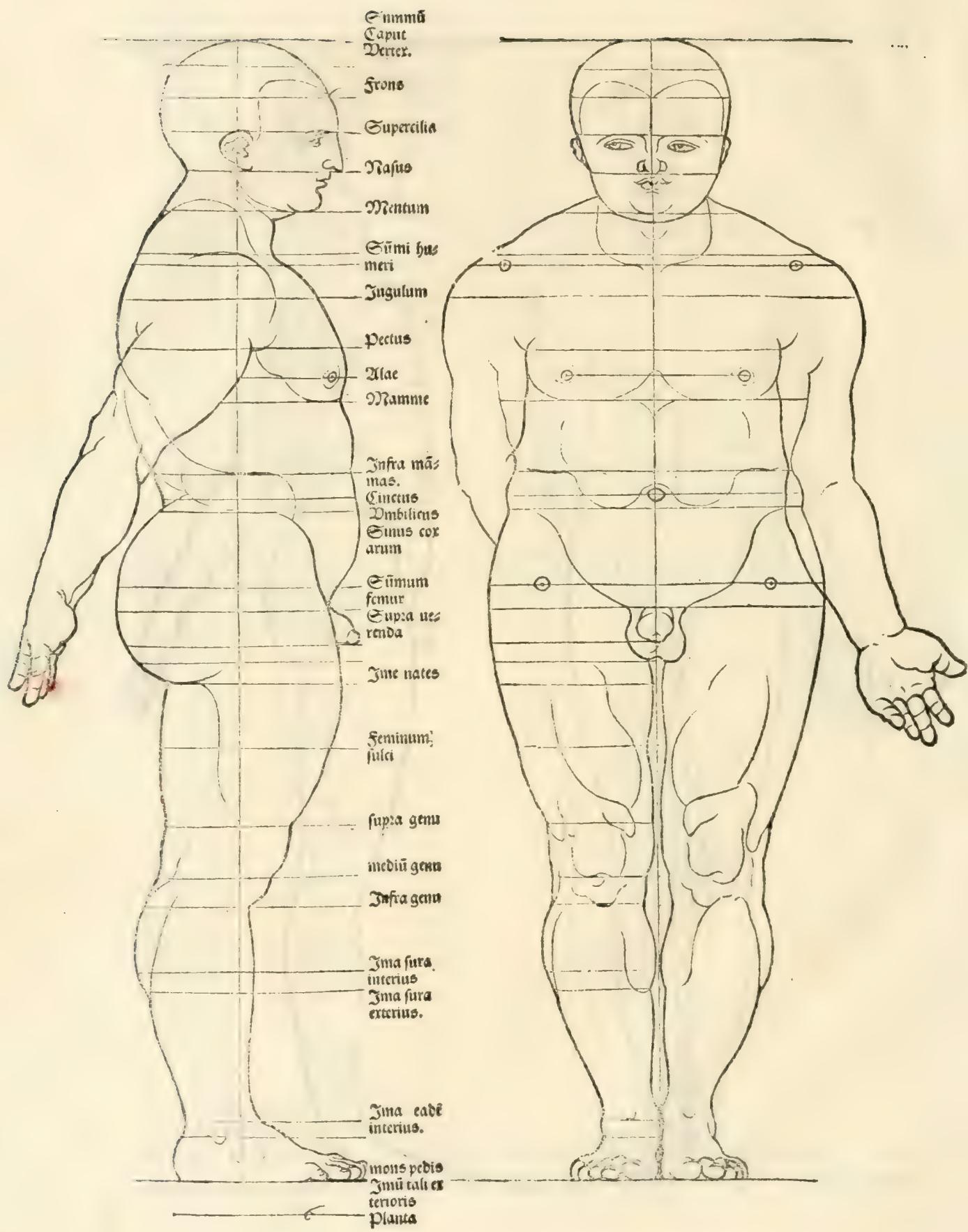
Hoc pacto tribus perpendicularibus ordine in transuersam subiectam impositis,
 Statuetur in media. d.e. propositae et principalis longitudinis spaciū. In ceteris
 f.g. illud ipsum productum. In vltiore. h.i. correptum. Atqz hec ipsa conueniens
 et utrimqz designat linea filii. a.c. cum ad summitatem linece. e.d. intenditur. Hocū
 usus esse poterit in rebus innumerabilibus, etiā ubi spacioꝝ nomina dicti nō poterunt.
 Ut si nō sit nominabile quota quæcꝫ alicuius nota longitudinis pars sit, veluti una
 2. una. 3. 5. 6. Huins p̄cepti exēplū expressim⁹ inferius, ut oculis etiā legentū doctri
 na nostra subiaceatur. Atqz huic instrumento nomen placuit indere Deligentis, quod
 seruat delectui eoz quæcꝫ in quaqz proposita re maiora aliquis minoraque facere velit.
 Atqz ex his p̄ceptis et huins Deligentis adminiculo descripte sunt paulo post ex
 pressae figure viriles gracilitatis et crassitudinis. In his variationibus animadver
 tendum, omnia corpora in productione, addensatione, dilatatione grandescentia,
 partes habere distantiores et quasi vastiores, contra quæcꝫ unqz corripiantur concur
 rentes magis et propinquas. Itaqz graciliores staturas aspectu etiam molliores ex
 istere crassioribus. Hoc instrumentum quadrantis plane figuram modumqz p̄se
 fert, quod nos et ipsum curuis lineolis designauimus.

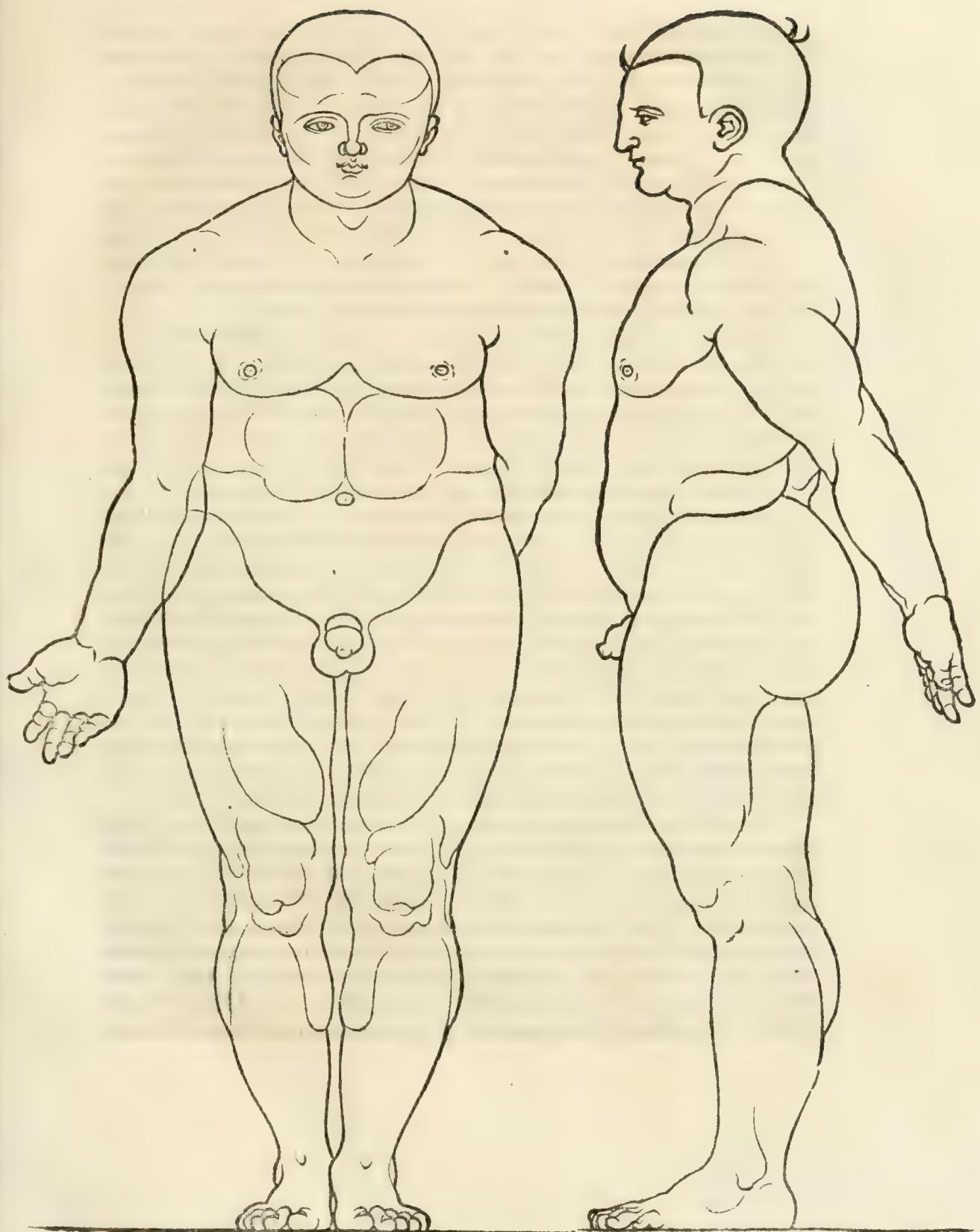

Sed sequentium imaginum productoribus statutis scindū adiectum esse ipsa p
altitudinis partem unam 4. Etiam si quis vti hac ratione volet, is debebit caput pau
lo argutius accommodare, quo neglecto tota figura apparebit inuenustior. Sursum
igitur versum mento leuato, aut supra aliquantulo de capitis summitate dempto, de
ligentis beneficio partes cōmensurabuntur. Nos in exemplis de summitate nihil dem
psumus, sed inde ad imum usque mentum fecimus spacium duarum 15. ab summo
autem mento ad summam usq; frontē unam. 10. distributis deinceps beneficio deli
gentis omnibus altitudinis partibus, latitudo em̄ iam inducta et densitas retinetur.
Huiusmodi etiam capitum ipsorum exempla iuxta effigies exemplorum, appositi
mus. Spaciū pedis feci obtinere duas. 13. Nam exierat breuiusculus iusto, similiter
et monticulū pedis non nihil coplanauimus. Exigebat etiā figure venustas ut crux
ra quaē ratio variationis subiecerat nūc etiam graciliora et contractiuscula describer
entur. Et huius imaginis densitatis commensurata spacia minus habent spacijs
principalis imaginis parte una. 5. Hęc autem omnia quomodo recte fieri posse pu
tarim, omnibus in partibus ac locis, diligenti et studiosa manu in exemplis delineā
vimus, quo non verbis modo, sed re etiam ipsa instruerem legentes. De figura autē
correptiore monere hoc est visum. In descriptione Variantis per constitutam lineam
principalis altitudinis a. b. duxi lineas duas obliquas, quae in medio lineæ a. b. se
mutuo scinderent. Ex igitur productæ a linea prolixitatis f. g. supra et infra, attin
gunt lineas c. f. et c. g. atq; ex huius attingentice punctis ducta est decurrationis linea
d. e. Cuius decurrationis figura si ad principalem altitudinem effingatur admodum
crassescet, sicut hoc Deligentis instrumento efficitur. Capitis tamen et altitudo et la
titudo ac densitas minuenda est, siquidem ad humanum modum respondere velu
mus. Pedis autem spacium unam. 6. obtinebit. Horum et ipsorum subiecimus exem
pla. De quibus itemq; nostra doctrina facere quisq; poterit quod libuerit, seu produs
ctiora siue correptiora placuerint.

De differentia prolixitatis et breuitatis visum est, nunc quoq; tractare supra in libro primo descriptum caput in cubico quadrilatero per transuersas et perpendicularares dispergitum lineas. Hoc est, si illud intelligatur in cubo, qua ratione hic extendit, hoc est altior depressione reddi, nec non cognosci possit, quid accedente altitudine latitudinis decedat spaciis, et illa decedente, quid his accedat. Hæc communi voce ^{et rego} ^{aliqua} ^{et} ^{et} dicuntur. Nos distinguimus, docendi causa, ob longo et prominente. De his talis est doctrina. Proponatur cubus quadratus, id est, eequaliterum quadrangulum solidum concipiatur animo, huius enim cubi propria est appellatio. Sed altitudo est spacio altitudinis supra in primolibro descripti capitil, quod caput principale nominamus. De cubo autem prius seorsum non nihil explicandum quam ad descriptionem capitil perueniatur. Esto autem positum in vniuersiusq; arbitrio, quantum attollere ac deprimere quantumue producere illum velit.

Scindum cu
dum nominari
vne
Ecclpop
id est solidum
quadrangulus
ab auctore.

Principio propositi cubi recti lateris primorem lineam notabis infra litera. a. suis pra. b. hanc ipsam lineam quantu libebit attollens, quodq; ita altius faciū fuerit insignies notis. a. c. postea linea. a. c. transuersam collocabis, et impones in illa perpendiculariter a. b. ita ut norma hæc constitutione linea^z describatur, et angulum. a. cotineat, mox de puncto. a. retrosum produces lineam. a. c. cuius productionis terminalis punctus sit. d. Ita in transuersa. d. a. c. imposta perpendicularis. a. b. ad rectos utrinqz angulos apparet. Cum obliqua linea supra triangulum concludes. Postea gnomoni seu cenei stile lignei modo ne fallacis, vnum latus accomoda ad obliquam lineam. b. t. ita ut angulus gnomonis attingat punctum. b. deinde normalem lineam ex angulo gnomonis deducito, quam vbi videris ad normam ut dixi deductam scindere transuersam. d. a. c. ibi notam ponito. e. Quibus perfectis iam repertam scito conuenientem, id est, ^{ανάλογη} lineam ad lineam. a. b. et lineam. a. c. Ea est linea. a. e. Sed deinceps exquirenda linea est inter. a. b. et. a. c. hoc pacto. Ambas lineas. a. b. et. a. c. coniunge ut vnam transuersam describere videantur. Ea sit. e. a. b. Deinde constitue perpendiculariter vnam lineam in punctum. a. et insige circini pedem in medianam lineam. e. a. b. et alterum pedem colloca ad punctum. e. atq; inde circumage usq; ad punctum. b. ut semicirculus describatur. Quius circumferentia vbi secarit perpendiculariter in punctum a demissam lineam, ibidem appone notam. f. hoc erit spacio laterum latitudinis cubi qui principalis altitudinem excesserit, qui excessus designatus sit linea. a. c.

Similiter facies compressurus principalem cubum ut prominentiusculus fiat, nisi quod exirent omnia a prioribus diuersa. Ut enim supra elatior fuit facta cubi altitudo ita sicut nunc humilior. Ut. a. b. describat iam lineam decurtationis. Sed latitudinem ita inuenies. Latus. a. b. accommodetur ad transuersam decurtationis lineam. a. c. normaliter. Postea ultra punctum. a. deducatur retrosum linea. a. quicce deductio fissiatur puncto. d. Mox obliqua etiam trahatur. b. c. Et postremo gnomonem uno latere sui appone ad hanc ipsam obliquam. b. c. ita ut angulus normalis attingat punctum. b. Et lineam inde normalem deducin transuersam. d. a. c. Quam vbi hanc scindere videris, ibidem statue punctum. e. Ita prior inuenta erit conuenientiæ linea,

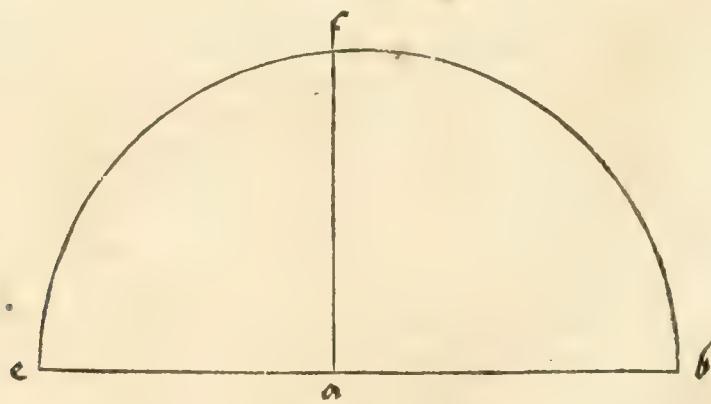
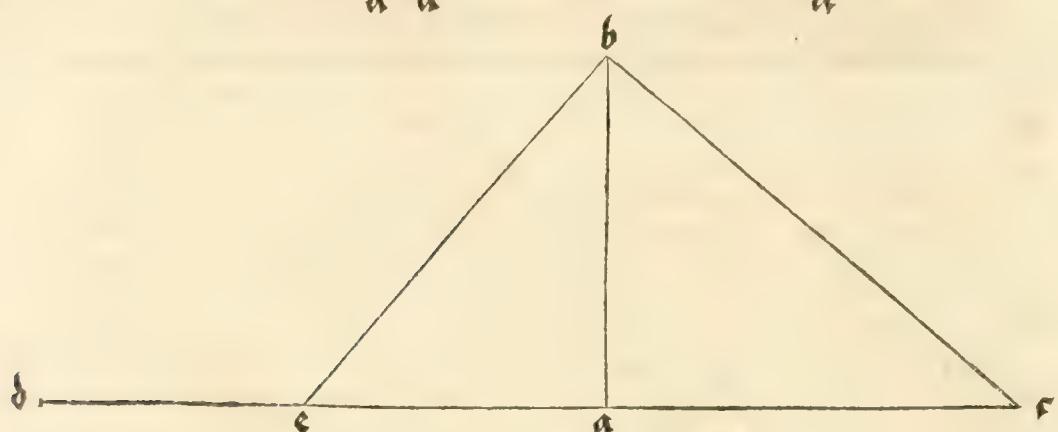
Inter duas. a. b. et. a. c. eaq; esto. a. e. Sed alteram conuenientiæ lineam ita exquires. Quas lineas. a. b. et. a. c. coniunge ita ut unam transuersam. e. a. b. facere videantur, postea in punctum. a. perpendicularem immittes. Et pedem unum circuui figes in medianam lineam. e. a. b. et altero pede ex punto. e. semicirculum de. ibes. Et huius circumferentiam ubi cernes transcurrere perpendicularem impositam in punctum a. ibidem ascribito notani. f. Eritq; hœc ipsa linea longitudi prominentiæ compressi cubi, cuius altitudo proposita fuit linea. a. c. Quorum omnium figuræ singulatim, necnon delineationes omnium partium capit in suo quoq; cubo expressæ subiectæ sunt.

Sciendum in aduersa facie capitis effingenda, detrahendam latitudinis suæ unam. g. pro eo ac commensuratio exigit. Vellicet sane sic facias. Propone latitudinem cubi prominètis ac compressi octies. Et diuide per decem & equalia spacia. Eritq; horum decem spaciiorum unum latitudo aduersæ faciei, ad quod contrahetur quadratura cubi, unde oblongus et prominens factus fuit. Atq; ita formæ lineas adminicula Deligentis distribues. Quam rationem sequeris per variationes in toto corpore.

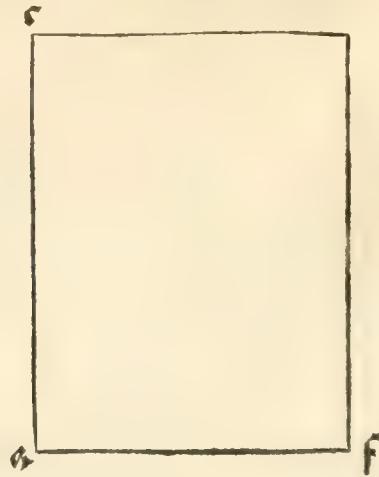
Cubus proprius et
principalis.

Linea prolixitatis.a.c

Linea decurta-
tionis.a.c.

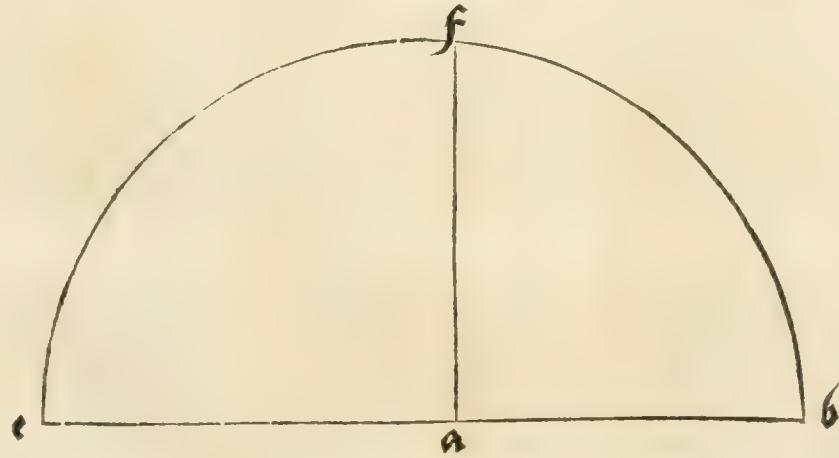
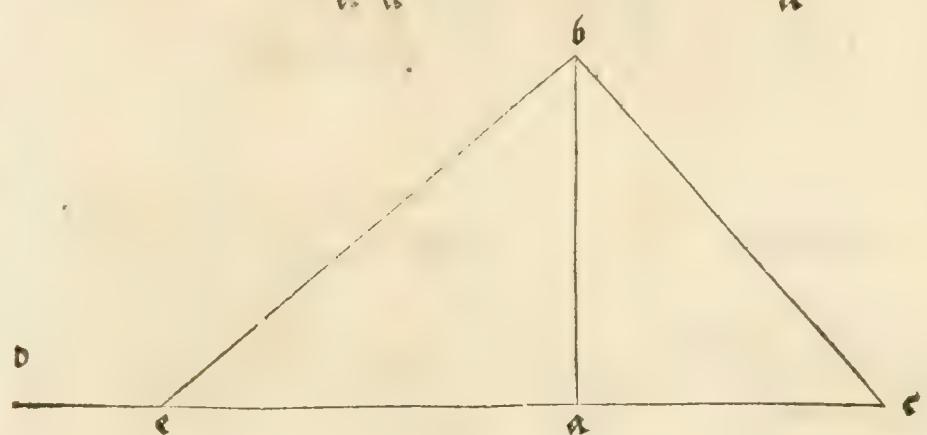
Cubus oblongus.
id est, clatus.

Cubus principalis.

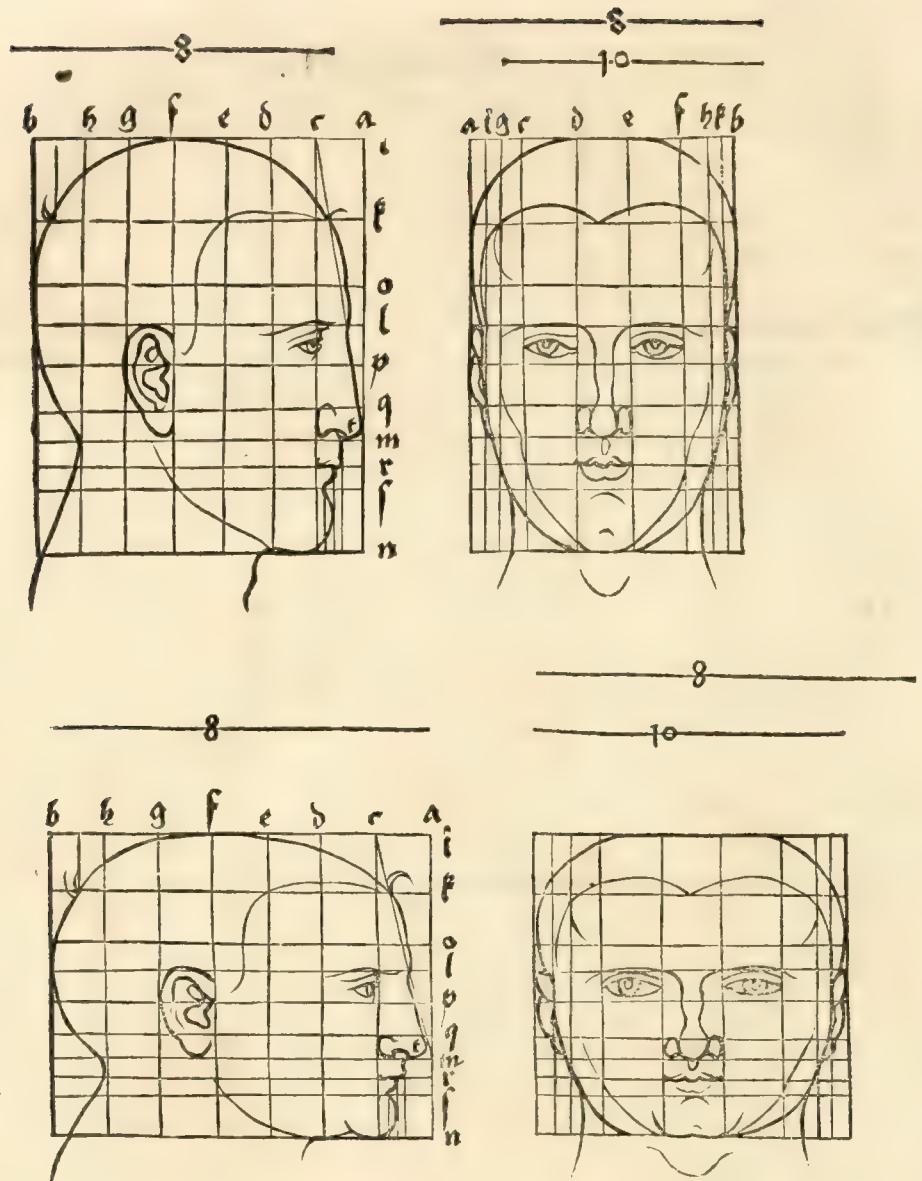
Linea prolixitatis.a.c.

Linea decurias
tionis.a.c.

Cubus prominens,
id est, compressus.

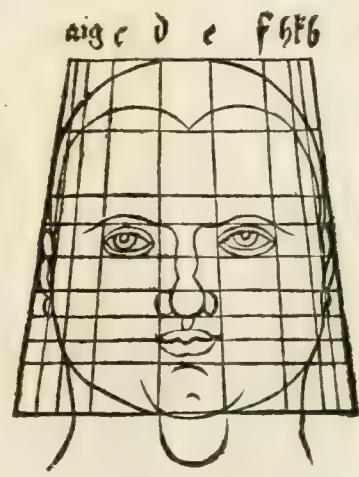
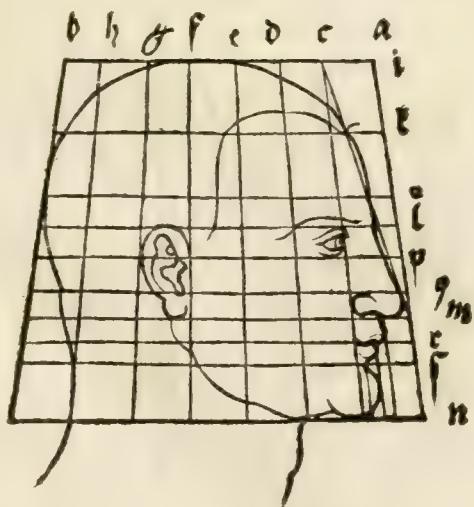
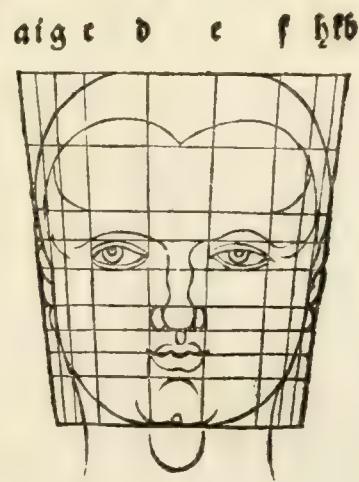
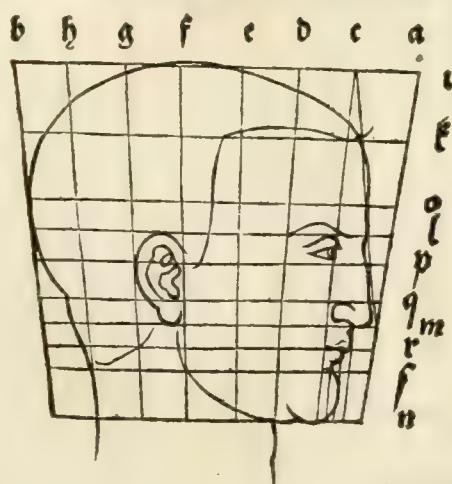

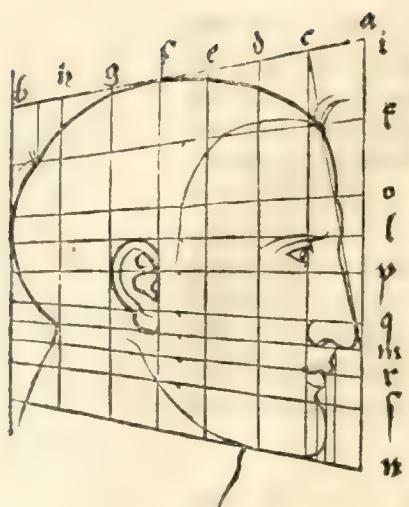

Sunt et alij cubi variationes, de quibus diuersitas in faciebus capitum existit his iusmodi. Primum si superiorem cubi superficiem quadratam constitutas et dilatatas, Infra autem tantum detrahias de quadrata superficie, quanto superior fuerit dilatator. Idqz etiam ipsum postea inuertere poteris. Ut quanto fuerit infra cubus amplior, hoc sit supra angustior. Quibus constitutis postea lineae partium inducentur auxilio Deligentis, et deinceps congruentia formæ. Ita exhibit una facies capitum supra amplioris, infra angustioris. Altera autem supra angustioris amplioris infra. Eius et ipsius rationis usus per totum corpus fuerit. Quemadmodum autem diximus bifariam superficiem cubi supra et infra variatam efficere diuersas facies. Ita hinc et illinc, id est, dextri ac sinistri lateris mutata superficies, diuersas facies reddit. Nam si prior, id est, quæ ad dextram est superficies dilatetur, posterior, id est, quæ ad sinistram contrahatur. Itemqz contra, si hæc contrahatur, dilatetur illa. Et partium

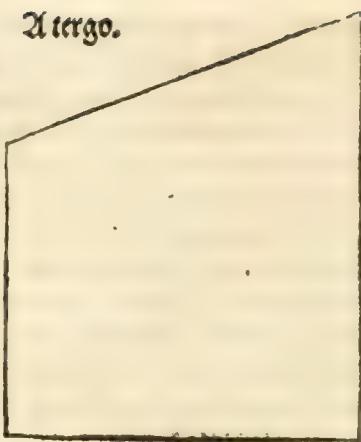
lineæ, itemq; formæ Deligentis ad miniculus congruenter inscribantur. Ex his priors modi facies, ante quidem seu a fronte amplior, post vero seu a tergo angustior, posteris oris autem modi facies, ante quidem angustior post autem amplior. Quæ omnia in subiectis exemplis cernere licet. Sed de hac ratione poteris vel superne diminuere, vel inferne quasi recidere quadraturâ cubi, sicut et nos hoc ipsum in exemplis effinximus.

Est et alia ratio si rhombum cubicum facias duobus oppositis acutis, et alteris duobus oppositis obtusis. Hæc bisariam usurpari poterit. Primum ut anguli acuti ad frontem et cervicem collocentur caput posteriori parte sui ac mentum obtusis accipientibus. Secundo si hoc invertatur. Quorum omnium exempla habes subiecta. Sed vires facies acutam frontem, altera caput posteriore parte sui acutum exhibet. Atq; hæc facies a principali prosus discrepant. Quicquid autem in cubo descripsum fuerit id uniuersum, variato illo, mutatur, siquidem distributio partium conueniens per Deligentem seu Variantem seruata fuerit.

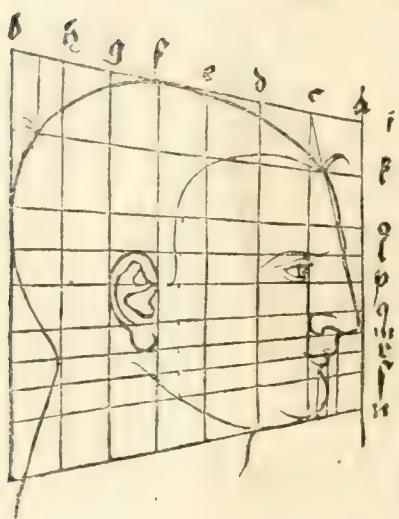

A tergo.

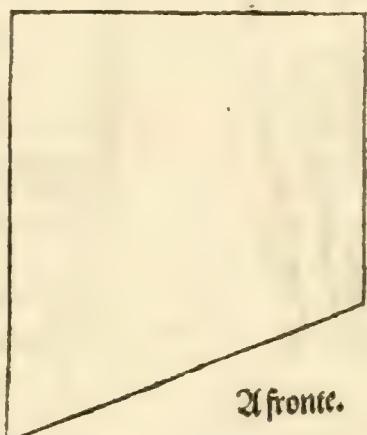

A fronde.

A fronde. A tergo.

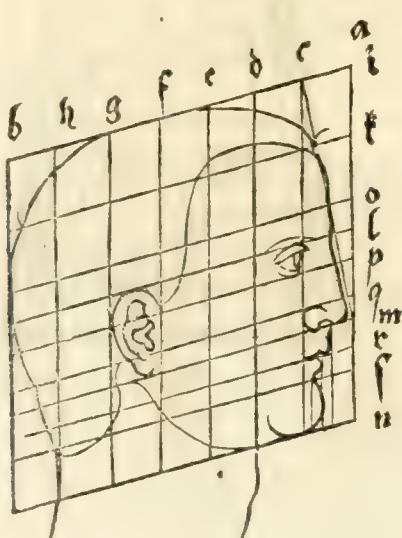
A tergo.

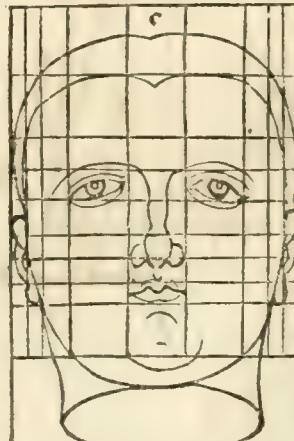
A fronde.

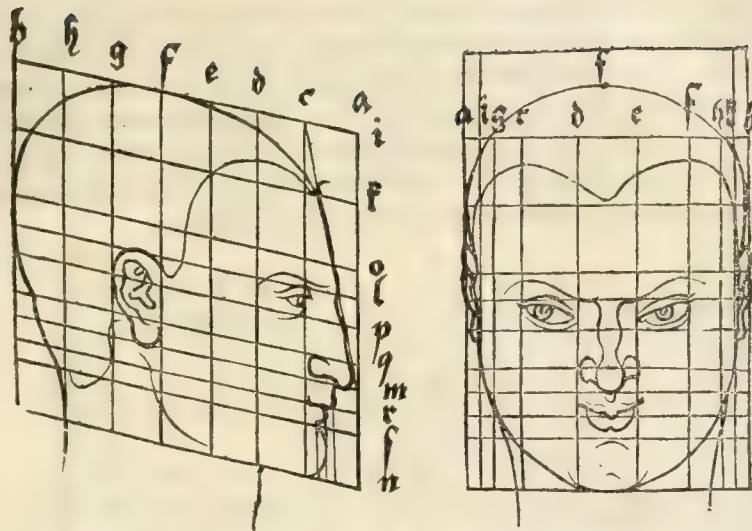
A tergo.

A fronde.

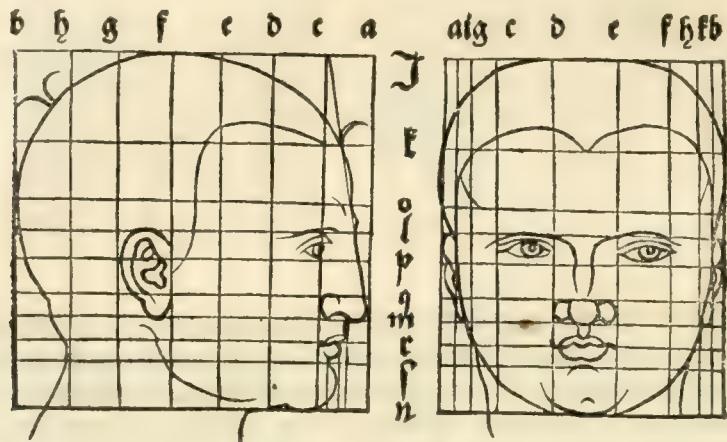
aige d e f h b

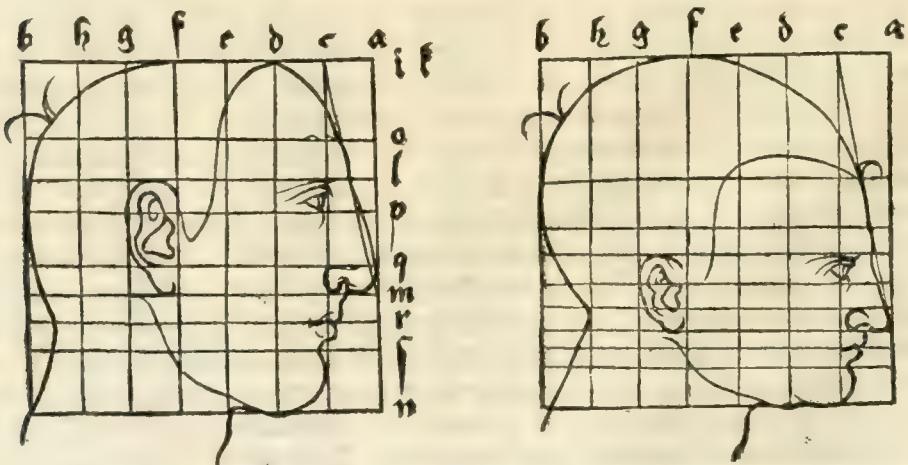

Variationes capitum supra posite ex ipsis omnes cubi variatione ductae sunt. In de principali facie mutata, omnibus partibus Deligentis ministerio conuenienter expressis. In sequentibus autem alias quoque variationes demonstrabimus in ipsis principalis capitis cubo. Qui quidem remaneat idem et equalis, sed partium positura diuersa, motis loco suo lineis transuersis ac obliquis, quibus illarum altitudines designari notum est. Quod ipsum tamen et in variato cubo fieri possit. Hoc via latissime patet ad innumerabiles differentias exprimendas. Sed ut ad rem venias mus. Proponatur principalis capitis facies. In qua notentur primum preceipuarum partium altitudinis transuersae lineae, que sunt numero tres. Una. f. quae est summa frontis. Altera. l. quae transcurrit supercilia et supra radit aures. Sed tertia. m. nasum definit. Hoc igitur lineae cum loco suo mouentur sursum deorsum, interualorum discrimina existunt, suntque spacia altiora aut humiliora. Quicquid autem hac motione linearum unius spacio decesserit, id ipsum accedere alteri necesse est. Isto modo attollere vel comprimere singulas partes in facie quisque poterit. Quod autem dicendum est de motione trium nominatarum. Idem et de alijs. s. r. q. p. o. intelligendum, siue ordine illarum conseruato, id est, ut παράδεικνοι maneant. Siue illis obliquatis, quos fit ut hinc ampliora, illinc angustiora spacia efficiantur. Secundum hanc rationem poterunt variari omnia, quae de nominibus prolixitatis, breuitatis, distensionis, contractionis, crassitudinis, gracilitatis, diuersa intelliguntur. Singulare autem transuersae lineae trifaria in loco suo moueri solent. Sursum, deorsum, oblique. Licet etiam simul uniuersas sursum deorsumque, aut dimidium harum sursum, dimidium item deorsum, fermeque in omnes partes pro arbitrio, et transuersas et perpendiculares moevas. Sed si quid mutaris, quod conueniens cum principali, id est, eo unde mutatum fuit, esse volueris id Deligentis adminiculo componere debebis. Dici non potest quae occurrant, quaque admirabilia sis occurrandi qui in his rerum exquisitione cum studio et industria versentur. Pro eo autem ac faciem exprimendam proposueris, describes lineas rectas de quibus forma apta et respondens voluntati tue designetur. Diximus autem antea quoque, pro motione transuersarum internalla in equalia existere, Unde si propinquas illas feceris, in quibus hoc partibus acciderit esse breuiusculae sint. Si distantiores, haec sicut partes longiusculae. Quae ad utruis modum efficie iuxta perpendiculares in obliqua facie crassitudinis et gracilitatis discrimina afferunt.

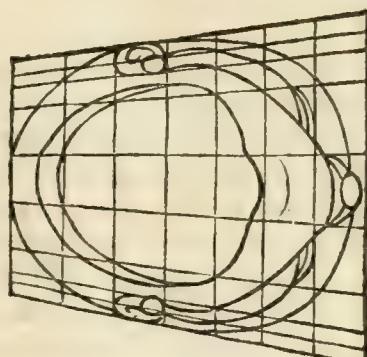
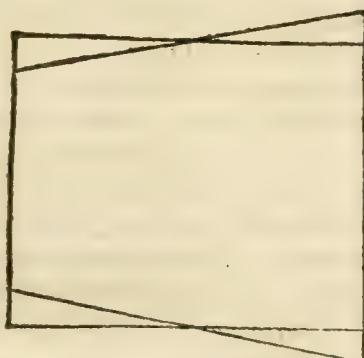
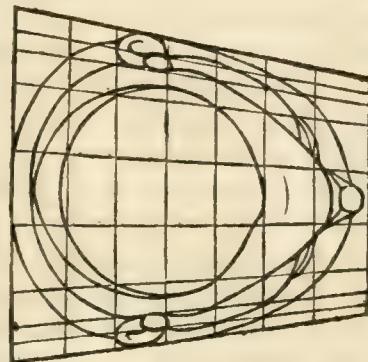
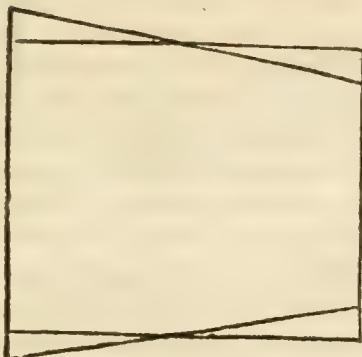
Sed qui haec in manus tractanda suscepit, is etiam cogitabit quid quantumque sibi mutationis, rerum natura permittat. Horum ipsorum quae dicta sunt tale esto exemplum. Proponatur principale caput, quod libro primo, primo loco descripsimus, Huius perpendiculares lineae omnes relinquuntur immotae. Sed cum transuersis sic ages, ut tres lineas. f.l.m. distribuas intra. I.n. In quatuor aequalia spacia, quibus pricipue partes includantur. Postea beneficio Deligentis, repones conuenienter res liquas lineas, nempe. o.l.p.q.r.s. Haec forma mihi propter aequalitatem elegans est visa. Eamque obliqui aduersique capitum subiecimus expressam.

Sed observandum faciem in capite alicubi longiusculam, alicubi vero breviusculam esse. Quare scies si facies oris valde prolixa sit, capitum testam effici compressionem. Ponatur igitur in exemplo tanta altitudo in facie oris, ut linea. f. imponatur in lineam I.vtque postea Deligentis administriculo reliquie Lineae intra. f.n. nempe. o.l.p.q.m.r.s. conuenienter distribuantur. Videbis igitur per hanc elationem, radicis capillorum designationem excludi. Contra si faciem oris malueris breviusculam, videbis testam altioram, et extre acutulam. Sit igitur in iuxta positio differentice exemplo. Ea brevitas in facie oris vel linea. f. stet infra. I.vna parte. z. totius altitudinis. I.n. Utque reliquiae lineae. o.l.p.q.m.r.s. administriculo Deligentis distribuantur, cernesque effici quod in subiecto exemplo apparet.

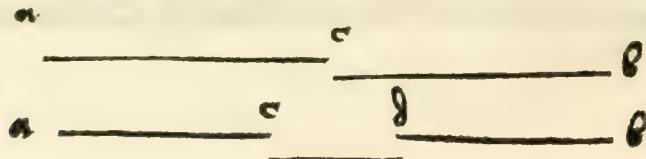
Est et talis capitum variatio. Ut quadrilaterum cubi, principalis ante, id est, ad dexteram contrahatur, post, id est, ad leuam distendatur, id qz $\alpha\omega\lambda\circ\gamma\omega\varsigma$, ut quantum uniloco decesserit tantum accedat alteri. Similis ratio est contrarii modi. Si ante distendas, post vero contrahas. Atqz in his ad hunc modum variatis quadrilateris, omnes partes conuenienter, ut fieri debet, distributae, tales facies representabunt, quales in depressis, vel loquimur, fundamentis binis subiectimus.

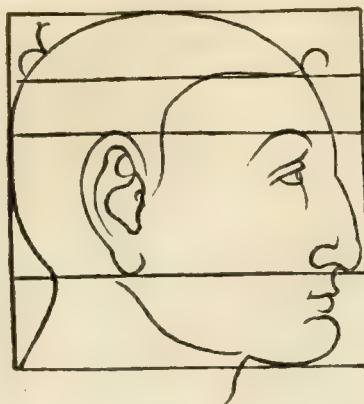
Hoc loco etiam sciendum omnes transuersas lineas, quadam certa quam paulo post explicabimus, ratione, posse dimoueri. Ita ut spacia supra fiant longiuscula. Quod ipsum et inuertereliceat, et in veralibet dimidia parte faciei, et in quibusvis transuersis lineis usurpare. Sunt autem maxime evidentes contrarie. Ut si nunc deorsum trahas, quam prius sursum moueris vel transuersam vel perpendiculararem lineam. Nunc igitur deinceps describam aliquot capitum facies ostensurus exemplis quo modo de perceptis nostris opus eleganter effingi possit. Quo ipso constando me studia cupiditatemqz multorum excitaturum ad alia et maiora et meliora inuenienda, qz nos demonstrauerimus. Sed ad rem. Primum sit hoc propositum mutare uniuersas lineas ita ut nulla in parte cōgruentia remaneat. Seu frontem longam

vel breuem. Scunam longum vel breuem. Sive mentum similiter longum vel
 breve esse velimus. Si igitur lineam transuersam. l. muletum sursum moueris ver-
 sus lineam. f. Designabitur frontis spaciū breue nasi autem longiusculum, intra
 l.m. contra si lineam. l. deorsum moueris versus lineam. m. includet spaciū. f. l. fron-
 tem longum. Sed. l.m. nasum breuiuscum. Si relinquatur linea. l. et moueat
 sursum linea. m. Nasus quidem erit breuior in spacio. l. m. sed bucca et mentum lon-
 gum. Sin linea. m. deorsum moueatur. Nasus erit longior in spacio. l. m. bucca vero
 et mentum astrictius. Jam fac ut distent longius inter se linee. duc. f. m. Ita ut. f.
 prope. I. statuatur. m. vero prope. n. Cum erit caput summum et mentum ac bucca
 breuior, admodum autem frons et nasus longus. Fac contra ut. f. m. transuersae mis-
 tis longe distent inter se, et cernes caput summum et mentum cum bucca longiuscu-
 lum euadere, sed breuem frontem ac nasi. Natus moueantur sursum. f. l. et erit
 caput summum cum fronte breuius. Postea reliquis intra. l. n. lineis Deligentis ope
 distributis exhibit nasus longus. Itemq; longum mentum cum bucca. Inuerte hoc
 ipsum et habebis excelsum in summo caput, frontemq; longiorem. Sed nasum bre-
 uiorem sicut et buccam cum mento. Natus esto elatior. f. ad. I. linea autem. m. demiss-
 sior ad. l. quae sit immota. His designabitur pressum supra caput, frons longa, labra
 mentumq; maiuscula. Inuertatur hoc ipsum, ut sit demissior linea. f. l. et linea. m. ad
 n. Designabiturq; supra caput arduum, frons breuis, natus longior, bucca et men-
 tum breuiuscum. Possem in harum rerum expositione perq; esse copiosus, sed visum
 est breuitati studere. Hoc obseruabis, qui haec usurpare voles, diligenter. Utita dimo-
 neas admoueasq; lineas inter se, ne rerum naturae effingendaq; vis afferatur, utq;
 facies instituo hominum humanum retineant modum. Sed quae diximus de lineis
 tribus. f. l. m. eadem intelligi debent et de reliquis. o. p. q. r. s. Quin etiam perfectis
 his ad eū variationis modū qui cuiq; placuit. Sic tamen ut oēs linee παράλλοι res
 manerent, sicut in super aliquis variet propositas facies obliquandis iisdem lineis, ut
 vel a fronte vel a tergo declinent, seu uniuersae sive aliquot harum. Præterea licet etiā
 mutetur positus linee oblique quae in principali capite una descripta fuit a radis
 ce capillorum ad extimum nasi. Licet etiam mutilentur transuersae particulis sur-
 sum deorsum, et perpendicularis iisdē prorsum aut retrosum motis. Quod ipsum,
 et in obliquis fieri possit. Sed et post has omnes pro cuiusq; arbitrio institutas muta-
 tiones liceat et spacia intra particulas transuersarum, ubi mutilationes factae fue-
 rint mouere sursum, deorsum, prorsum, retrosum. Hoc autem perspicue satis dici
 nunq; possunt, quare ad exempla et opus cuiq; est accedendum.

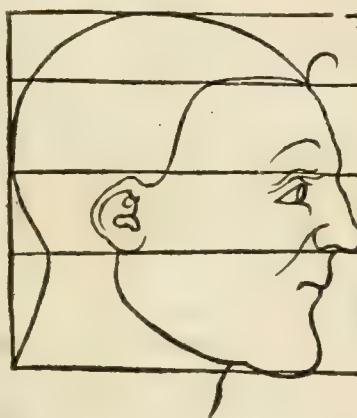
Quia autem dixi lineas mutilari, ut intelligatur quid senserim. Sit exempli caus-
 sa proposita linea. a. b. in qua vbiq; lubitum fuerit notetur punctum. c. Vbi quasi
 fracte linee frustula dimoueantur unum sursum, alterum deorsum. Ita erunt duce
 particulæ mutilationis in quas longitudo proposita quasi fracta fuit. Item scriban-
 tur in proposita linea duo puncta. c. d. et reseindatur q̄zum his duobus punctis longis-
 tudinis occupatum fuit, eaq; quasi fracta particula sursum deorsumque moueatur.
 Exemplum subiectimus de transuersis. Sed eadem sunt de perpendicularibus et obli-
 quis etiam intelligenda, quarum similiter particula prorsum aut retrosum moueantur.
 Quo exemplo perspecto poteris et supra descriptas facies aspicere effectas secun-
 dum descriptionem et sententiam nostram.

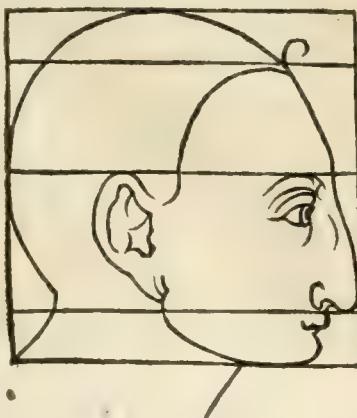
Hæc facies habet tantummodo
sursum elatum lineam.l.

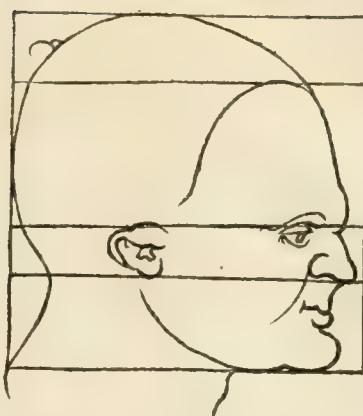
In hac facie sursum mota est
sola linea.m.

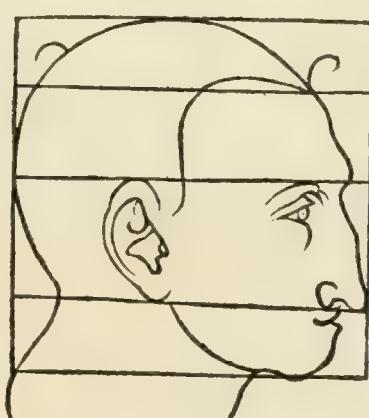
In hac facie linea.f. elatior.m.
vero demissior est.

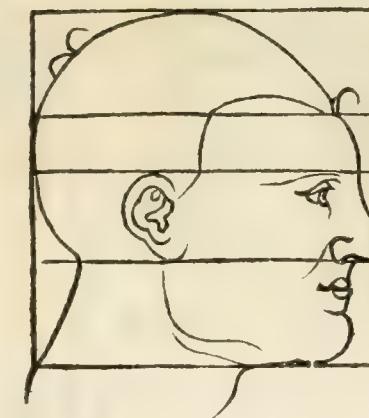
Hæc contra eandem so-
lam demissam.

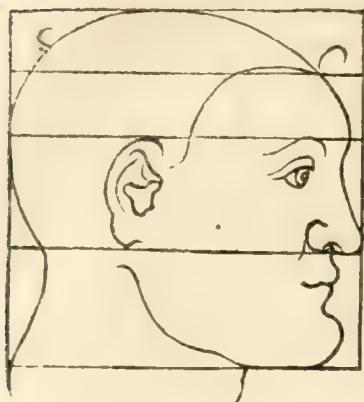
In hac eadem linea.m.sola
deorsum mota est.

Contra in hac.m.elatior.
f.vero demissior.

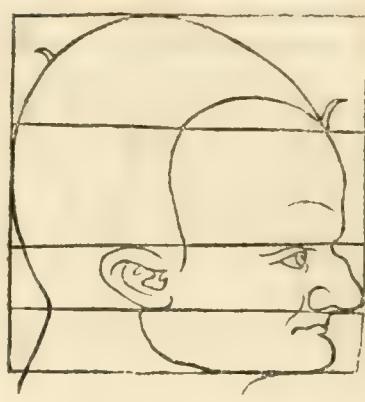

Hæc facies habet duas lineas
f. l. valde elatas, sed m. in me-
dio. l. n. ponitur.

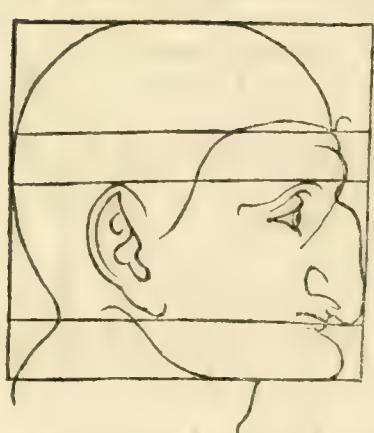
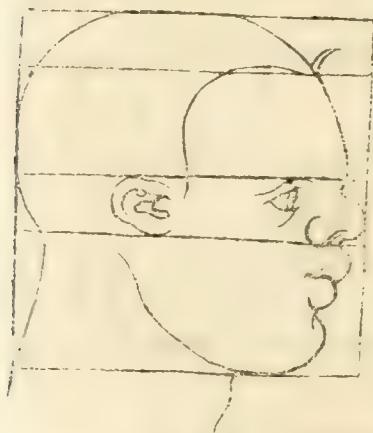

In hac facie est f. et m. sur-
sum mota.

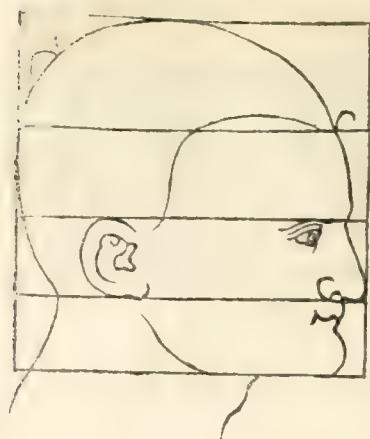
Hæc vero admodum demis-
sam habet l. et m. sed f. sit in
medio. l. n.

In hac contra f. et m. nota
deorsum.

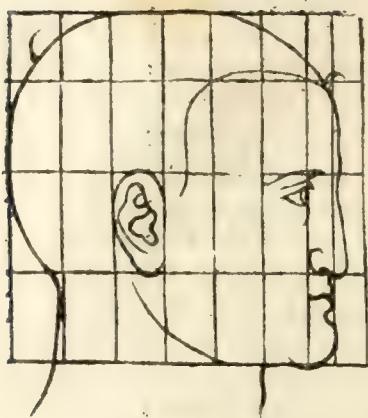

Sunt præter dictas motiones harum trium linearum. f. l. m. et hæc duæ prior, ut
summum spaciū intra. l. f. sit altissimum, proximum autem intra. f. l. minus
alium, minus etiam sequens intra. l. m. minime vero immo intra. m. n. In alte-
ra hæc inveniuntur sed conuenienter, ut subiectis exemplis declaratur.

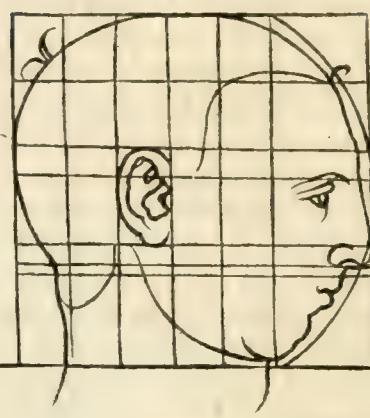

Maxime autem existunt varietates si lineae recte παράλληλοι cum transuersæ
cum perpendicularares mutilentur obliquenturue. Quare ubi usus posset hœc quæ dis-
similis mutilata et obliqua diligenter considerabuntur, quæ ut intelligi melius poss-
sunt. Exponemus sententiam nostram exemplo obliquationis. Nam transuersæ sin-
gule hinc vel illinc attollit demittiue poterunt, et perpendicularares supra vel infra pro-
moueri retrahiri. Sed nondum recte tamen esse illic deierunt. Quare poscente re-
tum insuper et curuabuntur in sursum deorsumue, prosum aut retrosum flexos ar-
cus. Nec non et in alternantes illas et quasi reptiles curuaturas, mutilatione ne ipsa
quidem pecterita. Demonstremus hœc in frontis et superciliorum linea. Nam et illa
hinc vel illinc attollit demittiue poterit. Et hœc quanta est intra perpendicularares de-
fringi et sursum deorsumue moueri. Etiam ipsa in medio mutilari, atqz ita sursum
deorsumue flecti in ipsius mutilationis loco, pro re enim nata oculum torquere in effi-
ctione sursum deorsumue licet. Sed et angulorum linea quæta fuerit defringi, et hinc
attollit illinc demitti solet, ut obliqua fiat. Sicut videmus in horariolis, quæ compas-
sa vocant singulam a linea meridiana oblique discedere, atqz hac ratione anguli in-
teriores exteriore sue profundi magis minusue efficiantur. Frangatur nasal linea, ita
narium eminentice attollentur demittentur, quod ipsum debet et de bucca intelligi,
et maxillis posteriore parte sui sursum deorsumue motis. Est etiam admodum diuer-
sum in facieb. obliquis, collum proprius admouere ad mentum, aut longiusculle retro
abductum obliquare. Quarum illæ quasi humiles terram spectare, hœc sublime et res-
taum intueri videntur. Superest aurium locus qui et ipse similiter moueri poterit, sur-
sum, deorsum, prosum, retrosum. Itemqz obliquari in veramqz partem pro cuius-
uis arbitrio. Hunc etiam ipsum locum ampliusculum, angustiorem, breuiores, lon-
giorem, distensionem, contractiorem, facere licebit. Est enim in humanis faciebus cer-
nere alicubi aures quasi complanatas ad tempora alicubi erectas et eminentes. Ex
his arbitror facile studiosos lectores perspecturos sententiam nostram de mutationibus
terum propositarum. Nam cum viderint quibus rationibus recta et perpendiculararia
curvari obliquariue ac inæqualia fieri possint, sine labore magno inuenient, et altitu-
dinum decurtationes. Et crassa quomodo gracilia faciant, et recta inflectant. In mu-
tatas autem lineas sicut ostendimus, quis non intelligit, si forma deinceps describa-
tur, quanta diuersitas futura sit inter hanc et illam unde hœc fuerit mutata? Inter
hœc faciat quisqz ut diligenter meminerit discriminum supra et initio memoratorū,
ex quibus animaduertet triplicem maxime diuersitatem aspectum in obliqua facie.
Unda recta. Altera procuruā et orbiculatā seu fornicate, ut sint omnia tanqz in lepusculi
li ore quasi projecta. Tertiam incuruā, id est, lacunatā sive repandā. Sed hœc procura-
tiones et incuruationes nō modo curuis, sed etiā rectis lineis designari poterunt, nec
integrī modo verum etiam mutilatis. Quæ tota ratio versatur in additione et detrac-
ctione. Et hœc triplicis modi diuersitas, ut dictum est, ad infinitas mutationes fa-
ciet. Nam ipsas has facies aut argutius et acutiusculle, aut contra spissius et planius-
culle effigi poterunt. Hœc autem discrimina triplicis modi subiectis exemplis propo-
suimus.

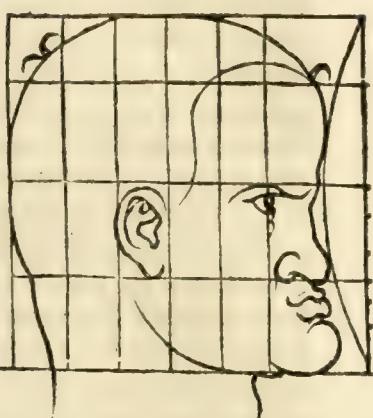
Recta facies.

Orbicularis seu fornicate.

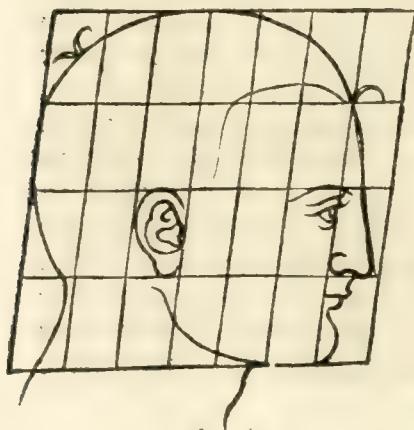

Lacunata sive repanda.

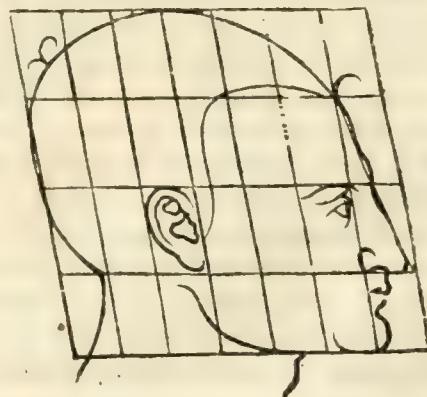

Sunt præterea duæ differentiæ oblique faciei quæ sic quasi in Xhombi figura designantur ut relinquatur transuersa utraq; supra et infra παράλιον, se duo recta latera obliquentur παραλιῶν tamen et ipsa. Ita ut in comparatione laterum oblii quorum lineæ supra concurrant infra discendant. Ita erit in priore a fronte angulus supra acutus infra obtusus, cui a tergo respondeat supra obtusus, ut infra acuto acutus. In altera erunt hœc inuersa. Quo facto debebunt de transuersis omnes partes distribui. Sed tamen non quadrabunt ad perpendicularum demissæ per transuersas lineæ. Verum oblique omnes existent. In prioreq; facie pronuseculam formam in altera supinulam lineamentis inductis expriment. Sicut in subiectis exemplis apert.

Facies prona.

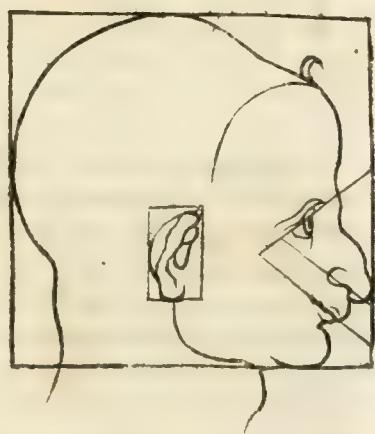
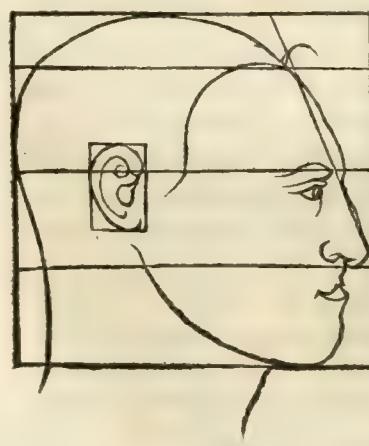
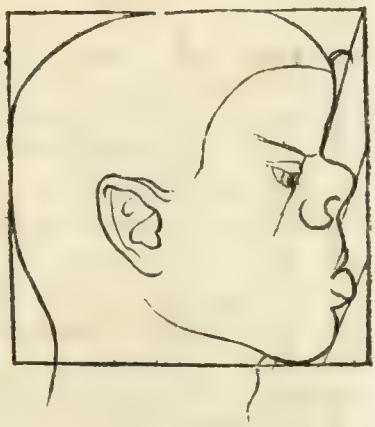
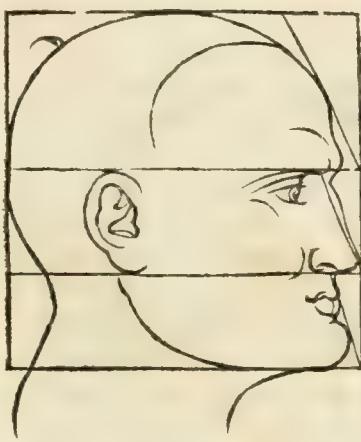
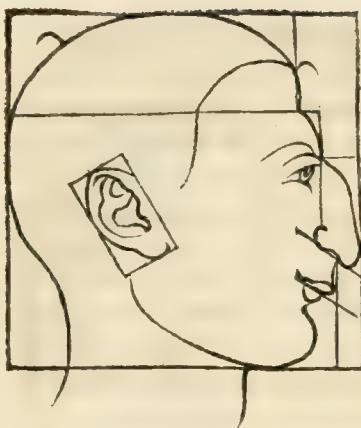
Facies resupinata.

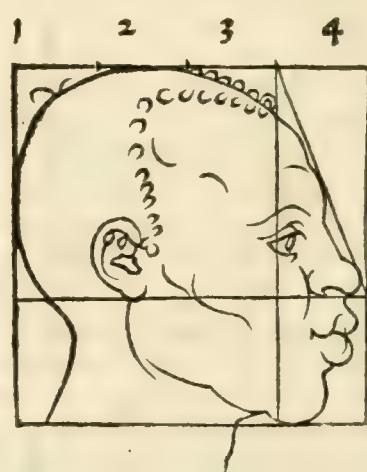
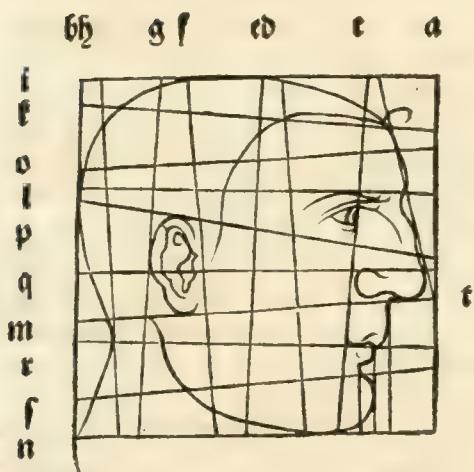
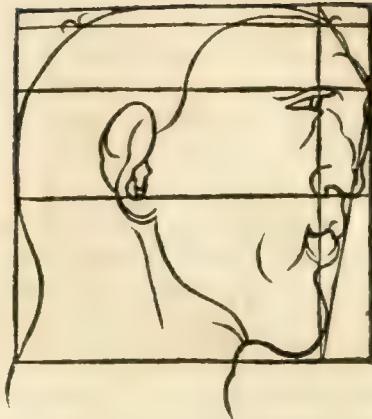
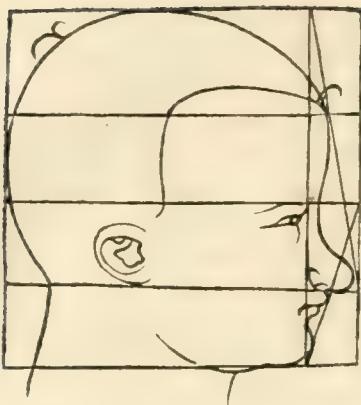

In his sic quemadmodum ostendimus mutatis faciebus, non secus atqz de perpendiculis tradidimus. Transuersæ omnes et per eas perpendiculariter aut oblique ducere linceæ rectæ poterunt moueri locis suis. Sed et de motionibus earum linearum, quæ per transuersas perpendiculariter oblique eue ductæ, partium in latum et densum spacia demonstrant, nunc quoqz deinceps explicandum restat. Nam cum in proposito quadrilatero faciei aduersæ latus prius erectum. a. posterius. b. literæ nota insignitum. Interqz hæc distributio partium per lineas sex harum literarum notis c.d.e.f.g.h. in septem & qualia spacia collata fuerit, pro vniuersijsqz arbitrio poterunt et hæc lineæ protrudi aut retrudi vel omnes vel aliquot, poterunt et ipsijs inclusa singulatim spacia prorsus moueri retrosumue. Atqz ita existent variationes latitudinum et densitatum, ut facies crassior, gracilior, distensior, contractione appareat, quemadmodum de transuersis longiores et breuiores partes siebant. Itaqz similiter et hac in rationem incidit addendi et demendi modus. Sed sciendum, quicquid de rectis et perpendicularibus proceditur idem et de curuis et obliquis lineis accipi debere. Atqz hæc requirunt attentionem non mediocrem. Velut, hinc enim ordinemur, de frontis circumductione et procurso quicquid demitur, nascit prominentie adisciendum. Eas dem erit et inuersionis ratio. Sed hæc designari licet per lineas curuas et arcuum huc et illuc cornibus versis, itemqz per rectas mutilatas. Atqz ita omnibus partibus facere poteris in facie obliqua. Unde apparet in mutatione figure contraria semper concurrere. Ut cum unam partem protruseris aliquam, alteram propinquam supra aut infra retrudi necesse sit. Deqz hoc efficiuntur discrimina partium ad crassitatem distensionemque, gracilitatem vel contractionem. Nam vero variatis partibus in facie, ve in toto, per transuersas lineas ductis perpendicularibus aut obliquis, Non ignorandum esse in singulis partibus etiam minutissimis non secus ac in tota facie hoz discrimini qua de tota facie supra exposimus. Nec tamen illa esse aut orbiculari aut lacunata est. Ut exempli causa si fronte recta, id est, plana orbiculataque aut lacunata esse velis. Aut nasum, labra, buccam, mentum, simili terqz omnes partes alias. Sciendum etiam lineam qua capitis obliqui rotunditas designetur vario modo duci posse. Apparet enim in hominum figuris unius caput planiusculum, alterius acutius, alicius etiam quasi scruposum. Atqz omnino in tanto naturæ studio diuersa facièdi omnia, infiniti sunt varietatis etiam istius modi. Dicamus deinceps de obliqua linea, quam nasci designandi causa duci ostendimus. Ea poterit supra reclinari ad lineam perpendiculararem. d. Ut dico, inde sit ad transuersam. m. Poterit et erecti scula dusci ex medio. a. c. poterit et proclinari supra ad perpendiculararem. a. In huiusmodi convenientiam maxime probo, quæ venustate complectitur, cum quasi aliena et præterea omnia, inuitata et admirabilia videantur. Ita sicut, exempli gratia. Dicamus non esse venustum faciem cum elato aut presso vertice, quarum illa caput habet acutus, hæc planiusculum. Relinquitur igitur in medio convenientis rotunditatis caput, quale venustum esse omnes sentiunt. Quod ut dixi, exempli gratia nostræ dectrinæ a nobis est postulum, non probationis, media omnia esse optimæ. Sed, ut nunc, hoc responde dicuntur. Ut autem in tota facie est inuenustum prolixam illam esse nimis aut miserabilem, Ita de partibus multa est deformitatis discrimina colligere. Veluti frons tem est longiore, breuiore, sinuosam, aut quasi scopulosam. Nam nasonibus istis videmus esse longos, nodosos, propendulos nasos.

Contra alijs nasis sunt breuibus, intortis, simis, crispis, glomeratis, supraq; depressoq; alijs, ali extantibus. At oculi alijs paruuli et quasi deliquescentes, alijs sunt magni et exerti. Aliqui semi apertis quasi suillum obtuentur, connuentque magis superiore q; inferiore palpebra. Aliqui latissime penitus patentibus oculis aspiciunt. Sunt et quibusdam alta, quibusdam quasi incumbentia palpebris, non etiam nullis propendula supercilia, quae et ipsa tenuia alijs, alijs densa insunt. Sed labronibus crassa, carnosa, grandia, glomerata labra sunt. In alijs arguta et gracilia. Aliquis superius labrum elatius est inferiore, aliquibus contra hoc illo, crassius est etiam s; vnum altero. S; intra nasum et labrum altiusculum spaciun, alicubi hic in labrum insidere videtur. Preterea est ubi mentum obtusum magnumq; sit. Est contra ubi acutum et paruum. Est et alicubi mentum a collo longius distans. Est et quasi ad collum attritum, alicubi prolixum alicubi curvatum. Quae sunt lineis transuersis, ut indicatum est, designantur. Sunt etiam nonnullæ facies ad scalarum modum inaequales, idq; bisariam. Nam aut supra prominent maxime. Infracq; magis ac magis retrahuntur. Aut inferne prominentes gradatim sursum scandendo recessunt. Haec multatis lineis designantur. De quibus quamvis multa tradi possent, quo pacto etiam in minimis partibus usurpari possint. Sed hoc tamen ipsa studiose experiundo facile inuenient.

Hoc loco sciendum permitti vnicuiq; plures facere numero q; nos fecerimus, aut etiam pauciores lineas transversas perpendicularares et obliquas. Sicut maioris certitudinis, seu vitandi laboris causa. Permittitur etiam rectas lineas, si res poscere videatur, vnicuiq; curuare pro arbitrio suo. Quae omnia quo melius et rectius qua de sententia animi mei prescripta sint, intelligi possit, subiucere placuit varia exempla figurarum de quibus memorauimus. Harum diuerstatis designatas appetit mutatis perpendicularibus transuersis, obliquis, multilis lineis nonnullis et curuis, ad quas postmodo congruentia formæ expressa fuerit. Haec multum proderint iis qui absq; exemplo scripturam nostram non facile potuissent intelligere. Sed variationis huius infinita est ratio. Nam et unius forma transferri in alteram, et misceri omnium a prima ad ultimam poterunt, omninoq; difficile dictu est quid his in rebus licentice concedatur operi, quod quidem ipsum debet in frequentibus mutationibus versari. Sic enim et nos in exemplis omnes perpendicularares et transversas temere dimicemus. Itemq; easdē obliquauimus plane ut libido tulit audacissime. Cum deinde formam expressimus congruam unde quid exercitilicet intuere. Sed non obliuiscendum, si quid oblique faciei de densitate detrahatur, id adiici latitudini aduersce. Et contra, Ille si quid adiiciatur, huic detrahi oportere. Non autem ignorandum has varietates magis seruire discriminibus q; venustati formæ. Quas plurimas designare usus causa admodum profuerit. Neq; adeo venusta forma per se, et absq; comparatione ad inueniunt cognosci queat. Qui igitur sciet quid deceat, idem et quid deforme sit sciat necesse est.

Restat ut de aduersarum facierum mutatione, deq; illarum varietatibus dicamus. Sed quia de omnibus obliquis faciebus in aduersas, traducendi transuersas lineas una ratio est, beneficij nimirum transferentis. Ideo de varietatibus transuersarum nunc quidem verba facere superuacaneum fuerit. Tantum hoc monebo transuersas et in aduersa facie obliquari posse, vel omnes vel aliquot. Nam ita facies distorquentur similiter ut cum totius cubi unum latus demittitur alterum attollitur. Per gamus igitur ad tractationem perpendicularium, que cum intra latera. a. b. his contentur literis de doctrina nostra. I. g. c. d. e. f. h. k. Et praecepuas in facie partes designant, ut frontem, oculos, nasum, aures, buccam, mentum. Sciendum harum singulas aut aliquot simul, aut etiam uniuersas moueri locis suis posse. Ita quo longius inter se distabunt, eo erit partium latitudo maior, quo aberunt propius, eo erit illa minor. Sed et sic describuntur supra uti quasi concurrant, infra discedere a se videantur, aut contra.

Describuntur et flexæ. Tum desinunt perpendiculariter cadere, sed aut oblique aut curvæ fiunt. De hac ratione in forma expressa cernes frontem distendi aut contrahi, oculorum inter angulos vastula aut angusta spaciola, interq; eosdem maiuscula aut minuscula interualla. Poterunt et inequaliter magnitudine et loco designari oculi, palpebræ, supercilia, Cernes et nasum hic distendi illuc contrahi, supra inq; vel infra. Eundem et rectum et incuruum, glomeratum aut acutulum, teretem aut nodosum, lumi, qua parte nares subsunt angustiorem naribus ipsis amplis. Vel contra supra nares distensionem, naribus ipsis contractis. Idem sicut dicamus de distensione aut contractione buccæ, menti, maxillarum. Idem et de singulis partibus quæ supra cōs trahantur, infra distendantur aut contra. Hac via inegalitatis distributionis efficiuntur gibbosæ aut distortæ et alienæ multis modis facies. Veluti aut angusto aut sparto ore. Curuis, crassis, paruis, magnis labris, aut etiam inæqualibus. Maxillis distentis, contractis, acutis, obtusis, apparente iunctura aut minus, Hæc omnia et huiusmodi diuersitates studiosus et expertens lector debet emulcere. Unde multa ad mirabilia poterit eruere, quæ sub his latent. Hoc vero certo nihil est certius. Intelligentes deformitatis et turpitudinis facile perspicere, quid sibi in opere ad venustatem instituto vitandum sit. Quo quis autem longius a prauitate recesserit, hoc proprius ad pulchritudinem accedat necesse est. Cui hec erunt manifesta, Is quid a quo et qua ratione differat facile et plane intelliget. Idq; non solum in picturis, sed illis etiam operibus quæ celo et scalyello elatorantur accidere necesse est. Quæ qui tentarit hac ratione ignorata, quamvis aliquid concordans et de quale expresserit, tamen id fortuito non ex arte effectum constat.

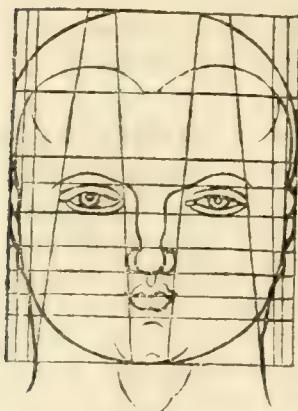
Sed ad propositum reuertamur. Aliter apparet facies imposta collo procerro et gracili, aliter brevi et crasso. Præterea animaduertenda lineamenta oris, quæ alicubi sunt grandia et plena oculis, naso, mento, alicubi teunia et pressula. Facies etiam aliter apparent. Si capillatum sit aut rasum caput, capillo criso aut recto, denso aut tenue, promisso, tonso, cincinato, laxo, humidio, sicco. Si barbatum sit os aut imberbe. Deq; barba eadem quæ de capillo diximus intelligenda. Horum non nihil exemplis subiectis declarauimus. Ceterum virilis et muliebris capitum mutandi ratio eadem est. Tantum custodiri debet, ut sui sexus naturam utrumq; referat. Calibus etiam mutationibus percurri totum corpus poterit, et illius omnes partes perquiri. Sed quod monui, videndum ne virilis ac muliebris sexus confundatur. Neq; etiam ita mutabitur effigies viri, ut quasi virilitas ipsa effeminetur, neq; muliebris, ut ex illo genere imago in virile transeat, absq; enim etiam hoc latissima est mutationum via.

Cum autem omnes animantes in suo genere similes inter se reperiantur. Sexus tamen discrimen fere euidentis est, ut in hominum genere et bestiarum. Præterea dansda opera, ut hoc etiam sexus discrimina in imaginibus hominum humanum modum retineant. Sicut et omnes bestias nature suæ quendam modum retinere vides mus. Nunq; enim Leo ita dissimilis est aliorum leonum, ut asinum referat. Neq; vulpecula, ut lupus esse videatur. Quare ubiq; generis et naturæ proprietas conservanda.

Quid autem dicunt? qui sic loquuntur, ut inquit leoninam aliquem ueri aut
 vrsinum, Lupum esse vel vulpeculam, vel canem. Cum non certe quadripedem esse
 sentiant, Neq; etiam simili corpore, aut membris similibus esse aiunt. Sed ita no-
 tant animalium quandam similitudinem. Dum significant sic se illos gerere ut cer-
 torum animalium naturas ingenij suis referant. Quod ipsum ad membrorum sta-
 tum minime pertinet, neq; permisceri haec debent. Non autem negari potest quin hos
 minum maxima sit inter ipsos dissimilitudo. Sed tamen ita ut generis similitudo
 sibi constet. Id ipsum in canum etiam genere apparet. Alij enim grandes, ali parui
 sunt, et sexcentis discriminibus inter se differentes, glabri, pilosi, diuersorum colorum.
 Sed non ita tamen dissimiles inter se sunt, generis ut similitudinem amittant, ut
 vulpes aut lupi esse videantur. Ex his patet mutationes et varietates rerum non
 statim etiam naturas illarum euertere neq; confundere, itaq; facile est canis figu-
 ram a ferre bestice figura intencoscere. De qua differentia, ne iusto sim verbo-
 sior disputandi finem faciam. Sed redeo ad illa que initio monui, undeq; haec
 sunt nata vitandam confusionem sexus, et in muliere virilitatem formice, in viro mu-
 liebritatem.

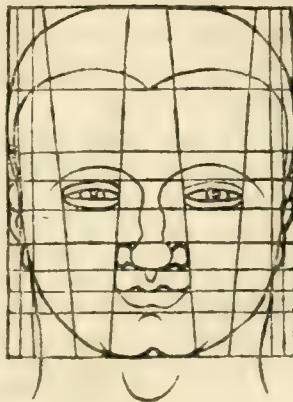
aig c d e f hfb

aige d e f hfb

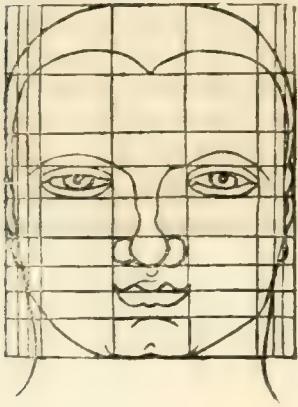

aige d e f hfb

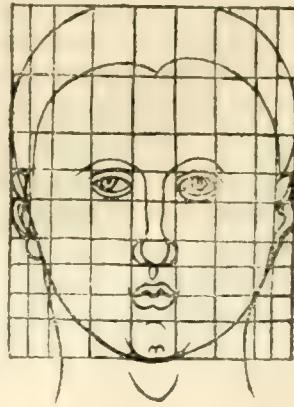
i
e
o
p
q
m
r
f
n

aig c d e f hfb

i
e
o
p
q
m
r
f
n

Nunc deinceps monstrabo aliam viam ad mensuram nouam propositae imaginis. Si quis facere crassiorem graciliorem vel distensorem vel contractorem voluerit. Haec duabus lineis continetur, quibus mutatio efficitur, quomodo supra de longitudine et breuitate ostendimus, sed aliter, hocque modo. Si propositae imaginis altitudinem habueris, ut illam que est eius unde nouam effingere voles facturus per transuersas crassiores aut graciliores, distensiones contractiores. Nam nota igitur est altitudinis habitus linea. Aliam igitur constitues ad mensuram densitatis et latitudinis. Si quidem imaginem volueris exire ampliorem, erite a linea longior, breuior autem si angustiorem, quam diuides in suas praecipuas partes beneficio Variantis, atque ita mensuraciones accommodabis ad mutationes imaginis propositae. Ita conuenienter exhibunt de linea longiore omnia crassiuscula et distensionia, de breuiore gracilia et contracta magis. Harum linearum duum figuram inferius expressimus. Indidimusque nomen Geminis, propter modum usumque duplicitis lineis ad unam mensurationem. Haec descriptio ita se habet. Primum Lineam statuere rectam ad perpendicularum altitudinis notae, que sit. a. b. haec debebit omnium partium suarum distinctione esse insignis. Cum infra transuersam ad normam adiunges, eaque erit breuior aut longior pro arbitrio tuo, sicutque huius notae. b. c. Ita habebis trilaterum rectangulum designatum. a. b. c. Hac transuersa, beneficio Variantis, aut sane diuidentis cuius ratio in primo libro explicata est, de novo distincta conuenienter secundum altitudinis lineam, figura iam erit Geminorum perfecta, qua poteris ad mensurationem omnium partium densitatis et latitudinis usi.

Geminorum etiam usus ad mensurationem altitudinis pertinebit. Nam linea erecta. a. b. si prolixior facta et beneficio Variantis de novo distincta per altitudinem suam fuerit, Nam habebitur mensura longioris imaginis sed gracilioris. Vera igitur cumque harum duum linearum fuerit mutata, in mensurazione propositae imaginis diuersitatem afferet. Si igitur voles suam propositae imagini altitudinem constare, sed graciliorem aut crassiores modo fieri. Transuersa mutata pro voluntate tua vtere. Sin densitatem et latitudinem retinere volueris, sed longiorem aut breuiorem statuam facere, vteris altitudinis linea ad expositum modum mutata. Ita vides utrumque latus Geminorum, rectum inque et transuersum, suas peculiares sortiri divisiones, pro divisionis modo exposito initio statim libri primi, hoc etiam loco caue obliuiscaris harum particularum nimis et parum.

Hac in parte studiosum lectorum admonitum velim, ut animaduertat, scut de usus crebritate facile apparebit, quod admirabiles mensuraciones de duarum linearum unus breuitate, alterius longitudine perfici possint. Multoque adeo si magis alterius in metiendo punctum moueat, multoque maxime si utraq. Perspicuum hoc erit perito architecto quod dico. Et mirifice difficultates, ut videntur, hac ratione facilissime explicabuntur.

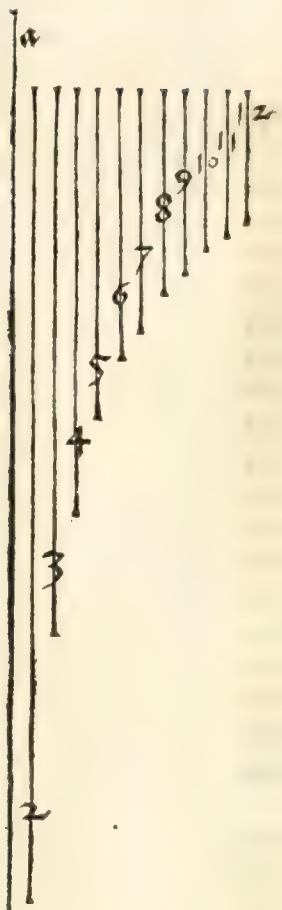
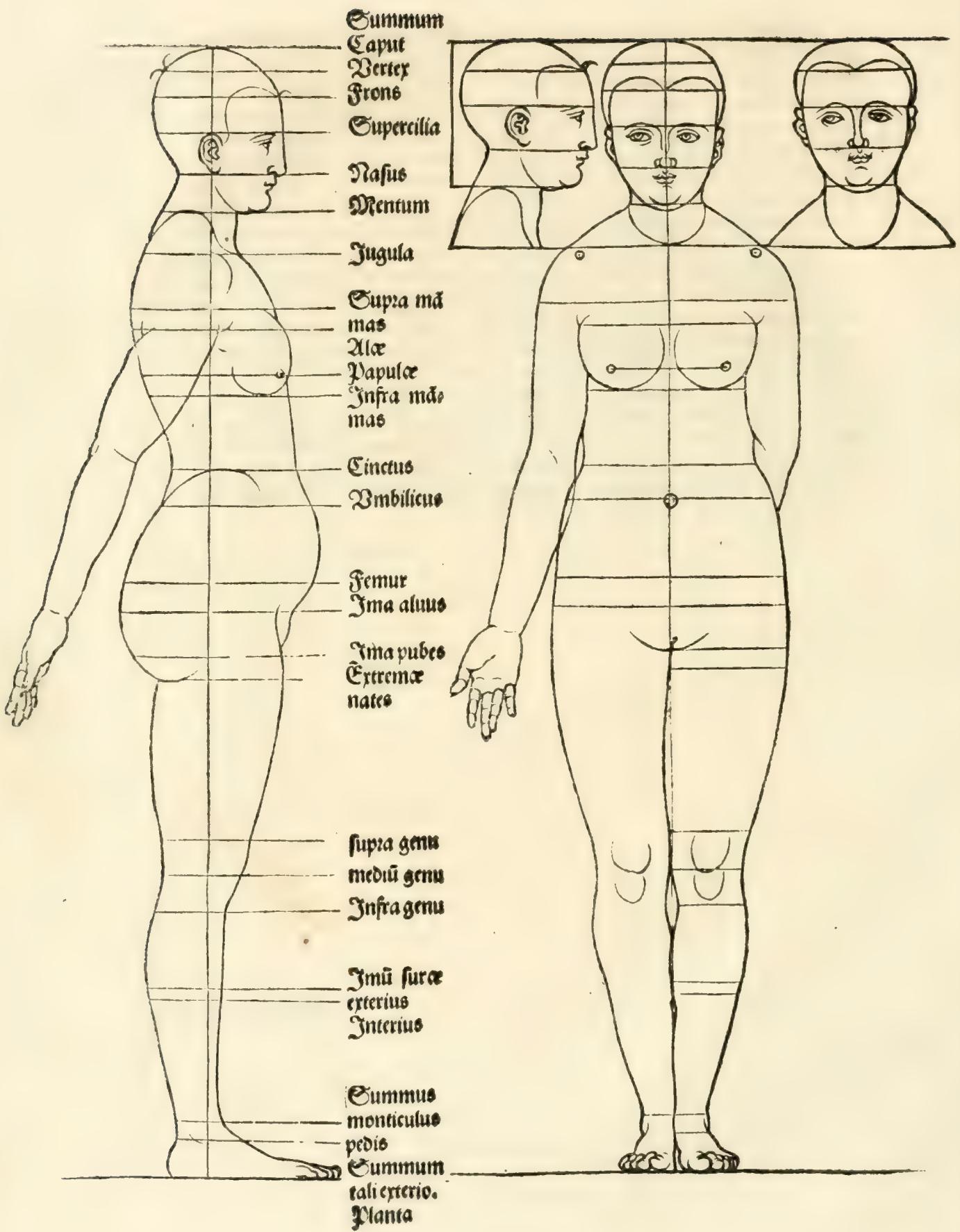
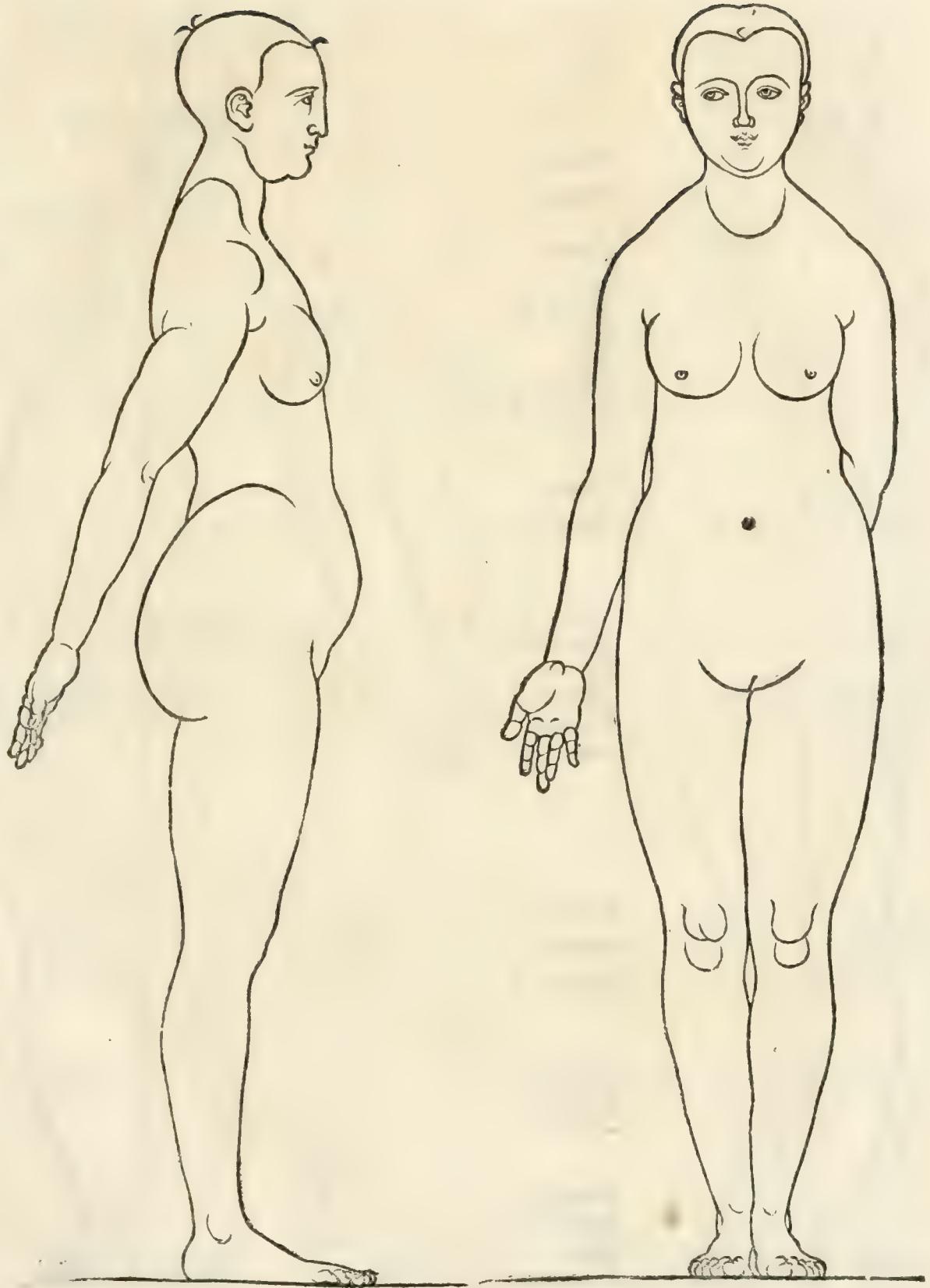

Figura Geminorum.

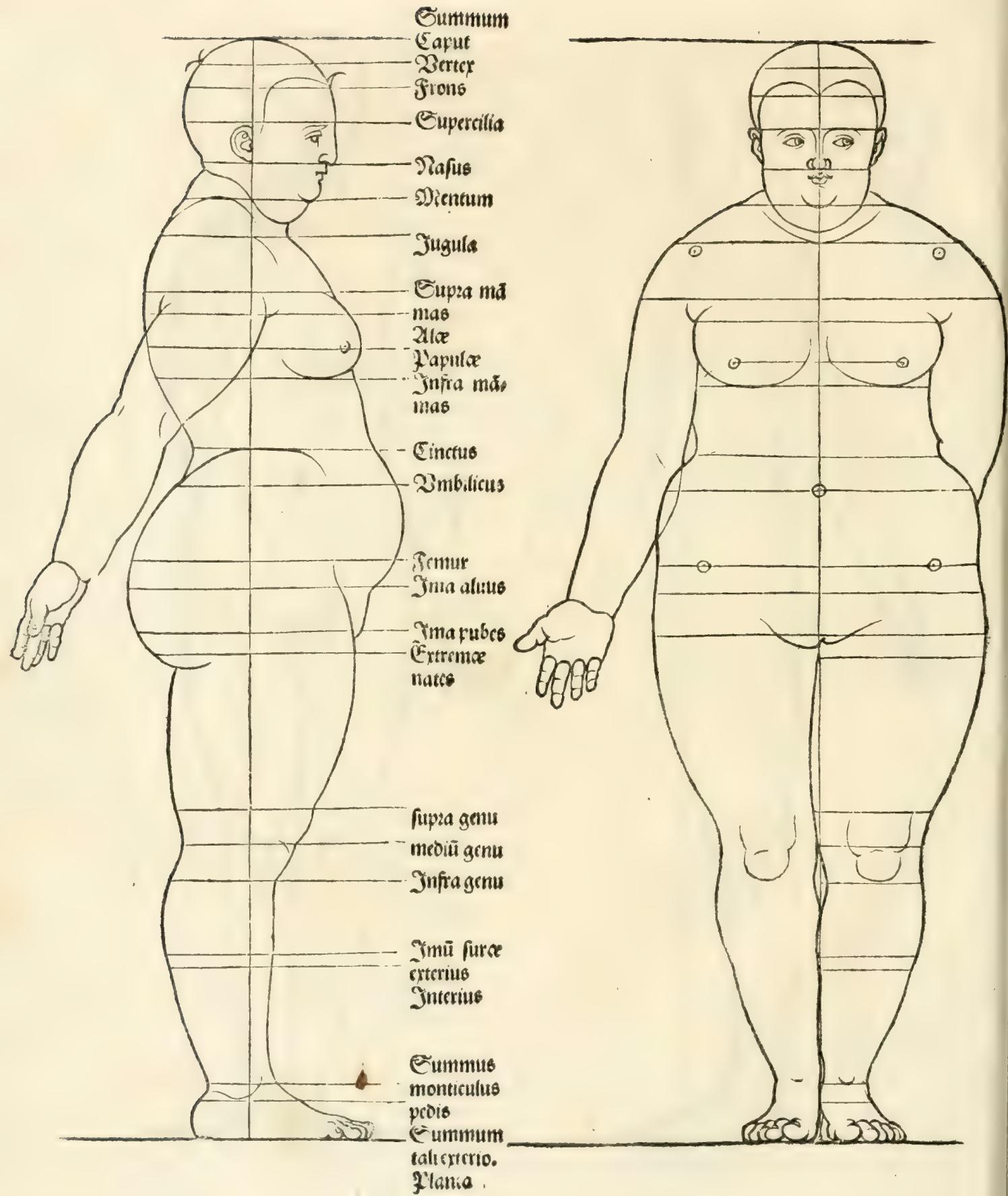

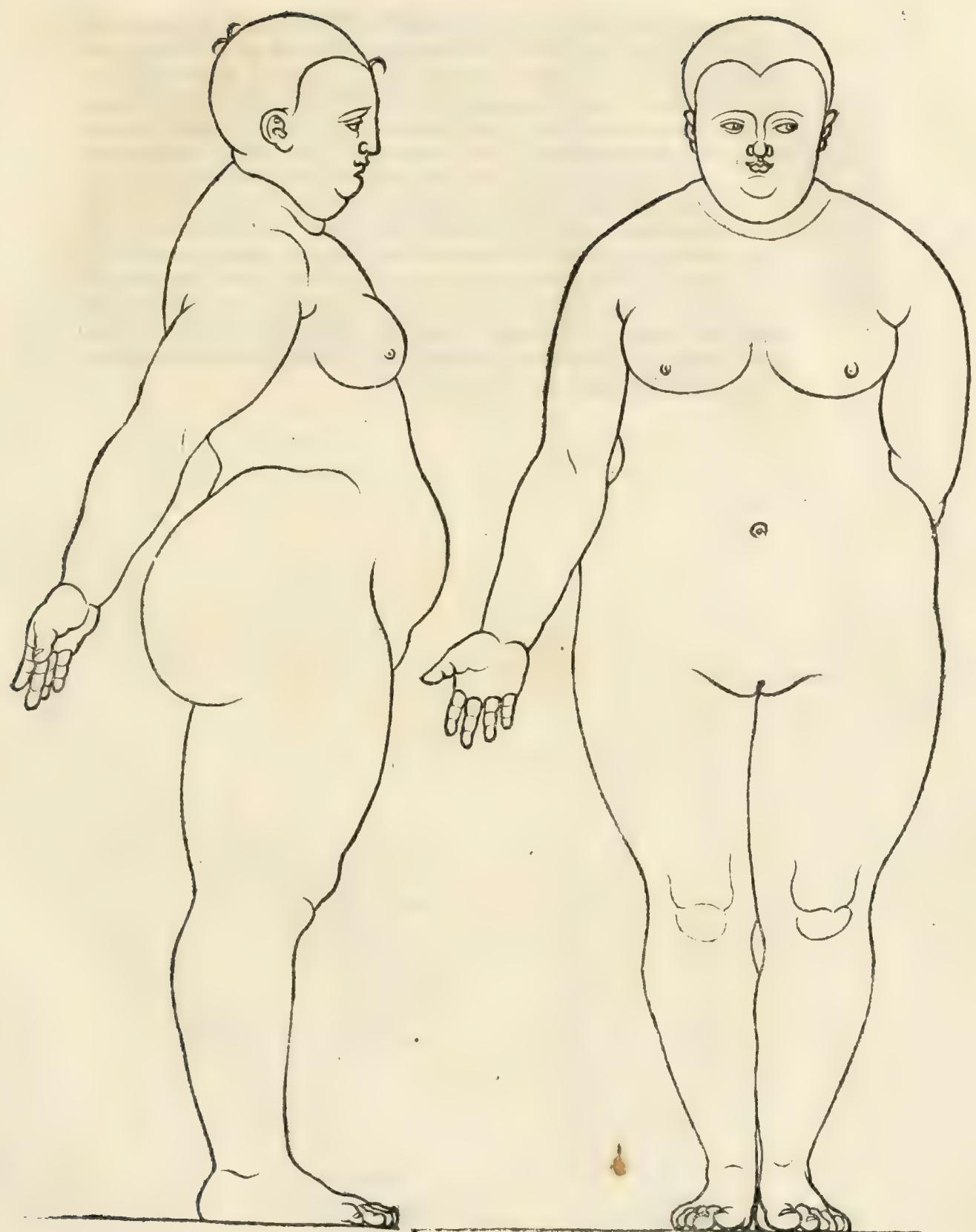
Ponatur autem a nobis exemplum huius rei. Sitq; proposita effigies illa in lib: o
primo muliebris post primam virilem efficta. Hanc igitur Geminorum auxilio pri-
mum densitate et latitudine contractiorem, deinde extensiorem facere propositum sit.
Sed sciendum si his mutationibus figura humana nimium forte a vero alienata fue-
rit suumq; modum amiserit, ut si quae partes densitate ac latitudine auctae nimium,
aut eisdem minutce sint. Cum correctione harum corruptam figuram instaurari de-
bere, addendo minuendoue, quod quale sit de supradictis planum esse confido. Sic
ergo principalem illam effigiem ad gracilitatem et crassitudinem perfectam correxi-
mus, primum ut de capitis aliquantulum altitudine abscederemus. Non quidem su-
pra diminuendo, sed inferne sursum contrahendo, ut fieret a summo capite ad imum
usq; mentum altitudo duarum. 15. Inq; hanc altitudinem partes faciei cequaliter
distribuimus. Scapulas a linea menti ad humeros apte protractimus. Sed pedem
cuius quadrilaterum esset hac ratione abbreviatum, produximus ad unam. 13. et una
14. Fennur etiā ac crus castigatiusecula accommodauimus. In exemplo crassioris ima-
ginis reliquimus fere descriptionem principalis imaginis. Illud modo sub mento pa-
learculum maiuscūlū fecimus. Et scapulas sursum ab humeris ad collum abduxis-
mus. Sed et nates infra suam lineam aliquantulum rotundauiimus, ne succinctio-
res iusto essent. Crura etiam obliqua nonnullū castigauimus. Similiter et aduersa
iuxta talos. Pedis autem longitudo obtinet unam. 6. Coeterum de capite idem facere
poteris, quod de virili modo factum a nobis ostendimus. Utiusq; autem modi gra-
cis inq; et crassi effigies subiecimus.

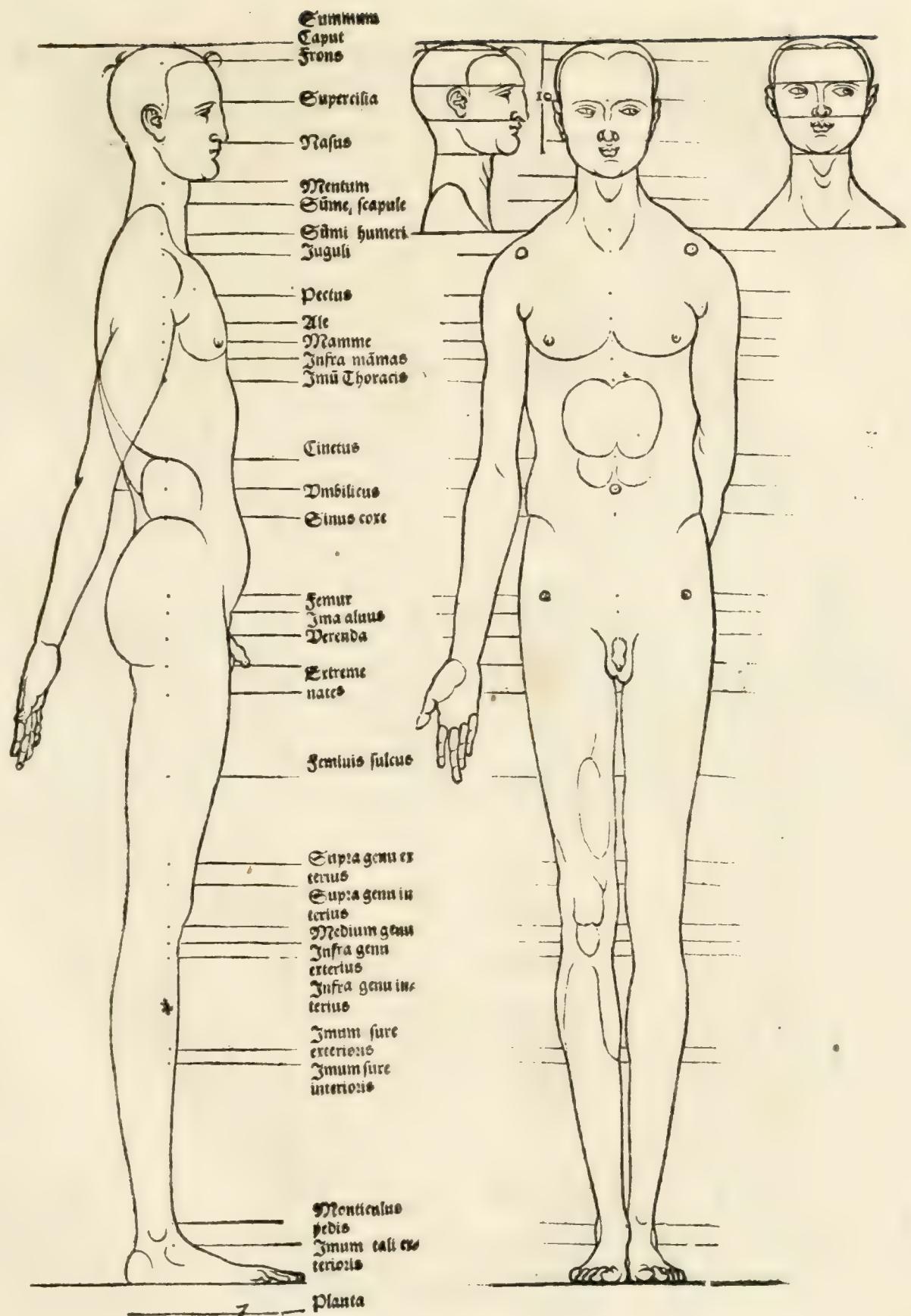
d 3

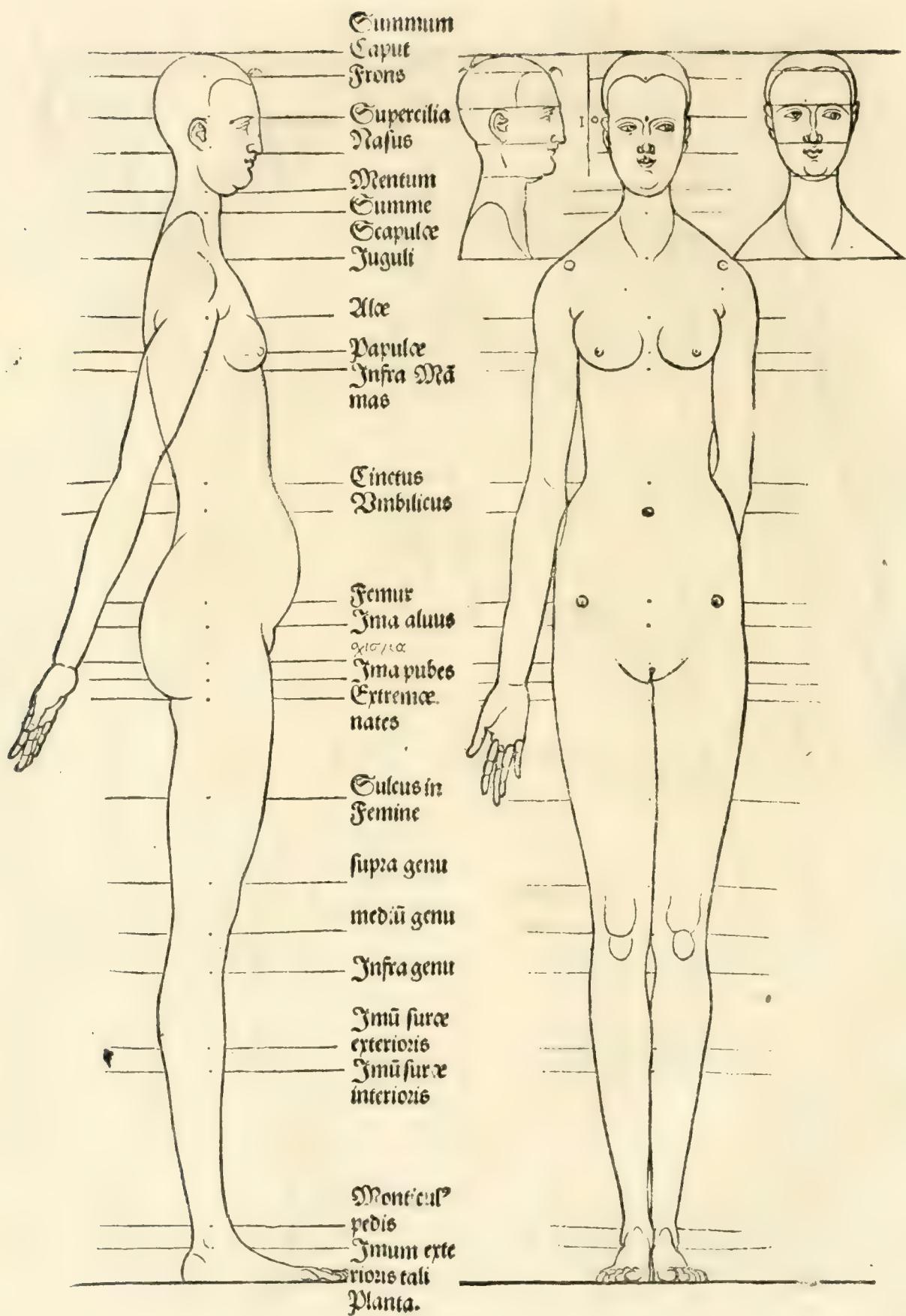

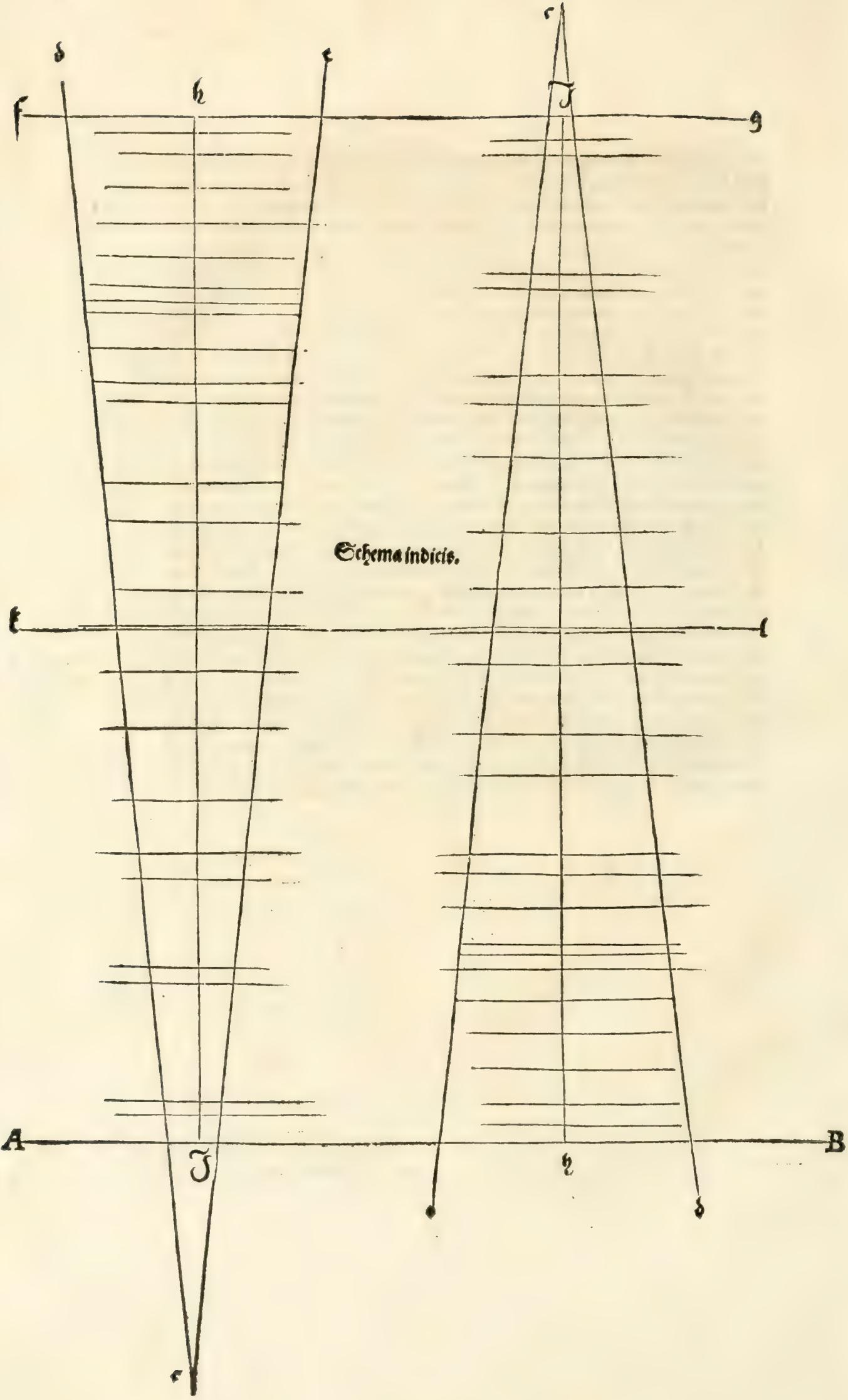
Ponam etiam exemplum gracilitatis alterum. Si principals effigies virilis illa
laquarto loco exposita in libro primo. Ad huius altitudinem adiunctam transuersam,
facies parte una. 6. q̄ illa sit breuiores. Atq; ita partere de novo beneficio va-
riantur. Altitudinis quidem per transuersas distincte partes remanent, ut designa-
tio sunt. Tantum alioe sursum nonnihil attrahentur, ut humerorum sit congruens
effictio, neq; nimia crassitudo. Pectoris etiam inferior linea omittetur et mammae in
alarum pristina describentur linea, ut superiuscule sint. Transuersas etiam supra pes
dem nonnihil deprimes, ne monticulus altior iusto existat. Atq; ita attribues imas
gini de Geminis densitatem et latitudinem suam, tamq; gracilem et exilem effigies.
Quam si longam esse volueris capitum propiorum. 10. licet ita facias. Sed sic
ut frontis linea valde sursum moueat, reliquis altitudinis huius oequaliter distribu-
tis. Hoc vero modo summoto capite, exit admodum proceri colli effigies, pedis autem
longitudo est vnius. 7. Quae quo facilius assequi quisq; posset, secundum nostram
doctrinam expressa subiecimus. In muliebri etiam effigie fieri de motione et omissione
ne in transuersis similiter, ut de virili ostendimus.

Nenine of-
fendat plus
res nomina-
ri transuers-
as in exem-
plo hoc quā
in principali
propter illi⁹
proceritatē
etq; discretu⁹
poterant hec
dici.

In sequentibus alium etiam modum ostendam mutandi imaginem proposuiam, qua illius altitudo, certa tamen ratione et via perueratur. Eaqz mensurationū in singulis partibus pro cuiusqz voluntate supra aut infra altitudines extolluntur aut astringuntur. Remenantibus densitatis et latitudinis per transuersas spacijs inuariatis. Posset tamen imago quæ esset supra facta elatior, conuenienti etiam modo attenuari et contrahi. Sicut quæ ibidem esset facia astrictior, densari et distendi. Quod quidem quo pacto futurum sit primum exponemus. Dicatur linea transuersa quæ sit. a.b. Infra hanc ponatur punctum.c. Quod si volueris supra partes valde dilatare facies esse.c.punctum proprius lineam.a.b. Si mediocriter voles dilatare facies longius abesse. Scies autem lineam.a.b.designare plantam imaginis. Cum aliam duces transuersam παρέλληλον, Ita longe remotam ab illa inferiore. a.b. quantæ volueris esse imaginem altitudinis, ea sit.f.g. Ex hac perpendiculariter demittetur in inferiorem lineam, in qua distinctio partium altitudinis constituantur. Ea sit.h. I. Post hec transuersam facies transire hanc perpendicularē, quæ erit media intra. f.g. et a.b. sitqz hæc.l. Quibus factis ducentur lineæ transuersæ partium, per omnia puncta distinctionis in perpendiculari.h. I. Deinde ex puncto.c. quod sit infra perpendicularē educes sursum duas lineas tam longe qz videbis ferre ipsam rem. Has oportet sic se habere ut fixæ in puncto.c. supra discedant a se mutuo, mobiles enim esse debent. His mensura amplitudinis et angustie cotinebit, hæc note sunt.o.d.e. Proposita igitur parte quæ amplior angustieue effingatur sic facies. Partis illius mutantur lineam transuersam densitatis aut latitudinis, vbiqz illa sita fuerit, sistes in medium. f.l. Ita vt.h. I. medium secet transuersam illam mutantem partis lineam. Postea vtrinqz mobiles illas lineas, quas diximus in puncto.c. fixas a se mutuo discedere oportere. Illarum igitur vtrinqz unam applicabis ad extremum lineæ transuersæ partis mutantem. Ita iacentis, ut est dictum in linea. f.l. Cum ergo illæ mobiles hanc transuersam tetigerint vtrinqz, designabunt dilatationem partis in illo loco qui erit proprius huius transuersæ cuim partem mutari volueris. Ita grandescunt et minuuntur omnes partes supra et infra lineam. f.l. Horum etiam inuersorum usus esse poterit, tum scilicet et diversa et contraria omnia existent, pro eo ut schema quoqz huius descriptionis nostræ expressum subiecimus, cui nomen fecimus Indici.

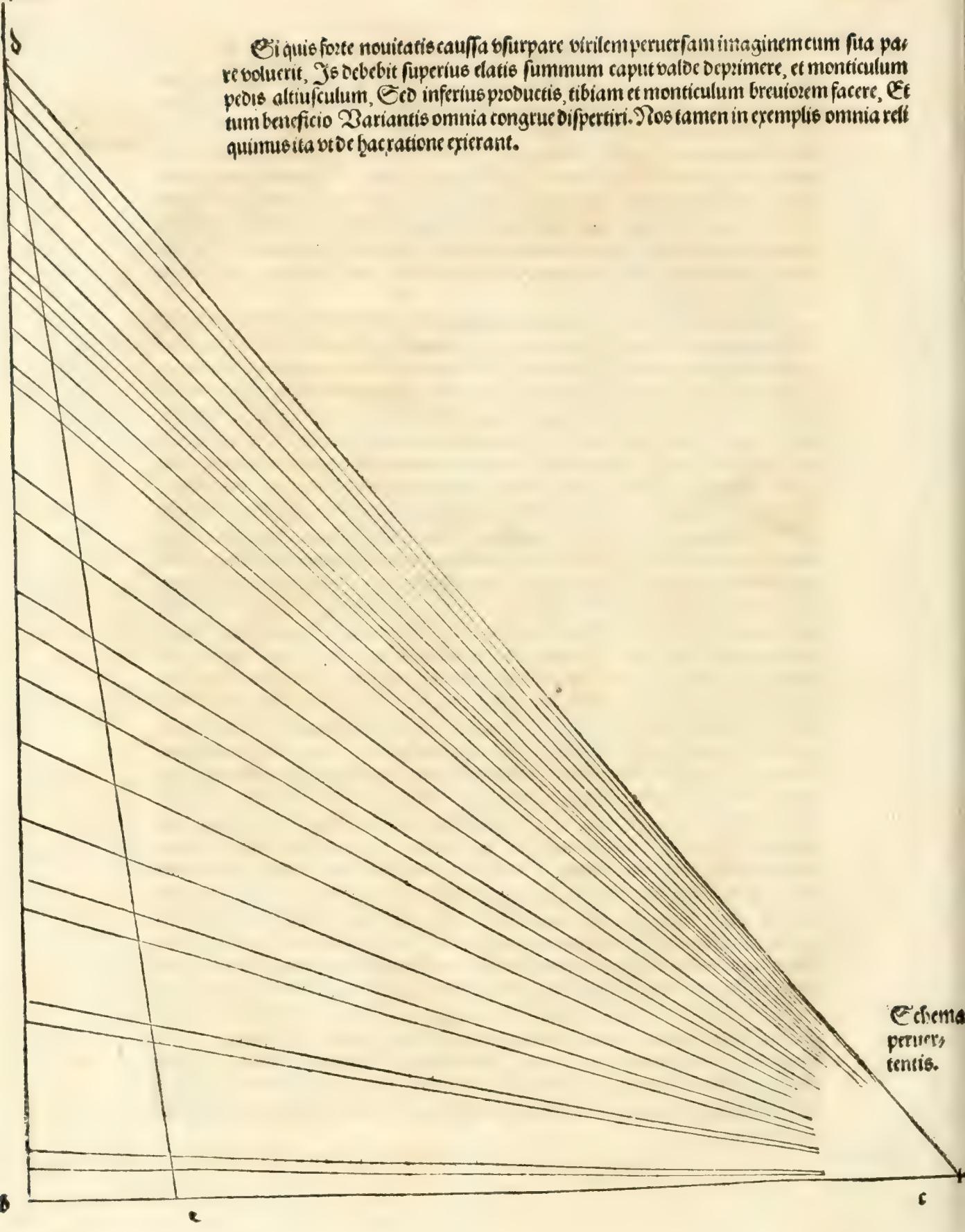
Sed ut redeamus ad peruersiōnem imaginis praepositōe, ad quam et Indicis cuius figura et ratio exposita est, usus requiritur. Proponatur exempli cauſa Effigies virilis eidemq; adiuncta muliebris quinto loco exposita in libro secundo. Harum retriusq; linea altitudinis insigniatur punctis distinctionum suarum partium, ^{Querendū} ^{Huius num verius} iusq; notce sunt. a.b. postea producatur ex puncto. b. normalis, cuius fini apponatur ^{sic sexto loco} punctum. c. postremo obliqua linea. a.c. latera iungantur. Cum vero de omnibus punctis distinctionum linea principalis deduces lineas rectas in punctum. c. vbi omnes haec concurrere debebunt. Itaq; erit instrumentum perfectum ad peruersiōnem imaginum, supra infrae extollendarum aut astringendarum. Hoc placuit nomine peruerentis appellare. Nam per ipsum dependent linea mensurationes perueri consuevere. Sed usus erit talis.

Sumatur alia linea altitudinis eaq; sit. d.e. Hoc constituatur inferius cum puncto suo. e. in transuersam. b.c. punctumq; c. remotum sit ab angulo. b. via parte. s. al titudinis effigie faciendae, supra autem debebit puncto suo. d. incumbere oblique. a. c. Ita cernes hanc nouam lineam et ipsam denouo conuenienter distingui, per transuersas ductas ex punctis distinctione altitudinis in linea principali, sed cum peruersione, partibus supra elatis, infra astrictis. Proponatur haec igitur de novo distincta linea, et transuersae per singula puncta distinctionis trahantur densitatis et latitudinis principalis et effingatur forma, et apparebit haec, de qua loquimur, mutatio. Hoc instrumentum peruerentis infra bifariam figurauimus, priore quidem loco secundū monstratrationem posteriore vero inuersum. Nam si quis mutationem instituere vult contrariam expositae, Is debebit et instrumenti contrario priori positu ut, cetera autem omnia facere similiter ut ostensa sunt. Subiectimus et exempla mutatoe imaginis virilis ac muliebris, sed neq; supra neq; infra ampliora angustioraue fecimus, quod quomodo fieri soleret, schema componentes Indicis docuimus. Et sequi vnicius iusq; voluntati permittitur. Peruerente autem quis appositorum et cum singulari diligentia usus fuerit, In cuius scilicet ratione disserimus supra expositorum omnium significationes necessarie ad occulta artis inueniunt. Is in admirabilib. reb⁹ successum non penitendum experietur. Sed in opere tam longe a vero additionibus et destructionibus, ut in exemplis factū est, discedere nemo debebit. Nam et has licet aliquis ita demutatas effigies de novo et ipsas mensoria particula dimetiat, et fere ut supra a nobis factum est describat, Corrigenda autem ubiq; deformitas quae nimium abundantis a veritate figuris extiterit. Haec enim ad istum modum a nobis proposita non sunt quasi alter fieri non debeant, sed magis docendi cauſa ut essent omnia tantopere abhorrentia a vero notabiliora. Omnino autem sentiendum totius huius doctrinae usum necessitatis comodo, non depravationibus applicandum. Caebis igitur ne unq; illam pendulam lineam nouitatis, siue ut priore loco descripsimus, seu etiam inuersam, nimis longe remoucas ab angulo. b. Ne talis peruersio monstra pariat, Quantam autem utilitatem rationis huius necessarius usus afferre poterit, tantam immittet prauitatem operi curiositas superiuacanea, cum non curabitur Ne quid sine cauſa nimis. Sciendum autem tam solere usurpari hanc peruerentis rationem in partibus q; in toto. Ceterum de talibus mutationibus humanae imaginis, perspicisuntur et diuersitates naturae Roboris, Imbecillitatis, celeritatis, tarditatis, alacritatis, pigritudinis. Quare q; non ignorari haec, a studiosis huius artis debeant, cui duolum erit maxime cum immensum quantum latius pateant atq; hoc loco explicatum fuerit.

Supra.

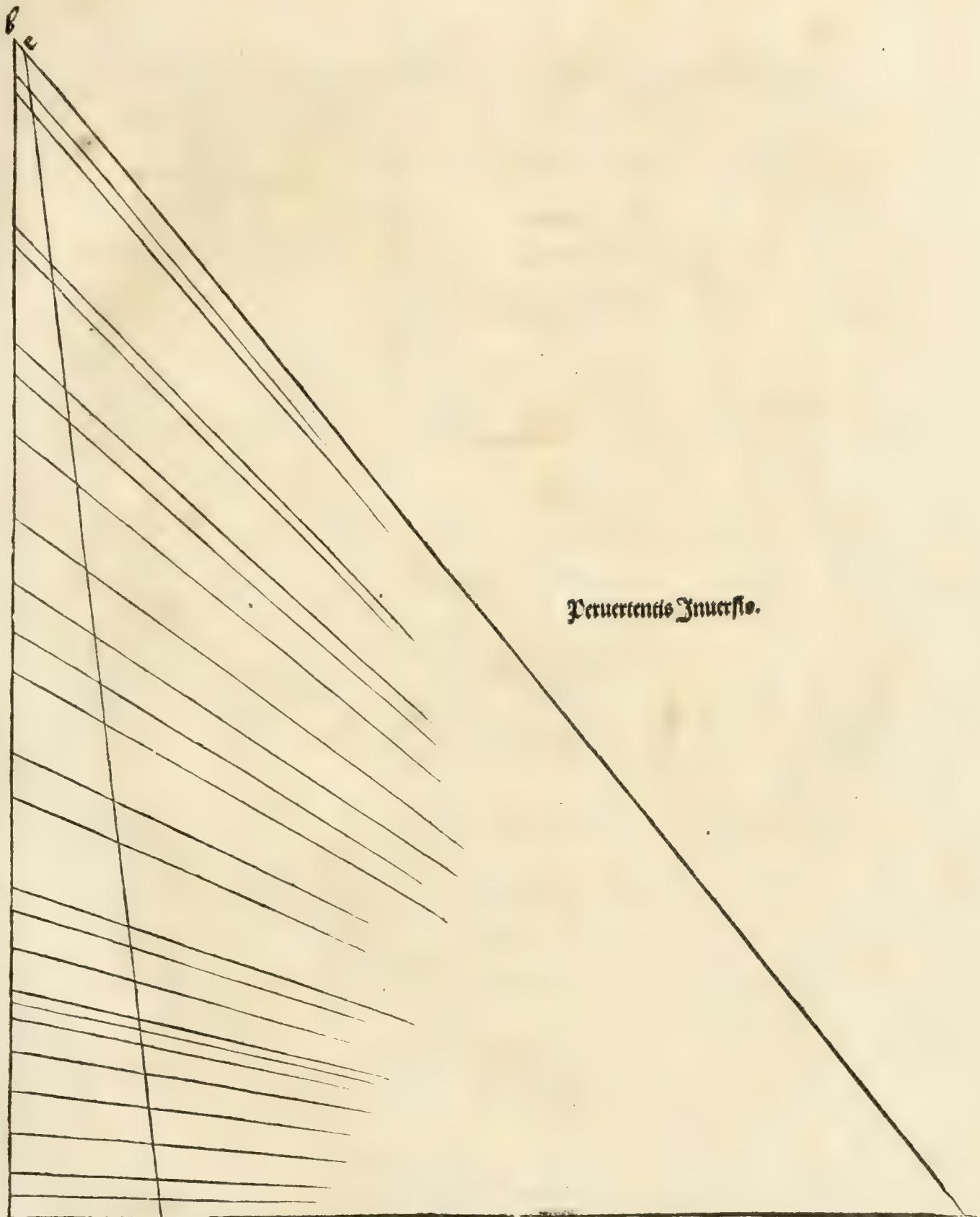
a

Si quis forte nouitatis cauſſa usurpare virilem peruersam imaginem ſua pa-
re voluerit, Iſ debet ſuperius elatis ſummi caput valde deprimere, et monticulum
pedis altiusculum, Sed inferius productis tibiam et monticulum breuiorem facere, Et
tum beneficio Variantis omnia congrue diſpertiri. Nos tamen in exemplis omnia reſi-
quimus ita ut de hac ratione exierant.

Infra.

Infra.

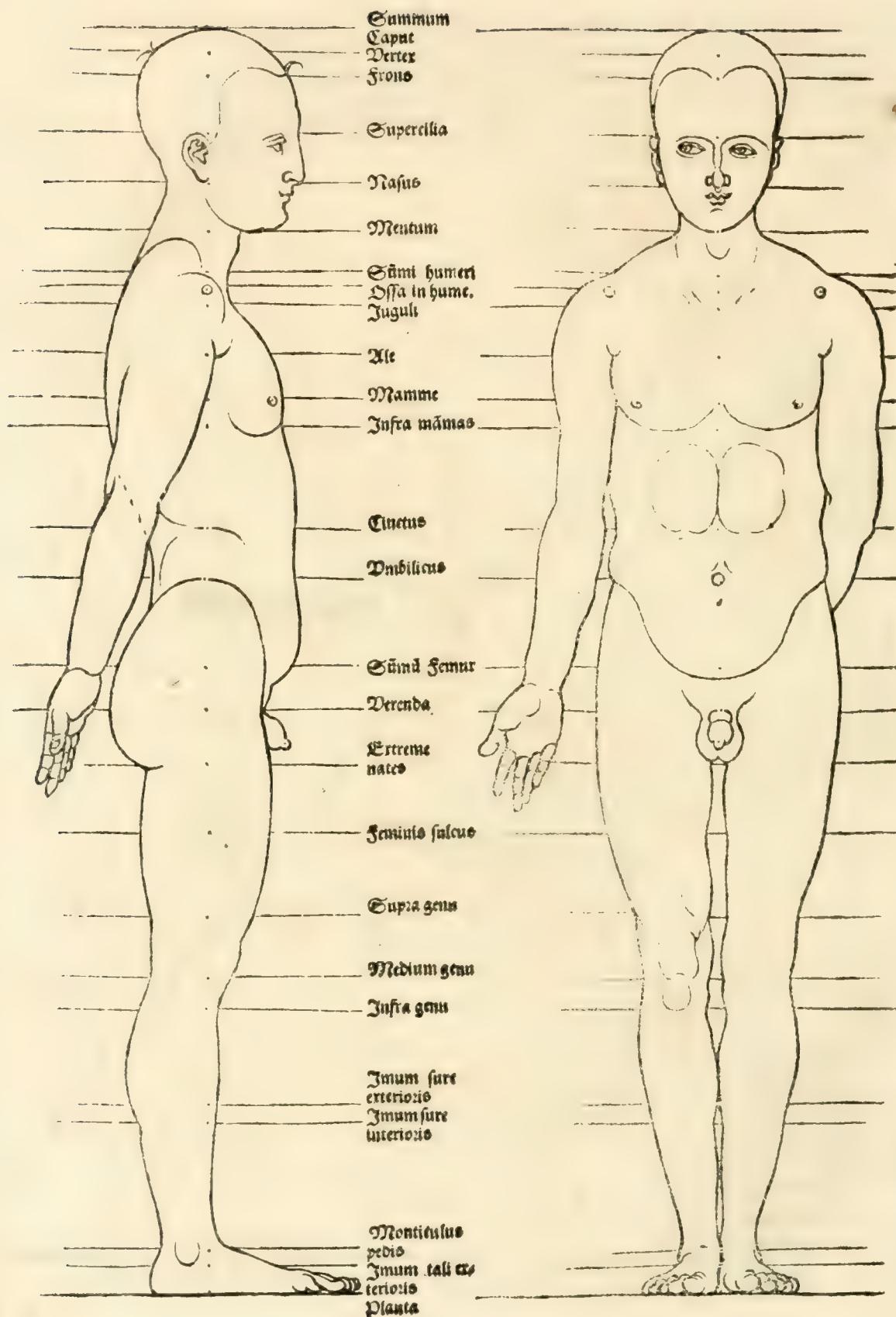

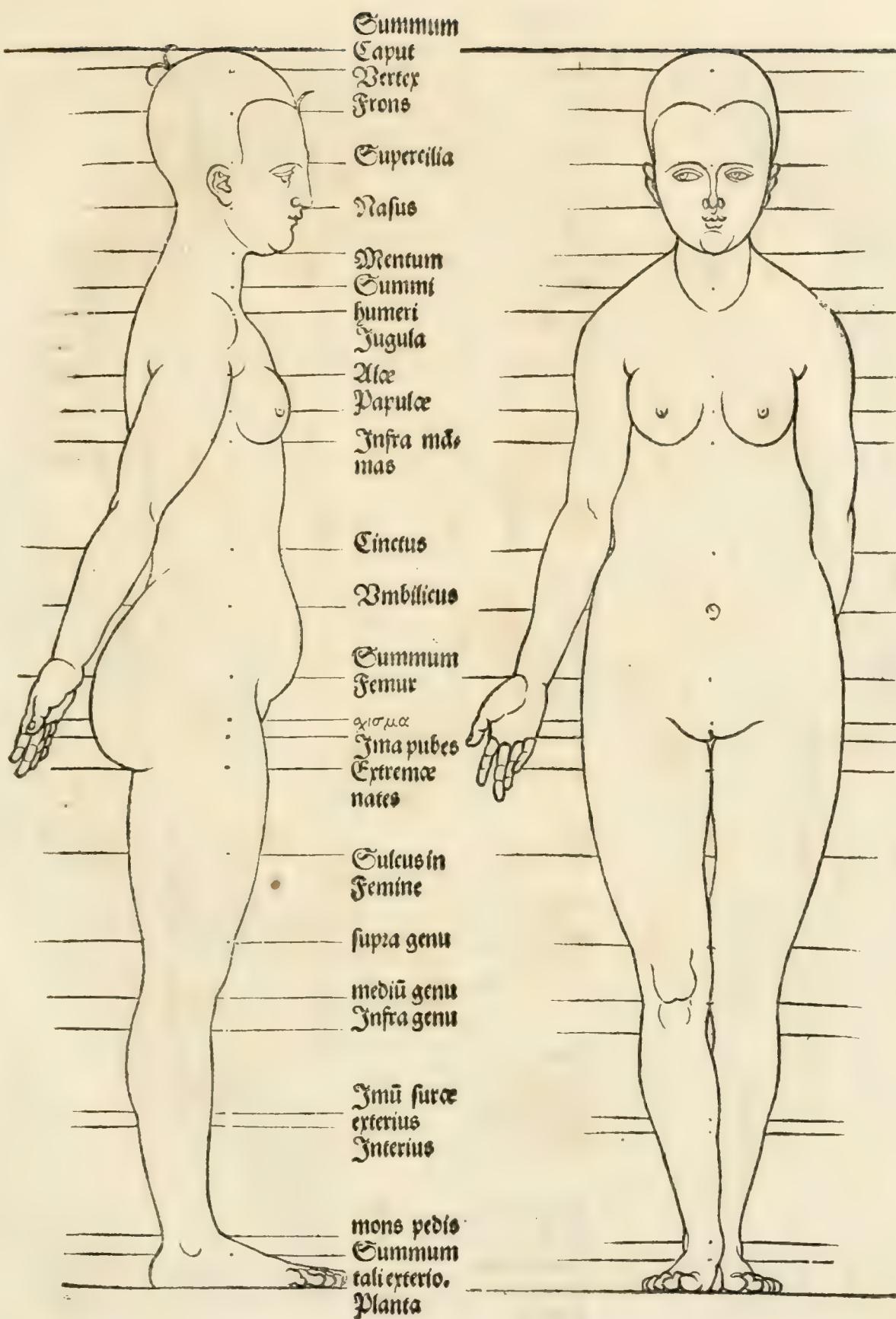
Peruertens Inuersio.

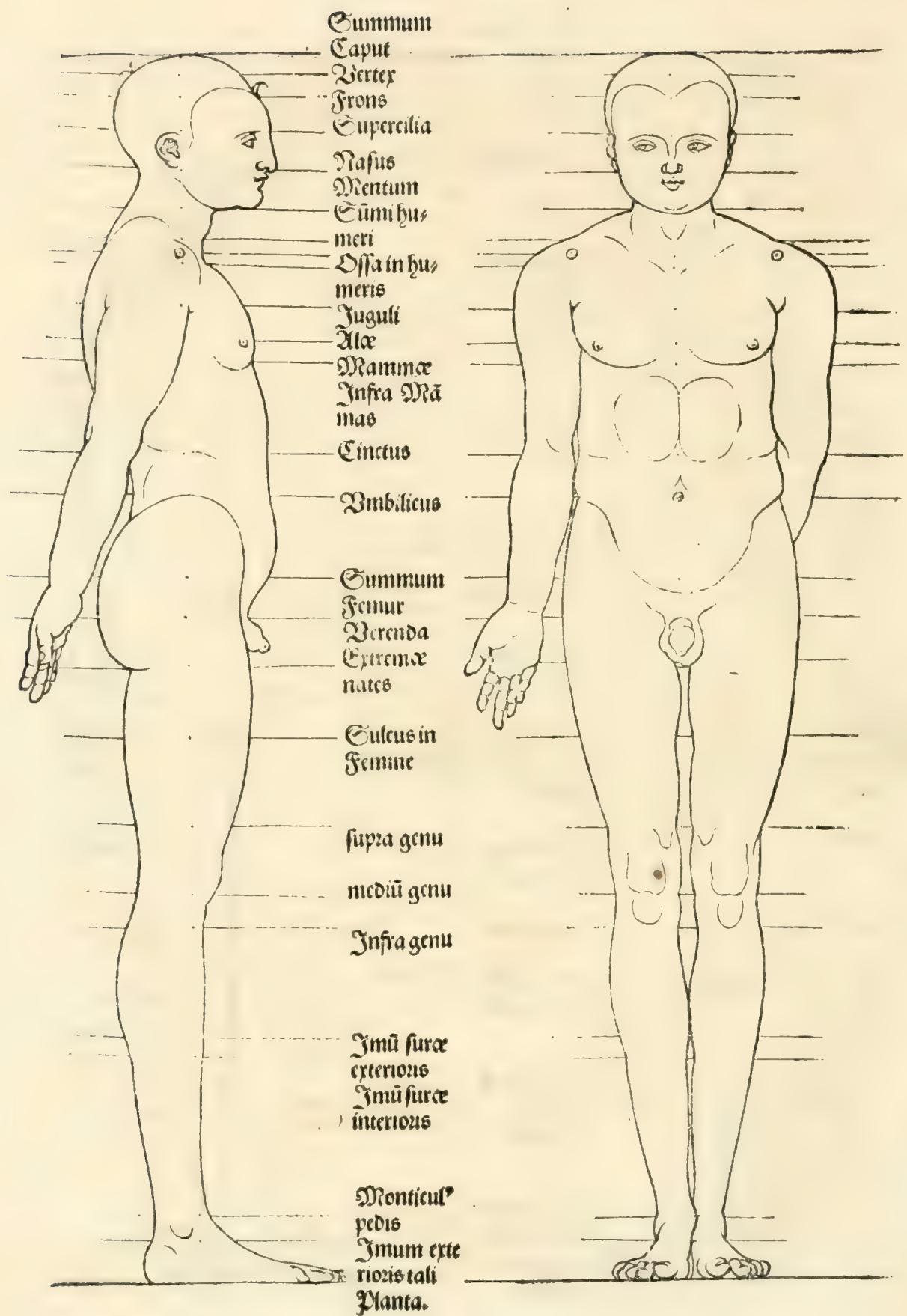
Supra.

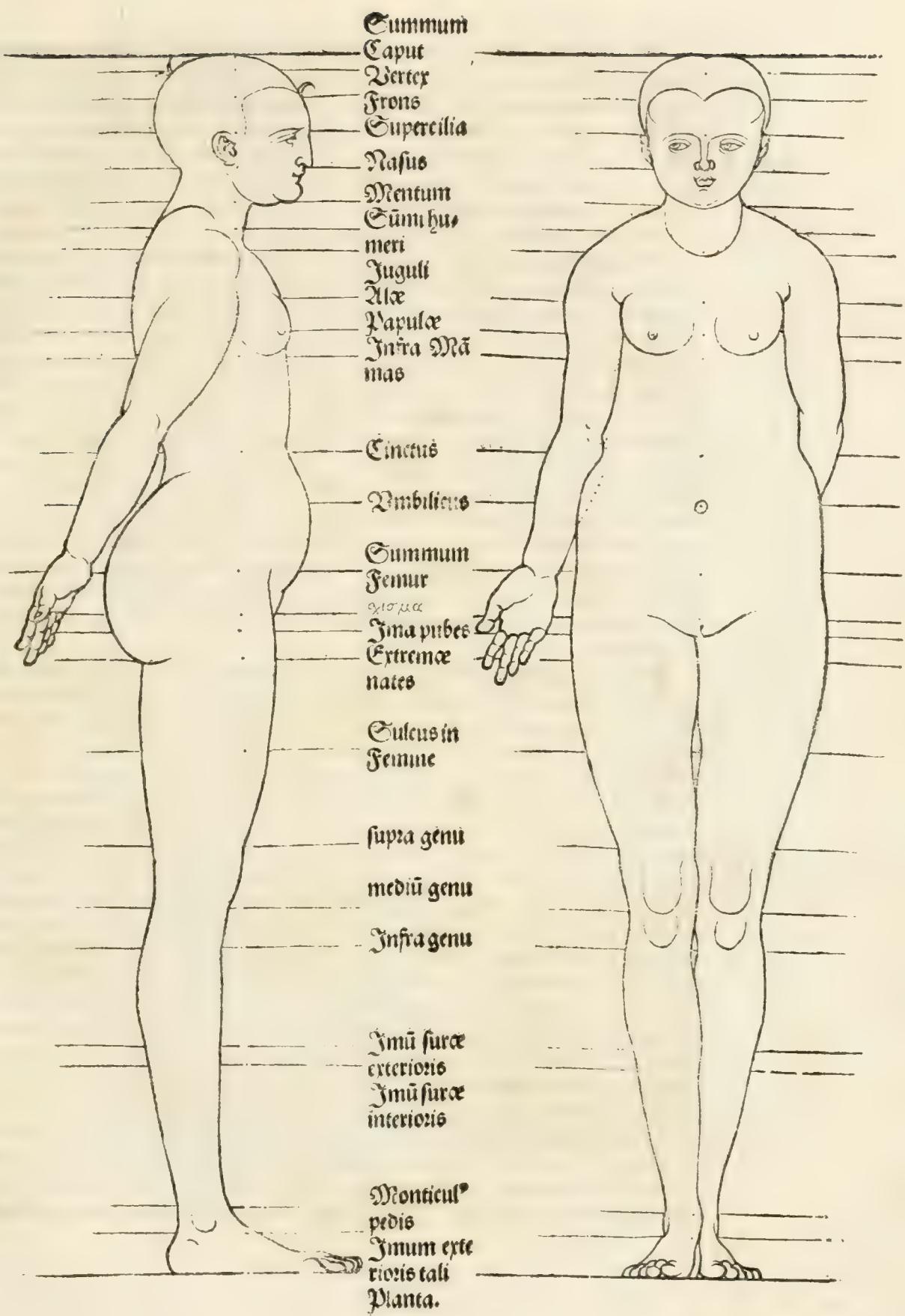
9

c 2

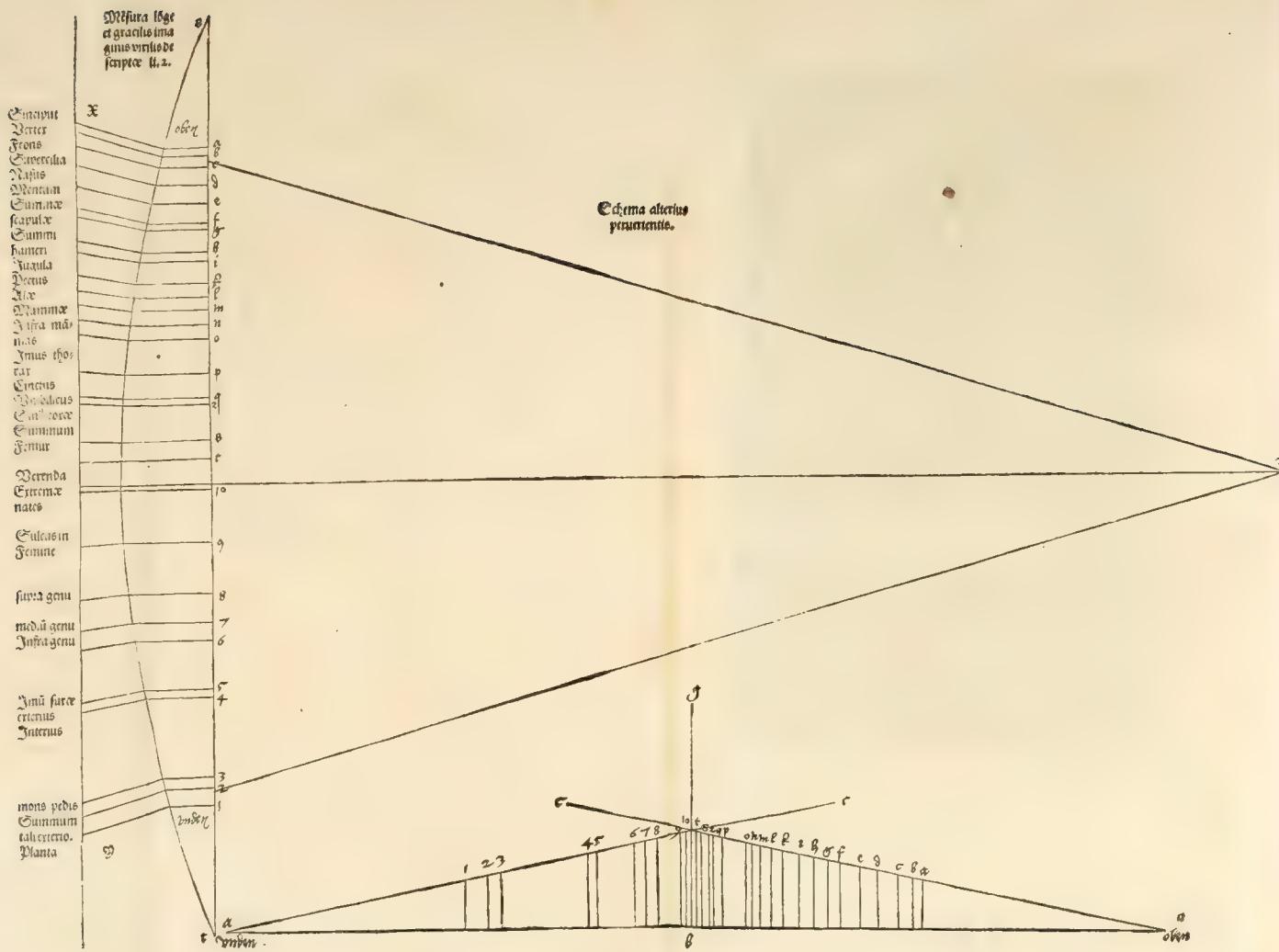
Superius demonstratis peruerenti humanas imagines rationibus etiam nunc
vnam adisciennis, qua propositae imaginis altitudo varietur. Sed mutatio densitas,
tus ac latitudinis duceatur recte ex Deligente. Huius igitur peruersonis vbiqz esse usus
poterit, quae est duplex. Una habet circuli segmentum in cuius mensurationes con-
uenio. Altera in cuius cauo colliguntur. Quia veraqz in via qz quisqz longe voluerit
progredieatur. Qui autem perspexerit hanc doctrinam facile usum horum cognoscet.
Hincqz etiam aperitur causa propter quam in conuexo speculi regula erecta arcua-
ta videatur. In medioqz sui latiuscula, contractior in extremis flexuris, circulo enim
ut et alicet res, obsequitur. Haec intelligat qui conuenientibus picturis testudines et las-
tunaria insignire voluerit, necesse est. Esti perspectuue hoc scientiae nondum est, prope-
tamen accedit cum in speculo consideratur. Sed nos de mensurationibus per se ver-
ba facimus. Peruersio enim ista quam exponere instituimus mensuram recti ad con-
nexum aut concavum segmentum circuli complectitur. Cum vero quid de quoqz hac
ratione efficiatur coniubere, causa quoqz statim apparebit, inqz se opere ipso profes-
ret. Haec autem, quamvis mirifica in designatione et descriptione videantur, usui
accommodeatur. Necessaria tamen est talium cognitionis artifici, qui ex multiplici sciens-
tia deligat apta et conuenientia proposito ac voluntati suae, sicut haec et praestantiora
fortasse etiam imperiti derideant. Sed huius nunc deinceps peruersonis ratio expli-
cetur, qua si quis sepe usus fuerit, multa de principali aliqua figura meliora facere pos-
terit. Dabitur ergo hac in parte quoqz diligens opera Ne quid nimis. Quod autem
nostra exempla secundum praescriptum doctrine expressa, quod nimium esset non fuge-
runt. Non solum propter certae paruitatem, sed etiam quo esset differentia mutacio-
nis evidenter facit est. In magno igitur opere qui usurpare volet, modum seruet.
Sed ad rem.

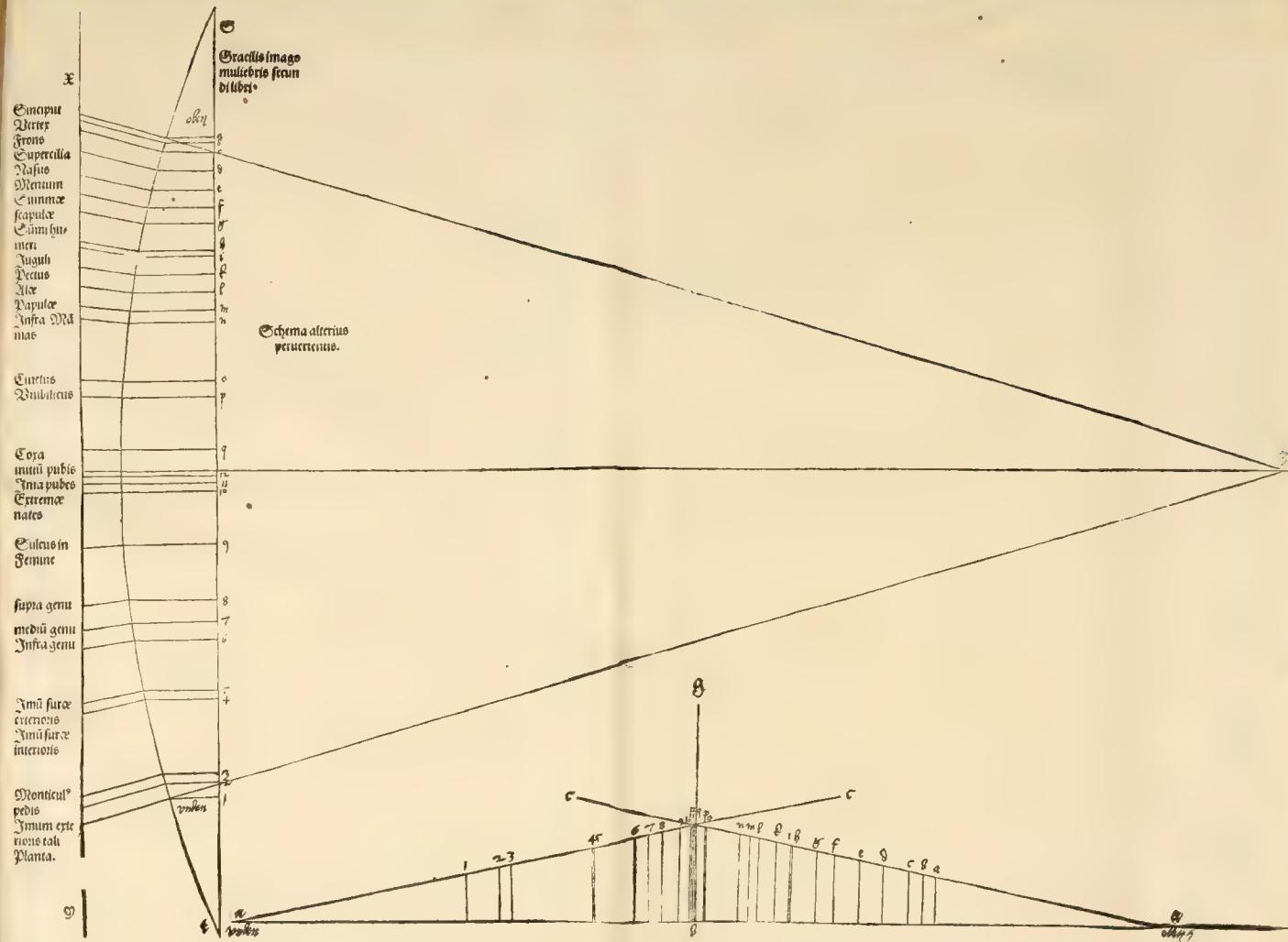
Indicante
hoc est dictum

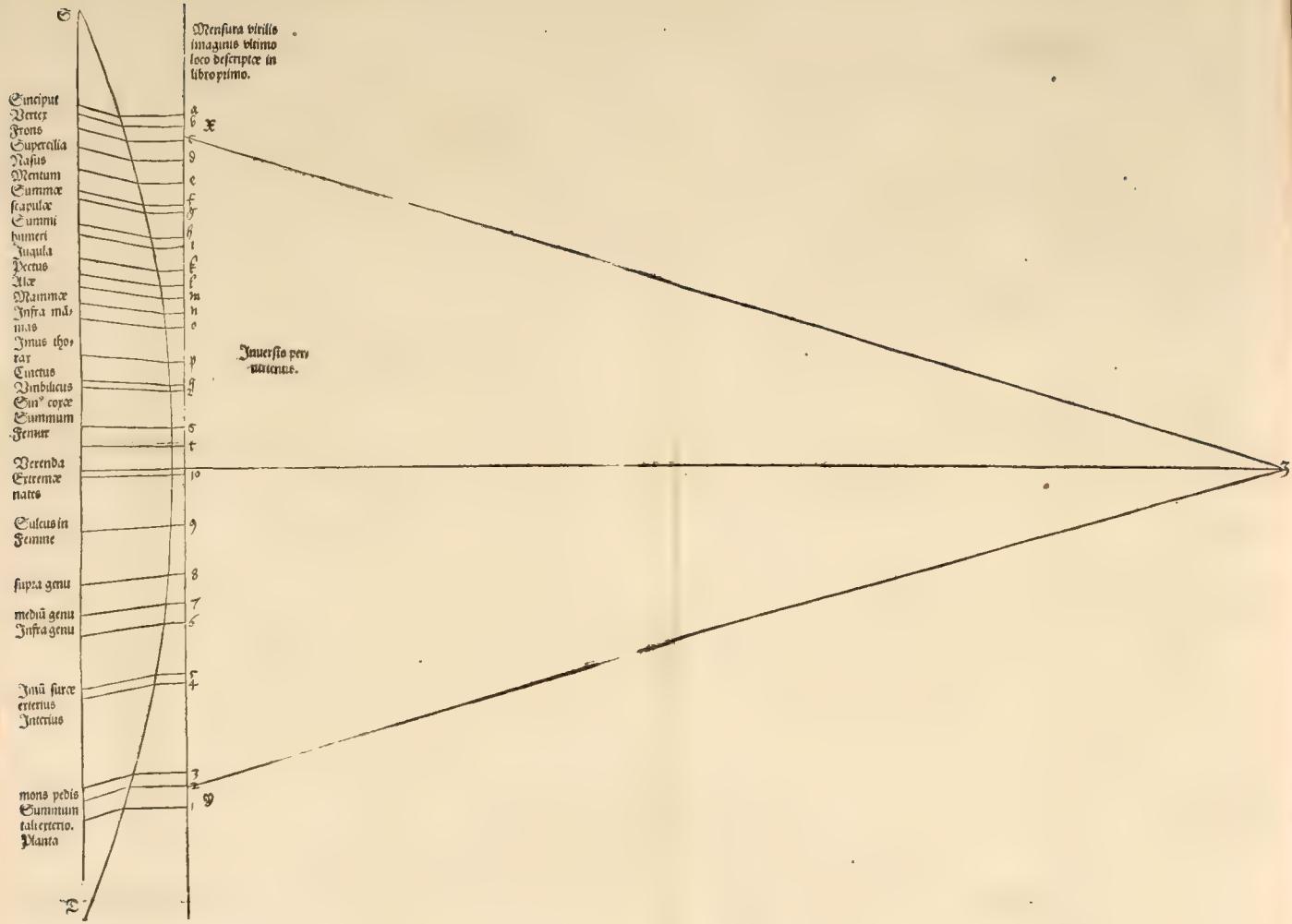
Principio proponatur linea altitudinis imaginis principalis distincta punctis sus-
is haec supra esto. x. infra. y. Secetur qz in medio puncto. c. Ex quo linea transuersa ad
angulos et quales protrahatur cuius extreum notetur litera. z. Postea claudatur tri-
angulum $\text{iooo} \alpha \kappa \lambda \varepsilon \circ$. x. z. et. y. z. cuius acies sit. z. Mox protrahes lineas ex omnibus
punctis lineae recte. x. y. punctum. z. versus qz longe protrahit opus. Deinde
constitues $\pi \alpha \rho \alpha \lambda \lambda \alpha \rho$ post lineam. x. y. versum punctum. c. quam quidem longa usus
indiquerit, nam multo erit qz prior illa, id est basis trianguli altior. Post haec circuli
pro certiusculi unum pedem figito in punctu. z. et altero describe arcum, qui radat pun-
ctum medium lineae trianguli principalis altitudinis et lumen ad $\pi \alpha \rho \alpha \lambda \lambda \alpha \rho$ quam
post illam lineam. x. y. trahi longe iussimus. Ad quam ubi se cornua huius arcus ad-
iunxerint, ibi superius. S. inferius. t. notam exponito. Quia autem idem arcus secas-
bit et quasi praecidet lineas ductas ex punctis altitudinis principalis versus punctum
z. Ex illis omnibus sectionis punctis duces lineas transuersas omnes $\pi \alpha \rho \alpha \lambda \lambda \alpha \rho$ per
lineam. s. t. ita illa de novo distinguitur ex linea principali, sed diuerse. Nam et fit bre-
uior, et habet circulum auctorem distinctionis suae. Ita omnia sursum deorsumqz a
medio puncto magis decurrentur. His peractis appones omnibus noue distinctio-
nis punctis suas quasdam notas. Primum superius ita. Summi puncti transuersae
a. proximi. b. mox. c. atqz ita deinceps. d. e. f. g. ic. usqz ad punctum medium. Inde vero
ad imam usqz transuersam notis numerorum utere. Ea igitur ima sit. j. et ab hac sur-
sum. 2. 3. 4. 5. xc. Haec erit igitur de novo distincta altitudinis linea. a. j. Quam du-
plicem proponeas unam ad effigiem obliquam, alteram ad effigiem aduersam, sicut
saepe precepimus fieri. Et ita per distinctionum omnium puncta suas transuersas

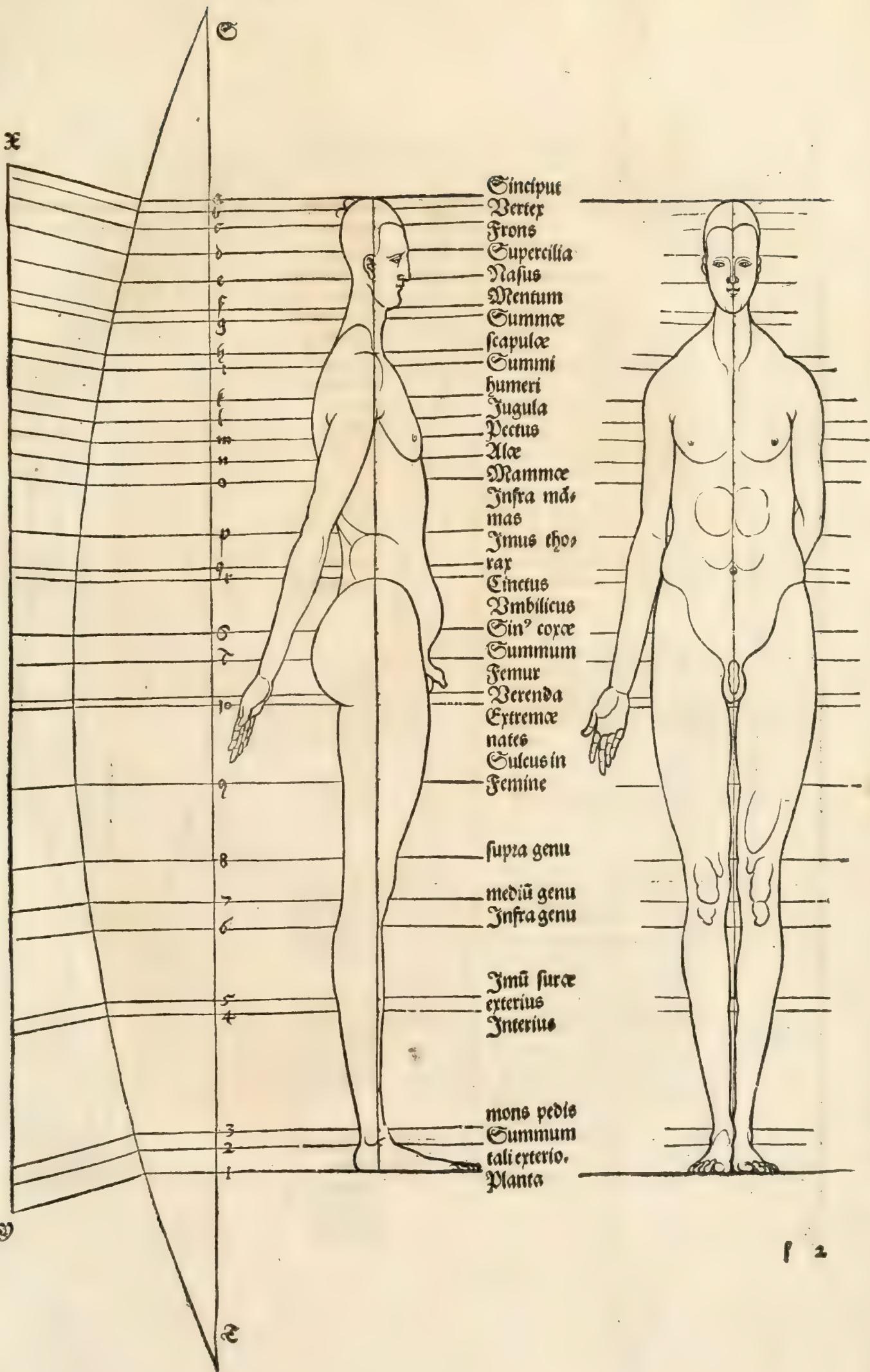
protrahes. Sed inuentis altitudinis partibus restat exquirenda latitudo et densitas, quam constitues de ligentis beneficio de illius mobili linea, cuius utrumque usum accipies, ut convenientia superiora ac inferiora designari possint, ad hunc modum. Primum producatur linea transuersa quae finiatur notis. a. a. In hanc medianam demites aliam perpendiculariter, haec esto infra. b. supra. g. Tum deinde accommodabis utrumque mobilem lineam. a. c. Quibus ita uteris. Excipe ex prescripto peruertere medice lineas quae recta, ut dictum est, tendit in punctum. z. et areum. Hanc igitur longitudinem, ut dixi, maximam, constitues rectam super transuersam. a. a. in perpendiculari. b. g. et in summitate illius applica utrumque mobiles. a. c. ut cancellatum ibidem disparentur. Post haec eximes omnes longitudines superioris partis linearum transuersarum intra arcum et rectam lineam, et notabis diligenter quibus quaeque literis inscripta fuerit. Eosque institues rectas in transuersam Deligentis. a. a. sic ut omnes supra παράλιες attingant impositionem lineam. a. c. Ita fiet ut breves omnes tendant ad punctum Deligentis. a. quemadmodum in arcus linea proxime fuere puncto. S. Sed spacia intercedentia non manent eadem propter diuersitatem recti et curui. Ut autem precepi in unam partem Deligentis imponendas longitudines partium notatarum literis quae essent superiores, ita simili modo et inferiores in eiusdem alteram partem constitues quas notari iussi numeris. Tum deinceps unam quaque partium singularum principalis imaginis latitudinem impones rectam in medium lineam quae in Deligente erigitur notata literis. g. b. Sic ut infra insistat transuersae. a. a. Tum lineam mobilem sive filum. a. c. admone ad hanc ut supra ipsam attingat. Ita fiet ut ordine omnes aliarum partium latitudines ad hanc consequentiā definiantur. Et quancunque principalem latitudinem in hanc imposueris. Illius mensura in suo loco literis numeris notato conueniens mutationi suae reperies tur, definita per memoratam impositionem in transuersam. a. a. et accommodationē lineae seu filii. a. c. Quae ipsa quae potui euidentissime descripta subiecti. Et ad hanc rationem binas viriles itemque muliebres imagines effinxi, quarum supra esset in fine libri secundi commensuratio exposita. In brachijs tantummodo et pedibus hinc discet si secutus congruentiam formœ. Nam peruersio haec in summis etimis seductionem immodicam complectitur.

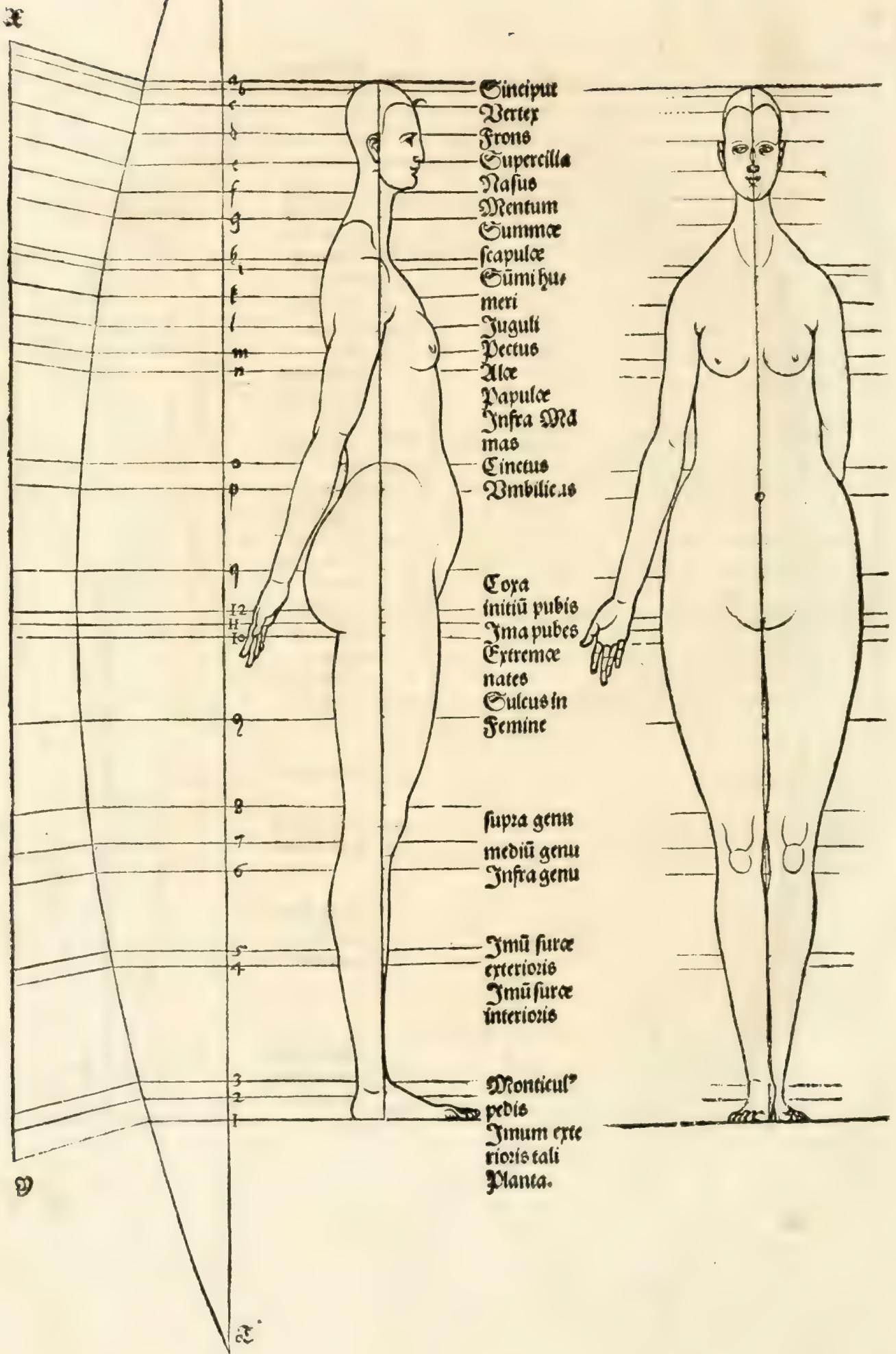
Hoc instrumentum peruertentis etiam cum inuerteris exhibet de usu imago in inferioribus et superioribus partibus productior. In medijs contractior, ut in superiori quoque visum. Haec inuersio sic fiat. Resumat linea distinctionis altitudinis. Et propositice apponatur productionis. S. c. ut ante. Postea constitue et punctum. z. Et ad iunge duas lineas. x. z. et. z. y. Mox productio lineas ex omnibus punctis distinctionis lineae. x. y. in punctum. z. Postea scribito et punctum. c. respondentem a sinistra puncto. z. Tum longioris circuli ita pedem unum figito ante lineam. s. t. ut segmentum circuli describatur quod puncta. s. t. attingat, et arcuetur intra. x. y. et punctum. c. Quibus autem locis cernes arcum transire lineas ductas in punctum. z. Ex illis ducentur lineae παράλιοι, quae in linea ducta per ipsas post arcum versus. z. Nouamet de integro comparatam distinctionem explicabunt. Quibus perfectis latitudines et densitates beneficio Deligentis exquirendae sunt ratione superius demonstrata. Ad hanc peruersiōnem quisque imaginem qui volet effingat, nos instrumentum expressissime satis habuimus.

Atq; hæc quidem variationes ita se habent, ut exposuiimus. Quas etiam ipsas es-
fecitas vel per variantem vel Deligentem, Geminos Indicem peruertentemue, con-
ceditur vltterius etiam variare, accomodanti sive totis imaginibus seu certis partibus
illarum. Quin et diuersarum imaginum commensurationes miscere quis poterit,
qua ratione rectissime hoc futurum iudicari, dum quod sibi quodq; alijs placitum
sit, exquirat. Sed euident de huiusmodi missionibus monstrosa. Quare attentione
erit opus, et magna cura forma in mensuratas partes altitudinis latitudinisq; ac den-
sitas inducetur. Nam in extrema notatione altitudinis itemq; per finientes illam
transuersas indices latitudinis ac densitatis, omnia certam descriptionem obtinent.
Sed intra has proclives sunt lapsus, quatenus aut interiora iusto aut exteriora linea-
menta exprimentur. Unde partium consequitur indebita crassities aut attenuatio,
distensio aut contractio, quæ a nobis breuitati studentibus penitus explanata descri-
ptione nostra non sunt, sicut manu ductione demonstrari possent. Venit inter hæc
igitur nobis in mentem aliquot imperitos tentantes a nobis ostensam viam ingredi,
et in opere aberrantes, facturos ut nobis culpam ascribant, nostraniq; doctrinam res
prehensuros. Et omnino intelligo volentibus hanc nostram rationem usurpare pri-
mum omnia difficilia visum iri. Verum his censeo faciendum ut cum viuum corpus
ob oculos ponant q; maxime conueniens ad institutæ effigiei commensurationem,
atq; ita contemplantes naturæ opus studeant artis ipse suum ad veritatem exprime-
re, pro viribus et intelligentia sua. Laudantur enim imagines in quibus quasi vita
agnoscitur, et similitudo in exemplari eniteſcit, præcertim si venustas quoq; assit, nā
ita maxime apographa laudantur et magni fiunt ut merentur. Sed in illis discrimi-
num appellationibus quæ sunt a nobis superius expositæ. Quisq; versetur ut lis-
bet. Nam et artem sequi quæ veritatem complectitur, asuſcere poterit, et absq; illa li-
bertate quadam seducendi omnia vti. Qui labor intelligentibus ridiculus est. Ve-
contra bene et diligenter facta, Deo ipsi honori, utilia hominibus, perq; se grata ac
iucunda esse solent. Ille vero contemnendus labor prauitatis in arte culpandus et
noxius, et odiosus tam in paruis q; magnis operibus inuenitur. Quare cum cura et
ratione perfici ea par est quæ in lucem quisq; emittere cogitet. Bidendumq; Nequid
naturali veritati vel detrahatur vel apponatur intolerabile. Inuenias etiam qui va-
riations ac mutationes suas ita astringant, ut cægerrime ille appareat, quod cum
sensum subterfugiat, non minus q; vbi excessu peccatur, improbandum videtur. Me-
dia igitur quæ q; optima sunt. Nos vero quod in exemplis tantas contrarietates ex-
posuimus. Coconsilio fecimus, quo esset in paruis evidencia maior et illustrior, quod
ipsum in grandibus imitari velle non fuerit rectum. In iis enim illa rigiditas corri-
genda et molliendi erunt ductus, ut feritas vitetur et artificiositas appareat. Quis
autem differentias præve et absq; arte designatas animaduertat? Ceterum nemo
miratus sit tot et tam diuersa artifici perito in mentem venire posse, quibus elaboran-
dis non vice ipsius spaciū sufficiat, quasq; cogat omittere breuitas illius. Sunt
enim illa quæ incident innumerabilia, et animus artificium simulacris est referens,
Quæ omnia incoquita prius cum in humanis tum aliarum rerum effictionibus,
indies prolaturus sit. Si cui forte multorum seculorum vita, et ingenium ac studium
artis huius ususq; diuinatus contigerit. Diuino enim beneficio periti cum huius tum
aliarum artium plurimum possunt. Sed cum de diuersitatibus ac variationibus

multum verborum fecerimus. Constat tamen et est in comperto, nullum opus nullamque omnino rem quam homines efficiant, invariabilem similitudinem alterius operis aut rei obtinere, quin sua sponte discrepent, ut nemo vnuat tam absolutus artifex, qui duo opera per omnia similia, et quae discerni inter se nequeant, efficere possit. Nihil enim prossus nostrarum rerum ad tantam similitudinem peruenierit, quantumvis annuntiamur. Quin hoc videmus si in typum eundem unam cartam imprimamus, et mox alteram, aut in eandem argillam eis fundamus, quae exstant in illis differentiæ notis messe quibus discerni multis de causis possint. Quod si hoc usu venit in hac certitudine, quid in alijs accidere putandum. Verum de tali differentia non loquimur in presentia. Sed intelligi aliquam volo quam exprimendam aliquis sibi studiose proposuerit, de qua hac superiora omnia sunt accipienda. Quotiens enim animo opus quis amplexus fuerit, subeunt statim simulacra differentiæ, non illius inuitabilis et necessariæ, sed huiusqua pulchra et turpia discernantur. Quam consequatur, de illis differentiæ vocabulis superius expositis. Perfecto autem opere sequitur contemplationem oculorum animi iudicium. In quo sententiae diuersorum sere diuersæ sunt. Proinde in nostris tantum volo esse cuique concessum ut si ita visum sit, mutet nostra et moueat omnia, de quo paulo post disertius loquemur. Hoc modo caueatur ne opus ad nimis alienum ac innaturalem modum adducatur, nisi forte propulsum sit monstra et quasi somniorum gentem effingere, ubi omnium rerum naturæ confundatur. Sed ut ad institutum veniamus. Constituatur principio Effigies distincta per transuersas suas in spacia altitudinis. Illæ igitur transuersæ sunt certi numero a nobis comprehensæ. Sed conceditur cuique plures paucioresue describere. Plures quidem facere exquisitioni et certitudini seruit, quod diligentis artificio fuerit. Pauciores vero qui fecerit laborem sane molestiamque minuerit, sed ad eximiam certitudinem non poterit peruenire. Nam licet valde exercitati ne lineas quidem ducant, sed punctis in distinctionibus solummodo vtantur, si hoc ipsorum intellectui satis fuerit. Atque haec una est linearis mutatione nostræ rationis. Altera similis est mouendarum linearum per totum corpus, demonstrate a nobis in varietatibus facienti in capitibus. Eodem enim et illæ totius corporis transuersæ aut admouebuntur propius, aut longius dimouebuntur. Quorum illud efficerit breuiores partes, hoc elatiores idque totum differentiæ est breuitatis et longitudinis.

Nō autem negligenda densitas et latitudinis differentia, quæ et ipsa cum pertinet intra transuersas variat. Si enim transuersas longiores feceris, per illas igitur aucta exhibet latitudo aduersorum corporum, et densitas obliquorum. Si feceris breuiores, erit utraq; immunita. Idemque plane et intra illas partibus accidet ut maiores minoresue fiant. Sed hoc loco iterum moneo. Videas per omnia differentiæ vocabula Nequid nimis. His autem nostris preceptis si quis forte contigerit ingeniosus Lector ac usurpator, admirabiles perfecerit mutationes et variationes figurarum. Atque ex illis haec exeuunt. Humeri lati, Astricta ilia, et contracta femora, vel contra. Aut breuiusculus truncus, crura longa, vel diuersa illa. Item recta corpora cum brachii et cruribus vel distorta. Omnimodo mensurationem natura hominum patescit. Quare inde forme et deformitatis ratio petitur, utrumque opus venustum aut invenustum fiat. Debet igitur artifici priusquam admoueat tabulæ manum constitutum de liberatumque esse quid effingere velit. Ut cum fama queratur opere, exquisitis opti-

mis quibusq; et conuenientissimis ad illud absoluendū viciatur. Et si peritus exercita
tusq; artifex in minime subtili ac in exiguo quoq; opere quid possit ingenii et ars ma-
gis ac melius prebarit, q; alius in grandi et subtili. Hec iniustata nouaq; alijs facile
ac soli intelligent potentes intellectu et manu artifices. Vnde sit ut ab aliquo diurno
spacio de pennula in cartam coniiciantur, aut scalpello in surculo exprimantur, que
laudabiliora meliora q; sunt, q; alterius grande et annui laboris opus. Quod singula
re sane Dei donum putandum. Scepe enim contigit alicui ingenium et is successus
operis, ut neq; ipsius seculo, neq; multis sequentibus similem habeat. Quod intelligi
potest de veterum monumentis, quorum etiamnum fragmenta eruuntur. In quibus
tantum est artis, ut nihil nostrarum rerum illis comparari possit. Sed si quis
quererat que sit ratio pulchritudinis in Imaginibus. Dicent fortasse aliqui, Quam
iudicia hominum approbent. Quod alii non concedent. Neq; mihi videtur, si homi-
bus impertitis iudicium permittatur. Sed peritiam que sufficiat quis definiet?
In ea enim ego sum opinione, Neminem vivere qui cōtemptissimi animantis sumi-
mam perfectionem cogitatione animi sui possit complecti. Quo minus hoc facturum
quenq; putarim in homine, quem Deus singulare consilio et modo fabricatus, omni-
bus alijs animantibus dominari voluit. Hoc non negauerim ab uno quam alio ele-
gantiorē imaginem animo scepe concipi et exprimi manu, quod quare ita sit opti-
mis rationib; demonstretur. Sed non ideo ad maximam perfectionem peruentum
fuerit qua melius fieri quicq; nequeat. Hoc enim Ingenij humani viribus non com-
prehenditur. Diuina mens nouit, que sola humanam simili scientia instruere pos-
set. Veritatis enim hec est regula. Quae forma queq; mensura pulcherrima et
conuenientissima sit, ad quam unum quiddam non multa congruere necesse est.
Sed querentibus hominibus multa et diuersa incident, sectariq; contingit pulchra
non una via, deformia tamen ubiq; se magis offerunt. Atq; in his nostris tantis erro-
ribus, non inuenio quam demonstrare veri modi absolutamq; pulchritudinem pos-
sim. Cum nihil ex que cupiam quam ruditatem et deformitatem nisi forte consulto il-
la affectetur a nostrorum hominum operibus recidi, ipseq; si quid possim adumen-
ti afferre studiose facturnus sum.

Sed nunc ad illud de quo aitbam hominū iudicium reuertor, quibus que nunc
imago maxime pulchra visa est. Et mox aliam anteponūt. Is autem artifex laudem
meretur, qui singulorum iudicio probatam effigiem perficere possit, ad quod multum
v̄sus et experientice requiritur. Neq; quicq; melius ad hoc contingere illi posset, quam
habere animo comprehensum veritatis modum, ut rectam et aptam proposito suo
mensuram intelligeret, quam unam et simplicem esse oportet. Hanc se si quis tenere
proficeret, rem maximam precessiterit si demonstrauerit. Quod mihi in his tenebris
et palpationibus nostris vix posse fieri videtur. Quicquid tamen operis geometrica
ratione explicatum confirmatumq; fuerit, Id tantum habet certitudinis, ut repre-
hensioni nihil loci relinquatur, neq; enim illi contradicere potest. Et talem artificem me-
rito ut diuinum omnes venerabuntur, suntq; illæ explicationes auditu perq; iucun-
de, sed opus spectatu multo iucundius est. Sed dixerit aliquis, Quin igit in hac opti-
morum a te inducta desperatione studium scientiae ponimus? Inhumanum hec,
neq; par fuerit propositis bonis malisq; non meliora capessere, q; uis optima negata
sunt. Atq; ut quid melius sit in nostra re, id est, effigie quapiam demonstremus, facien-

dum ante omnia ut mensura omnium partium certa et conueniens exquiratur, qua constituta ordine suo ac modo, singulatim partes tam minime q̄z maximae cum magna cura et diligentia perpolentur, si forte vere aliquid pulchritudinis reperire, et proprius ad metam pertinere possumus. Cum autem, ut dictum est, humanum corpus multis ex partibus collectum compositione sit, quarum singulæ suum quendam rectitudinis habent modum, Magnoyere annitemur ut intelligamus quid illi ipsi modo contrarium sit, quo melius vitare, et ad naturalem constitutionem quam proxime accedere concedatur, ad quam quasi recta via omnibus viribus contendemus, ut opus arte decoroq; conspicuum efficiamus, quæ omnia non mediocrem curam attentionemque vulgarem postulant. Primum enim animaduertat aliquis mihi illam separataam descriptionem faciet in capitibus superioribus expositam, certe subtilitatem deprehendet mirabilem, curuarum rectarumq; linearum et aliarum notationum quæ de regulæ ductu non possint describi. Neq; oscitante perfectum intelliget illas frontis, genarum, nasi oculorum, buccæ et menti, rotundationes ac quasi globulos aut lacumulas, utne quid minutarum particularum omittat, quod non simili cum maxima cura tractet. Neque minorem diligentiam in singulis effingendis, q̄z in variis uersorum compositione et quasi coagmentatione adhibeat. Sequitur collum, hoc quadrare ad caput debet, neq; breuitate aut proceritate, crassitatem aut gracilitate defor- mar. Atq; ita consequenter videndum ut in pectoris, alui, tergi, natum, item crurum pedumq; brachiorum et manuum lineamentis omnia diligenter et articulate effingantur. Quæcum ipso tum in his minutissima quoq; omnibus suis numeris absoluenda sunt diligentia maxima, neq; enim audiendi qui dicant se properantes non solere insistere operi. Quod nisi in necessitate cum res ipsa aut studium petentium mortam non fert, concedi non debet. Hoc autem si forte acciderit, tum festinationi ignoscendum, si tamen in hac ipsa vera ratio custodita sit, et artis cognitio eluceat. Itaq; tota erit imaginis facies a vertice ad calcem consentanea, cuiuscunq; illa modi sit instituta. Seu rigidi, sive leuis, carnosæ seu macilenti, ne hac in parte carnis ex crescere, illa vero deficere videatur. Ut exempli causa, si brachij tenuis, crura tumeant. Sive a fronte sint omnia plena, a tergo vero minime, aut contra, partium enim volumus esse inter se consensum, non temere praeueq; illas coaceruari. Quæ enim conuenientia, eadem et pulchra videri solent. Quare etiam cætatis forma tenebitur, Neq; caput iuuenis, pecus decrepiti, manus pedesq; projecta cætate hominis faciendum. Neq; a fronte adolescentis, a tergo senex exprimetur, aut contra. Quæ enim nature non respondent, praua indicantur. Proinde rectum fuerit in omnibus cætibus constituti omnibus et modis custodire conuenientiam partium. In effigie, iuuenis, decrepiti, projecta cætate hominis, macilenti, carnosæ, rigidi, mollis. Erritigitur adolescentiae imago nitida, succulenta, et quabilis. Senecta vero rugosa, distorta, inæqualis, consumpta carne. Ad hæc cum laude perficienda, expedit prius q̄z elaborentur ductibus et silenis ad mensurationem omnia describi, ut cognosci possit si quid forte rectitudini defit. Hoc qui cum attentione et diligentia seruauerit, non illum facile poenitentia operis sui insequetur. Quia de re postulatur ab artifice, delineationum exacta notitia, haec enim ad artem momenti plurimum habet. Quod si maxime vera mensuratio designata fuerit, nihil citius est factu q̄z corrumpi rem, ab indocti alicuius delineacioni manu, grassante temere per altitudinem latitudinemq; ac densitatem Imagis,

nis. At peritus harum bonam veramq; mensuram nactus, rem etiam in exprimenda forma meliorem fecerit. Coeterum quo veritatem mensurationis aliquam adipisci, et quantum licuerit de illa in opera nostra pulchritudinem inducere possimus. Nihil ego quidem conducibilius inuenio q; multorum vina corpora ob oculos ponere. Eq; formosorum iudicio omnium mensuram colligere partium. Omnino enim artis intelligentia non exquisuerit nihil conuentientiae partium in magna hominum multitudine. Quis autem unum aliquem ostenderit in quo ad unguem, ut dicitur, omnia perfecta sint, ita ut nulla quicq; in parte requiratur? Sed haec quoq; in parte memineris, ne naturae modos confundas. Sed ut omnia congruant, quod fieri debere paulo ante diximus. Uttere ad iuuenium imagines obseruatione iuuenium corporum. Similiterq; senilium ad seniles. Idemq; de projecta cetate accipiendum, ut et ad macilentes, carnosos, rigidos, molles, robustos, imbecilles, similes in viuis naturas conferes. Non est dubium quin per singulas partes huic rationi studentibus oblatura sese plus etiam sint quam quæsuerint, et elaborare valeant. Nam formositatem rerum vix unq; ars exprimit. Non iam dico eximiam et perfectam, sed exploratam nobis, et tamen exuperantem vires ingenii et effugientem grauitatem manuum nostrarum.

Cum vero, ut diximus, diuersas ad imagines, diuersæ naturæ viuorum corporum exquirendæ sint, offerunt se hominum duo etiam quasi genera diuersitatis. Nostrorum inquam qui albi, et Australium qui nigri a Greccis Aethiopes perhibentur. Horum facies inter se dissimiles sunt. Neq; Aethiopum corpora tam grata sunt aspectu q; nostra, propter in illis nast tantam depressionem, et labiorum crassitatem, itemq; manus, genua, tibice, pedes, nodositate deformes habentur. Sed ego vidi horum corpora alijs in omnibus partibus tantæ conuentientiae, et quæ tanto studio naturæ per polita essent, ut nihil perfectius fieri posse indicarem. Verum et in suo genere multæ se diuersitates offerunt formarum, utilis ad imagines obseruationis, pro constitutio- num varietate. Ita robustiorum grandia sunt in trunco omnia, et quasi Leonina. At imbecilles leuia hæc habent, neq; torosi sunt, perinde ut illi. Minime igitur robusti imagini mollitudinis, neq; imbecillioris, lineamenta rigiditatis accommodantur. Etsi autem macilentes ac carnositati interdum seruiendum, tamen huius rigiditatis et lenititudinis modus pro arbitrio cuiusq; conservari poterit. Horum veritas in natura et vita patescit. Quibus insistens et oculos intendens, neq; inde ad tuas opiniones discesseris, quasi melius quid effecturus, scito enim futurum ut fallaris. Proorsus enim in natura demersa est ars, quam si extrahere potueris, iam adeptus erroris multos vitaueris in opere tuo. Cuius rectitudinem etiam magna ex parte Geometris rationibus demonstrare poteris. Sed si quo illæ non accesserint, hoc communis hominū iudicio et sententiae relinquendū est. Ita tamen ut usum plurimum posse sciamus. Nihil autem certius, q; quo propius ad vitæ similitudinem opus tuum pervenerit, eo maiorem illud esse rectitudinis laudem inuenturū. Quare aberit a te opinonis falsitas. Melius te facturum quicq;, quam fabricato a se Deus operi suo largitus sit. Ad hæc enim comparati conatus tui sine viribus inuenientur. Ex quibus colligi potest, Neminem posse unq; de proprio sensu et excogitatione, formositatem exprimere. Sed necesse esse ut quod ex animo suo formositatis depropromperit, id totū ansie in illum repositum fuerit, studio et sedula diligentiaq; imitatione. Quod proprium pusandum non est. Sed acquistatum ac comparatum studio diligentiaq; artificium,

quod constitutum animo hos suos fructus promulerit. Atque hinc ille reconditus in mente
thesaurus. Et intus conceperet species in opus producuntur. Quia etiam de causa ex-
ercitatis artificibus opus non est semper habere viua et animalia exempla ob oculos
posita ad quae imagines suas exprimant. Nam enim longo usu ac studio tantum in
animum illoꝝ confluit, ut hauriri inde quamvis multum possit. His sunt omnia in
expedito, sed per paucis tanta intelligentia contingit. Cetera autem sunt plurimi, quibus
magna assiduitate prauitas elaboratur. Illi vero, quos aiebam, exercitati artifices,
iam arte et meditando exculti, etiam ad nullum aspicientes exemplum preclarum
opus facile efficerint, et si profecto reddit omnia respectus ad vitam et naturam melios-
ra. Verum indoctis ac imperitis talis successus desperandus est. Nihil enim has-
rum rerum fortuitum. Itaque inuenire est aliquem interdum, qui per se deqꝫ sola animo
sui intelligentia, in nullum intuens oculis animale exemplum, prestantiores effini-
gat tamen imagines, qꝫ alij quamvis sedulo et studiose vitam et naturam coram con-
templantes. Artis enim cognitio his deest. Laudem autem petenti cauendum est in
primis ne qua deformitate opus implicetur, quam ob rem superuacua ab iis imagini-
bus quas esse pulchras voluerit recidet, his enim illorū dedecorantur. Quod sic licet ins-
telligas, cœcitas, debilitas, tabes, claudicatio, contorsio deformis est, propter defectos
nem naturalis usus. Sed non minus turpe fuerit ternis aliquem lumenibꝫ aut mas-
nibus pedibusue totidem conspicere, non ob defectionem sed superfluitatem. Quo mas-
gis igitur huiusmodi vitaris proqꝫ illis effinxeris necessaria, recta, conspicua, valen-
tia, quae omnibus grata sunt et probantur, et maiorem laudem conciliariis operi tuo.
Ipsum quidem pulchrum in natura absconditum, nostra iudicia fere turbat. Inuen-
ire igitur est duos aliquos per ambos pulchros et venustos, quorum tamen neutri
quisqꝫ cum altero communione sit, neqꝫ mensuræ nec constitutionis, neqꝫ tamen planum
est uter pulchrior dici debeat. Ecce sunt tenebræ intellectus nostri, quis igitur pronuntia-
bit verum de forme excellentia? Sed quamvis nobis non appareat, verisimile eas
menestillorū per eque formosorum viuum certarum partium perfectione alterum
antecedere.

Ex his conficitur Ingenioso artifici cauendum ne quod unum modo genus in
picturis sequatur, sed pertinere ad illum, ut multiplicibus et diversis modis exercita-
tus sit. Unde hoc consequetur ut cuiuscunqꝫ constitutionis hominum imagines ex-
primere possit. Ut sunt iracundorum mitiumqꝫ aut alioꝝ quorumcunqꝫ, quæ omnes
in suo genere affabrefactæ probantur. Venit igitur aliquis et petit imaginem homi-
nis infidi ac Saturnini aut Martialis, vel magis venereum amabilem et blandam,
quid erit exercitato facilius, quam de supra expositis preceptis inuenire conueniens-
tem et veram cuiusqꝫ illarum imaginum mensuram? inuentamqꝫ apta forma illu-
strare? Nam omnium ita nature effingi possunt. Quæ sint igneæ, aereæ, terreæ,
moderante scilicet opus artis potentia. Neqꝫ sane diu intuentibꝫ manifesta est peritis
artificibus operis laus et decus, sed et primo se momento ostendit, et in sui amorem in-
credibilem adducit intelligentes. Qui his in rebus multū versati sunt, iis perspicuum
est quod dico, idemqꝫ scientiam veri usus tenent. Scientia autem veritatem semper
complectitur, cum opiniones se penumero ab illa aberrent. Quapropter nemo etiam
sibi confidere nimium debet, ne hac re in opere seduci ipsum contingat. Ideoqꝫ feces-
rit studiosus huius artis precium operæ si multorum probatorum artificum opera

crebro contemplatus et depingendo imitatus fuerit, deqz illarum ratione artifices audi-
dierit disputantes. Non tamen quemqz existimare velim in quamuis laudabili opere
non obseruandos errores si qui forte insint, quos et cognosci et emendari rectum fue-
rit. Neqz tibi quisqz persuadeat ut animum ad vnum certum genus et modum ima-
ginum astringas quas aliquem artificem cognoveris fere factitasse. Fert autem na-
tura ut opus fere tale sit quale est iudicium animi et ratio. Sed ego te varia tubeo con-
templari, et ex multis eligere optima. Opinionum enim falsitas nemini ferme non ob-
strepit. Et quis ausit dicere opus aliquid ita esse perfectum ut nihil melius fieri queat,
cum nemo pronunciare possit, qz quis formosum hominem viderit, non illo tamen for-
mosorem inueniri posse. Tuttissimum autem iter ingredi optimum fuerit, sive de alio-
rum doctrina, sive propria ad animale exemplum exquisitione. Sed magistros illos
non probbo qui de arte cum verba sine fine facere consueverint, ipsi siuum opus lauda-
bile nullum habent proferre, quales ego scio me vidisse non nullos. Nam hos si fueris
secutus, in errorem laberis. Quod me etiam tacente clamat prauitas operum ipso-
rum. Separata enim hæc sunt, de opere multum loqui, et illud facere. Non tamen
ideo veto quenqz admittere instructiones imperitorum quoqz, fieri enim possit ut ru-
fici tibi demonstrent peccatum quodpiam operis tui, et si qua ratione corrigas docere te
nequeunt.

Hoc loco monitos velim ignaros huius artis et discere de nostra doctrina aggres-
sos, ut diligenter cognoscant quæ a nobis tradita sunt, primumqz pauca proponant dis-
seenda et efficienda sibi, quibus comprehensis tum demum pergant ad alia. Debet
enim scientia una cum vsu crescere, ut manus voluntati et intelligentie seruiat, unde
tandem artis et usus magna certitudo existit. Quod duo et coniungi debent, et separa-
ta nihil valent. Jam imperiti et vulgus ut max. meliora a prauioribus discernere pos-
se videantur. Tamen nemo est qui vere iudicare possit, nisi peritus artifex, qui et ipse
sepe laudem operibus suis consecutus fuerit.

Sed dicent aliqui, Tantum ne igitur laboris ac operæ ponetur in his mensura-
tionibus tantum impendetur temporis, ut singulatim omnes imagines ad hanc ra-
tionem exigantur? atqui parvo soepe tempore faciendæ plurimæ incidunt. Non hoc
ne nos quidem precipimus. Sed hoc doceo parandam studio et diligentia quandā
certitudinem quæ in his solum rationibus consistit, aqz illā adeptis, in manus qua-
dam infallibili libertate, nemo exegerit omnium corporum aut rerum mensiones.
Quin etiā de arte oculi instructi pro regula esse incipiunt, manus autem obsequiosa
est arti, quæ confidentiam parit et potentia sua errores depellit, et falsitatem excludit
operis. Cum et celeritas non deest, neqz scientia plenus diu querens quid facias, neqz
ductum punctumue temere proieceris. Talia opera artis laudem merentur, quæ et
amabilia, et libera, et minime anxia, rectaqz videantur. Talia probantur ab omni-
bus quod bonitatem diffusam per omnes partes suas continent. Sed imperiti et
artis ignari nihil boni rectiqz vñqz elaborauerint, quamvis manus libertatem quæ
maxima esse possit consecuti fuerint. Quin illa tum libertas carcer putandus, cum
ad errores deuinciat. Nihil igitur hoc potest absqz arte, neqz hæc multum sine vsu esse
cert, coniuncta ergo, ut diximus, hoc esse debent. Unde manifestum fit cognoscen-
dam studiosis harum rerum, mensurationum rationem, qua perspectæ admirabis-
les successus consequuntur. Neqz enim humanam effigiem regulæ aut circini uno

ductu designatis, quare singulatim punctis per partes suas, ut ostendimus, describi
necessse est. Nihil autem quod mensurationis rectitudine caret probari poterit.

Videò accidere posse, ut hec nostra precepta aliqui in grandibus imaginib; se
enti aberrent imperitia quidem ipsi sua, sed in me culpa translata, quasi de illis
parua quidem recte perficiantur, sed grandia non item. Sed hoc fieri non potest.
Nam si parua laudas, cur reprobaberis grandia? Si enim illa improba sunt, faci
le concessero grandia rejicienda, haec enim dissimilitudinem illam bonitatis et prauitatis
non admittunt. Ut circulus non minus exiguis rotunditatem suam tuerit q; ingens, et quadratum similiter brevibus et prolixis lineis recte clauditur. Congruum
enim proportionum rationes in magnis non secus ac paruis, velut in cantibus quam
enim octauam vocant, unius cuiusdam toni est, siue vox tinnula seu obscurior fuerit.

Postremo sciendum demonstratas imagines etiam insuper ac multipliciter quis
dem variari posse, sed ita ut mensuratio proorsus eadem et imperturbata relinquatur.

Finis libri Tertiij.

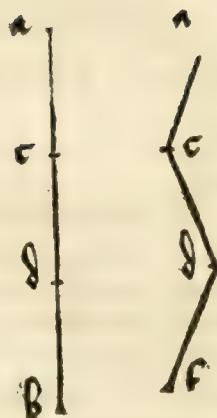
Alberti Dureri liber Quartus picturae de
flexionibus et gestu descriptarum
Imaginum.

Demonstratis superioribus tribus libris aliquot rationibus effingendi imagines ad certos et debitos, easdemq; variandi ad diuersos modos. Superest ut indicetur etiam via flectendi illas pro cuiuscunq; voluntate, et vertendi in iuncturis artuum, inq; nexibus membrorum, sic quidem ut natura ferre videatur. Quis autem usus queue pulchritudo inesset illis rectis et rigidibus formis sicut doctrina nostra superius librorum designata fuerunt? Eceterum quamuis scitum membrum aliquid corporis praestans sit, tamen deformi gestu dishonestari, et ignobilius contemptiusq; eleganti quasi compositione commendari solet. Jam membrorum tractatus, q; admirabiliter a natura in se coagmentata et innixa illa sint, non est huius operis neq; propositi nostri. Eumq; relinquens anatomicas istis, nusq; nisi forte necessitate coactus attingam. Sciendum igitur sic quemadmodum decuimus factas imagines, quee quidem oblique sine flecti solere in spina tota a cera uice usq; ad coram per et intra omnes transuerse ductas lineas. Ita tamen ut mas gis pronas q; supinas efficias. Hec flexio vniuersa designari debet in ultima parte 4. densitatis versus tergum, per et intra omnes, ut diximus transuersas, praecepsq; ubi corendiculum flexura est in summi femoris media linea. Ipsum in sua linea genu, pes iuxta tali lineam, et si usus fuerit in medio sui, Digitii per articulos suos flectentur. Brachium flectes in humero, cubiti nexus, iunctura manus. Digitos autem in suis quoq; articulis siue nodis. Sed imago aduersa utrumq; in latu flecti consuevit a collo per totam spinam dorsi, quee ut facilius animaduerterentur flexionum notas in rectis imaginibus, suis ubiq; locis apposuimus figura parvolorum triangulorum aut orbicularum. Quia vero simplex flexionum ratio non est, quo disertius omnia explicari possent. Differentias illarum aliquet proponendas duximus, de quibus pro intelligentia nostra totani hanc doctrinam exponeremus. Est etiam magna cum eius rea animaduertendum status ipse et facies imaginis quam velimus esse, siue severam seu blandam, quarum illa horridior et asperior, haec amabilior et suauior esse debebit. Sed flexionis differentiarum haec sere nomina sunt.

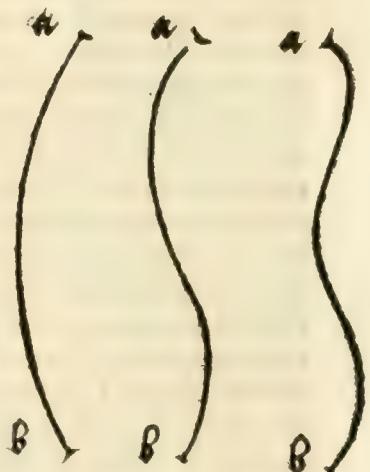
Inflexum	Directum
Eruuatum	Contortum
Versum	Dimotum.
Implexum	

Secundum has differentias quas per nominibus appellauimus corpus humanum flectitur, pluresq; ac pauciores simul pro motu suo. De quibus quee fuerit sententia animi meis lineis in sequentibus declarabo.

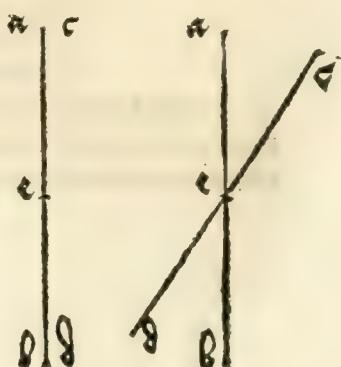
Primum igitur sciendum me sensisse. Inflexum alio
quid dici ad talem modum. Esto linea recta. a. b. inqz illa
notentur duo puncta. c. d. in quibus si inflexis de rectis
tudine sua lineam in quamlibet partem, sic tamen ut ino
tra puncta designatae particule non curuerant, sed ipsis
quasi articulis punctorum fiat inflexio, inflexum te fecis
se de nostra intelligentia scias.

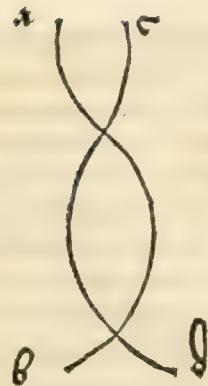
Secundocurviat aliquid accipiendum, quod rectitu
dinem suam prouersus amiserit quocunqz modo, late enim
patet. Vt esto linea. a. b. circuli segmentum, aut supra ac
infra, aut supra, in medio, et infra, proqz omnino unius
cuiusqz arbitrio.

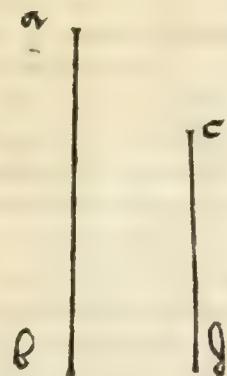
Tertio versum dicimus tale. Esto linea. a. b. et. c. d.
quatum una imponatur in alteram, ut ambae una esse
linea videantur. Postea notetur in medio illarum pun
ctum. e. et in illo coherentes vertantur, sic ut supra atqz
infra diuaricentur.

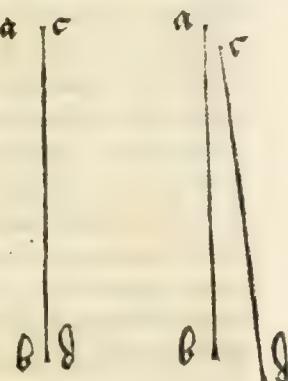
Quarto Implexum dico, ut. a. b. c. d. Implexas
descripsimus quasi cerebellatim.

Quinto, Directum et contortum hoc voco, cum
linea vel explicatur et erigitur, vel quasi complicatur et
corripitur, ut fiat aut longior aut brevior, quod aliter q̄
duabus lineis una longiore, breuiore altera, ostendere
non potui.

Sexto, Dimoueri intelleximus, cum duce lineae in
se imposicte ut una viderentur, ita separatae essent ut
neutra contingere alteram. Quod ipsum diuersi mo-
di est. Nam in parallelis in omnes partes et una obli-
qua et in curvis accidere, et separatio pro cuiusq; arbitrio
institutus potest. Huius rei exemplum apposuimus,
in designatis lineis. a. b. et. c. d.

Sed haec ut in lineis demonstratur ita memineris et in superficie quam planam et in molibus corporibus que insuper lata densaque intelligimus, accidere. Talia enim simuliter ut lineae, quas et ipsas complectuntur, inflecti, curvare, verti, impletari, dirigi, contorqueri, dimouerique solent. In humano autem corpore quomodo singulatum usum pentur nunc deinceps docebo.

Primum quod inflexum nominauimus, Est in corpore articulatum, id est, iuncturatum. In illis enim membra inflectuntur, que tamen retineant rectitudinem suam, ossa si flectere velis, frangas. Quare demonstrauimus hoc de lineis mutulis que certis in punctis cohererent et essent rectarum particularum.

Secundo curuantur in humano corpore veri et carnes. Nam cum in latus, aut prossus retroue corpus flectitur, Nervi etiam et caro curuantur, ut alibi cavaula, conuescula alibi appareat.

Tertio de membris versionem nominauimus, ut cum caput vertitur, similiter et brachia et pedes et truncus ipse, atque adeo pleraque omnia membra in corpore.

Quarto implexionem scies in nervis etiam et carne accidere in corporis versione, cum mollia implexa in corpore flunt, ut in collo, trunco, brachio, pede.

Quinto notabis directionem et contorsionem in humano corpore per sepe usum, pari, quartu illa extenuat, haec inspissat. Cuius rei tale detur exemplum. Si brachium extenderis ut directum sit, Nimirum intenduntur et nervi, et carnem in longitudine extenuant. Sed si idem contrareris ut contortum sit, contorquentur etiam et comprimitur, caro ad spissitudinem, idque usum venit et aliis in partibus.

Sexto dicimus in corpore unam partem ab altera dimoueri, cum quasi separatae discedere videntur in latus, aut prossus, retrosusue. Itemque in curuationibus et inflexionibus carnes dimouentur, et quasi a sece recessunt foras, intro, aut in latus.

Ceterum sex istae differentiae possunt et semel omnes in corporis motu accidere, sic uti membra, inflecti, verti, et separari dicantur. Interea caro et mollia in corpore curuantur, impletuntur, contorquentur, partesque a se mutuo naturaliter virgeri carentur.

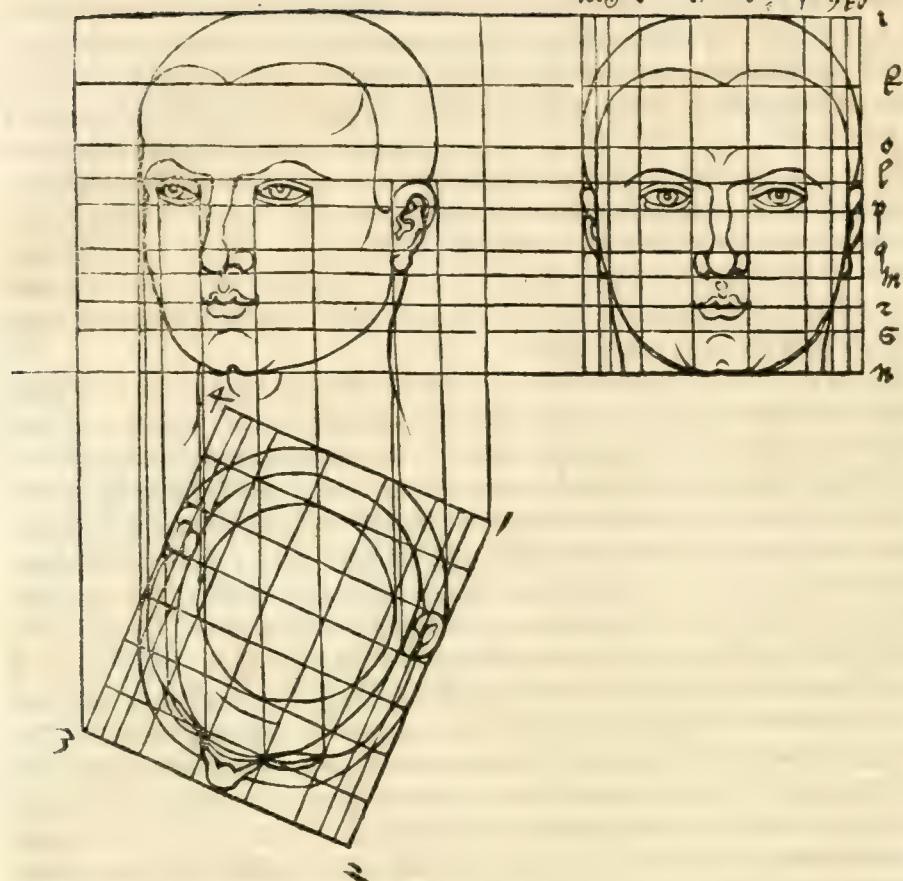
Ex his igitur que demonstrata sunt, suas quisque imagines, in quo voluerit, et veres posset gestu constituere poterit. Sed cauendum ne a naturali constitutione discedatur. Quibuscunque autem rebus vis assertur, illas deformari necesse est. Vitabitur etiam hoc loco nimium et parum. Quibus aut furiosa aut somnolenta imago reddatur, quod est culpandum, nisi in proposito forte faciendo ad hunc vel illum modum imaginem. Intelligendum autem horum omnium usum esse in humanis et virilibus ac muliebris, similiter et bestiarum, ut equorum et aliarum animantium imaginibus.

Sciendum etiam supra descriptas imaginum staturas, Non retinere in flexionibus omnium partium, neque aequabilem mensuram latitudinis et densitatis. Nam in motu apparet uni parti quasi decedere aliquid spaci et accedere alteri, ita consequitur in opere mutatio, que ut rectius perficiantur, elaborandum est studiosis harum rerum in multis exemplis, que ad viuorum corporum similitudinem exprimant. Ita enim facile deprehendent omnium partium modum, qui notissimus esse debet, ne in opere erretur.

Præterea ad exquirendas flexionum effictiones, una est maxime sculptoribus velis via de multis. Si in designationibus præcipue partes imaginis intra transuersas lineas, quadratis angularibus figuris includantur. Hœc sunt apte in delineatis onibus et prima operis institutione. Eodem autem modo et capitis spaciū compresendi solet, et collī, et particulatum totus truncus usq; in cinctum. Inde ad summum usq; femur, et hinc usq; ad genu, et consequenter fibice et calcis. Idem et de brachij intelligendum. Nam angularibus figuris aptissime declarari poterunt omnia omnibus in corporis partibus lineatim punctatimq; ut singulorum situs de paralelis lineis erectis et transuersis intelligatur. Sed ille omnes quadratae aut rectangulæ fieri nequeunt, suntq; lateribus ac angulis ad subiectas partes corporis adaptandæ, ut intelligentice verce adiumento esse possint.

Verum ut p:cepta flexionum exequar, faciam pro mea consuetudine, ut exemplis explicem. Proponatur igitur Effigies virilis primo libro ac loco descripta. Secundumq; primum caput. Quod quidem rectum ad perpendicularum in latus vertatur. Illam supra expositam depressam faciem constitues ita ut te spectet, sed quasi circum agendo in angulum propemodum collocabis, non tamē ita ut plane angulo insistat, quo facto cum cernas angulos notatos suis numerorum notis. 1. 2. 3. 4. ex ihs singulis sursum lineas παράλληλοι duces quam altis illis usus egere videbitur. Atq; ita descriptioni latitudinis existet quadrilateri in quod versa facies includatur. Postea subiecties erectis istis lineis unam longam transuersam notatam punctis. x. y. In quam impones faciem aduersam supra dextramversus, et beneficio transferentis deducito transuersas omnes aduersæ faciei per illas quatuor erectas, ut docuimus lineas. Has habebisq; iam in hac noui quadrilateri distinctione designata omnia loca, frontis, sus periciliorum, oculorum, nasi, aurium, buccæ et menti. Postea educito ex omnibus angulis depresso facie suas singularum partium lineas et ipsas παράλληλοι sursum per transuersas iam inducas. Ita designabuntur et his, nasus, oculi, bucca, mens, tum, aures, frons, collum, capitis rotunditas, siue cravium. Apparebitq; in quibus et intra quas singulæ partes exprimendæ sint, quarum et expressione forma conueniens verce faciei et quasi respicientis inducetur. At hœc ratio, ut error devitetur, singularem poscit diligentiam. Nos ad certius omnia demonstranda ipsius descriptionis exemplum subiecimus.

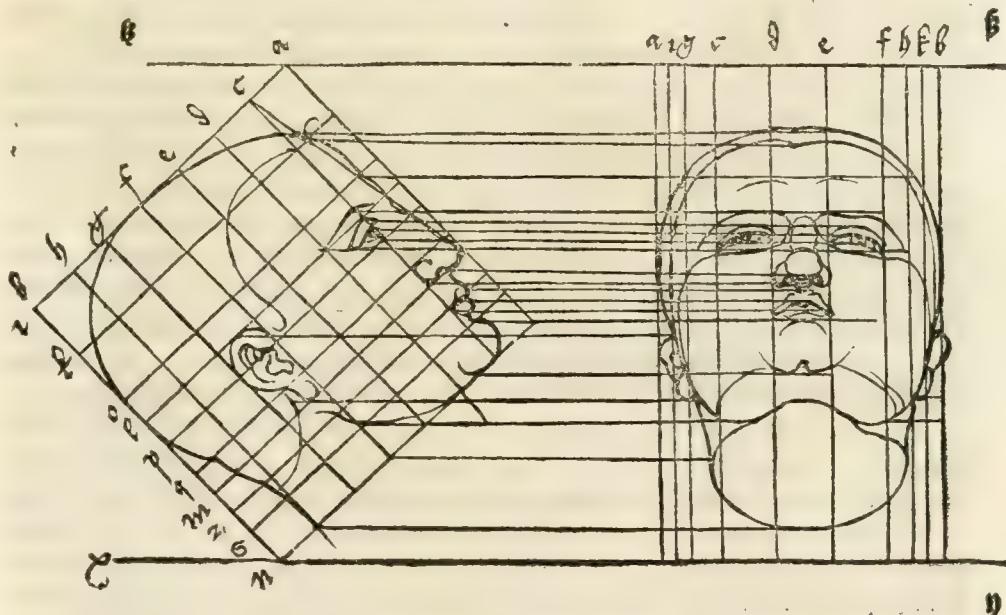
aigc 9. c. f 963

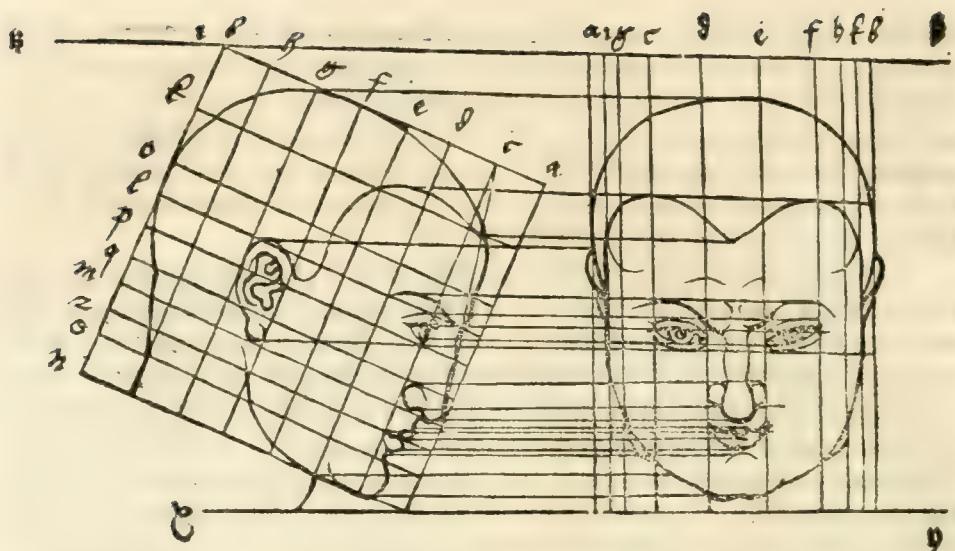

Eodem modo quo principalem faciem vertimus ut quasi respiceret, ita nunc deinceps ostendam rationem qua reclinata vertice et mento elato ita constituantur ille ut quasi suspiciat. Ea esto talis. Oblique faciei quadratum instructum de superiorum scriptorum doctrina. Constitues in posterioris lateris inferiorem angulum in lineam transuersam longiusculam. x. y. angulum autem inferiorem prioris lateris ubi mensum inest, eriges. Positae lineam transuersam et ipsam longiusculam $\omega\alpha\gamma\alpha\lambda\eta\omega\zeta$ ad lineam. x. y. impones supra ut eminentem angulum quadrati attingat, ea sit. z. h. Huius deinceps adiicies aduersam faciem suspicentem hoc modo. Intra transuersas illas duas longiusculas designabis totius faciei aduersae latitudinis spacium lineis perpendicularibus duabus. a. b. Et intra has etiam distribues reliquias lineas suis notis, ut in principali sunt positae, nemye. c. d. e. f. g. h. i. k. quibus ipsis latitudinis partes designantur. Cum deinde beneficio transferentis deducito ex obliqua facie omnes lineas transuersas in quadrilaterum iuxta positam aduersae faciei, sumimi

capitis, frontis, superciliorum, nasi, aurium, buccae, menti, colli, aliorumq; quibus opus fuerit. Ita cancelli isti facile ostendet quas quibus locis partes suspiciens faciet impponere debeas, sed tunc diligentius fuerit in formae expressione, quae in quem locum cadant infallibiliter animaduertere. E ceterum ut hac ratione quasi suspiciens facies ita et despiciens effingetur. Si ita feceris quasi despiciendum, quadratum oblique facies, Quae quo melius declararentur, utramq; faciem suspiciendum ac despiciendum effectam ad nostram doctrinam subiecimus.

In utramq; etiam facie licebit usurpare versionem, id est, facere quasi in hoc gestu respicientes. Quod ipsum illas mutare, et in opere mirabile videtur. Huic quidem in utramq; partem rationi depressiones seruent, quae fuerint harum facierum, suspiciens in q; et despiciens. In tali variatione depressionum, dictu mirum quantum a eis comprehendatur, quantaq; omnium certitudo appareat. Neq; putandum his in faciebus solummodo locum esse, cum possint ad totum etiam corpus accommodari. Ut enim faciem docuimus deprimi, ita si res postulauerit, totius corporis depressionem faciemus. Sed hoc priusq; aggrediat, imaginis gestus constituetur, flexusq; omnes pro voluntate cuiusq; componentur, atq; ita singulis e locis et partibus ad depressionem, demittentur perpendiculariter linece.

Ut autem rectius intelligi possit doctrina nostra flexionum, et quales exstant de his imagines, proponam nunc deinceps principalem imaginem virilem longam spaciorum capitis sui septem, flectendam ihs in locis in quibus flecti conuentens fuerit. Sumatur igitur descripta facies despiciens obliqua, et imponatur in aduersa effigie truncum, apparebitqz respiciens sinistrum latus suum. Sed faciem despiciensem aduersam impones in oblique imaginis truncum, bisariam enim proparata principalis effigies esse debet. Post hæc flectes supra lumbos in latus sinistrum, et apparet elongatio humerus dexter sinistro. Insuper flectes per spinam dorsin aliquibus quidem transuersis, ne in una recta linea corpus inclinandum sit. Et sinistrum brachium diriges, ut protendi videatur. Infra lumbos coxam inflectes paululum in sinistrum latus. Et pedem sinistrum respondentem ad caput figes ut illi insistere videatur. Rectum autem diriges ut in dextrum latus paulisper protendatur. Ipsamqz tibiam infra genu reflectes quasi retrahens, ut hac parte digitis insistere videatur.

Ad hunc modum delineata imagine aduersa, tum deinceps accommodatur, et obscura traductis beneficio transferentis omnibus transuersis, quibus omnium partium locaclare demonstrantur. Secundū que de nouo forma conueniens exprimi debet.

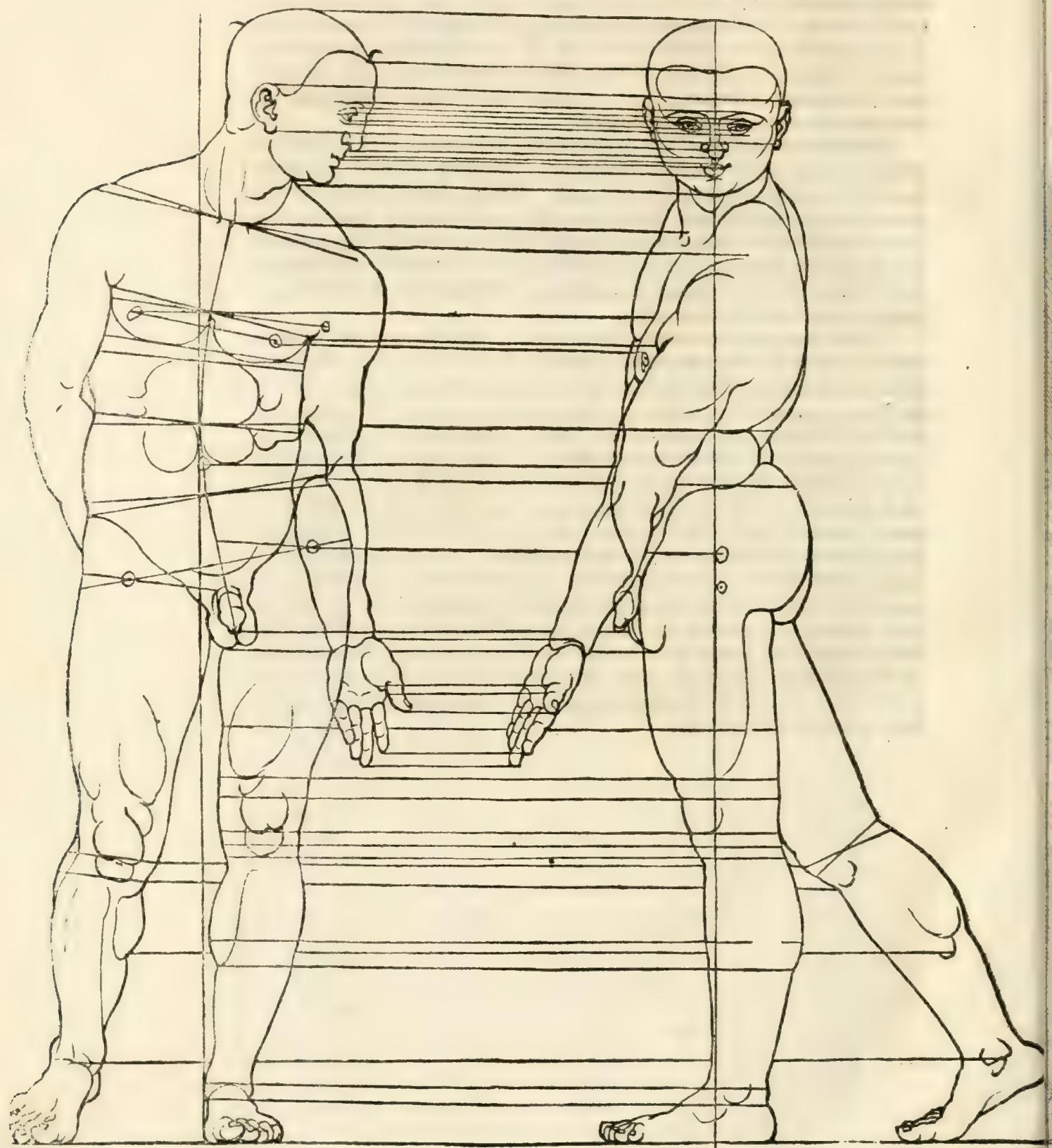
Similem rationem sequeris in flexione muliebris imaginis accommodante superiori virili, sed nos contrarium gestum exposuimus in exemplo. Hoc est suspicentis faciel. Quæ tamen et ipsa in sinistrum latus spectet, ut illa viri. Cuius quidem corpus ut in idem latus flecti iussimus, ita præcipimus hoc muliebre fleti in diuersum hec est dextrum, conseruata tamen muliebris constitutionis modo, quo facto in traducendis lineis, decurres ad transferentis opem, faciesqz ut facendum in virili imagine ostendimus. Horum exempla articulate infra expressimus, quorum quisqz contemplatione instruimus. Sed intelligendum non ad hanc tantum usus rationem hec pertinet, Sed viam etiam monstrare ad alia atqz adeo diuersa faciendi, ut cuiqz libuerit. Proterea sciendum, flexas singulas partes in transuersis lineis, pro rei conuenientia verti quoqz insuper posse. Ut verbi causa. Si humerus virilis sinistru deflexus sit coxam versus, conuertere etiam eundem et quasi versare retro. Dextrumqz velut proximere poteris, ipsa illa corporis parte tanqz se una mouente et subsequente gestum. Ita ubiqz facias, et copiosius qz pro scriptura hac usurpes omnia sicebit.

Sed iam percutsa ratione flexionis aduersae imaginis in verumq; latus, propos
nam deinceps modum flectendi prossus et retrorsus in obliqua imagine, quae primū
constitui debet. Ut autem supra principali effigie sum usus descripta primo libro
ac loco, Ita nunc sumatur flectenda eodem libro sed loco ultimo descripta effigies vi-
tilis ac muliebris cuius altitudo conseretur ipsius capituli spacijs decem. Hæc con-
trarietas magnam evidentiam habebit, in comparatione breuitatis et densitatis, et
altitudinis ac gracilitatis utriusq; maximœ.

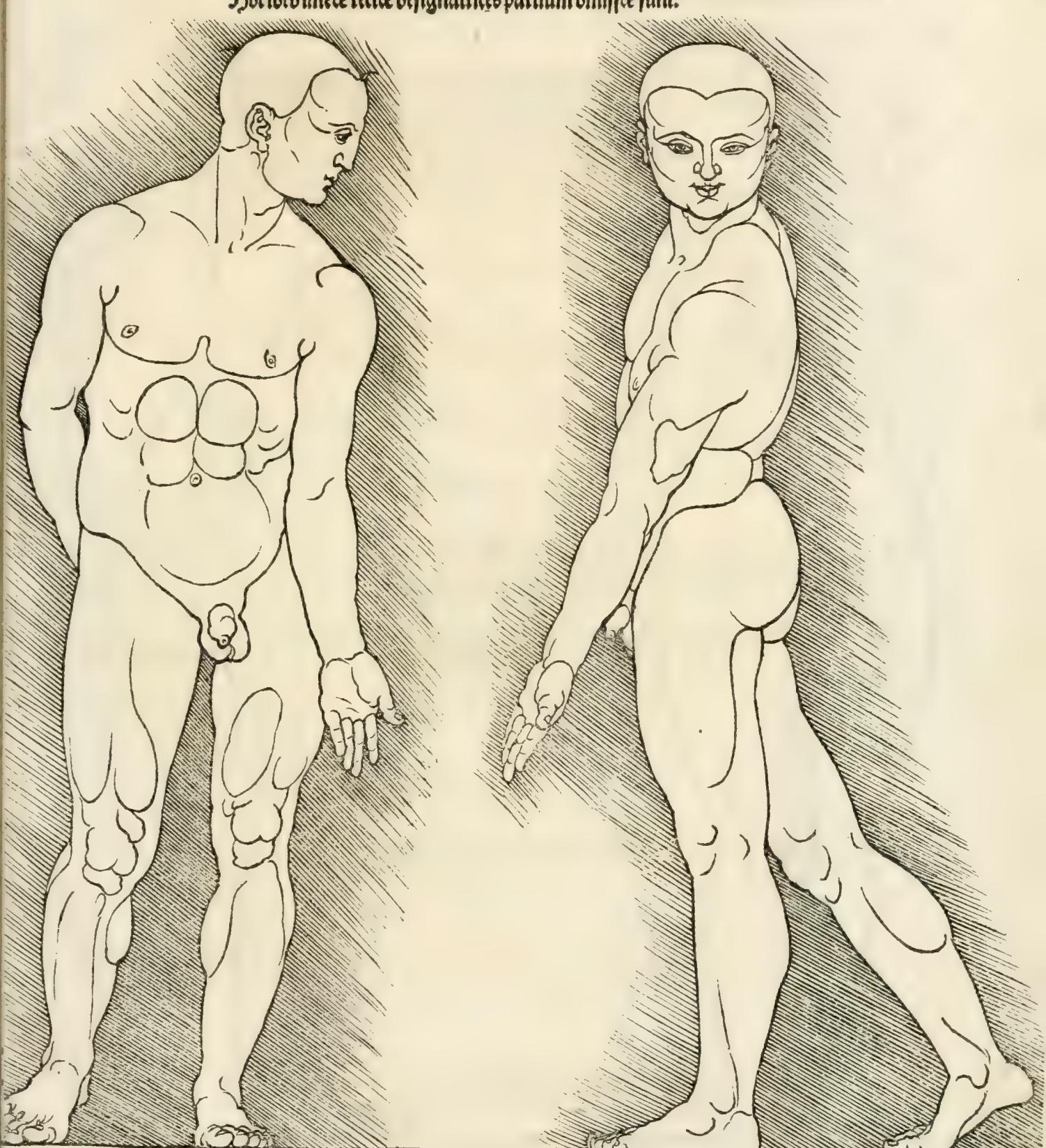
Principio hanc effigiem principalem facies quasi insistere pedi dextro, sed leuum
retrahes quo cum ipso una etiam nates sequentur, genu autem incurvato retrahetur
et tibia, ut hac in parte digitis insistere videatur. Post hæc in linea umbilici ordiere
spinam dorsi flectere retro non nihil incurvans, supraq; iuxta iugula producens curs
uaturam ultra rectam lineam designatricem altitudinis, ut hæc ipsa flexio segmento
sum circuiti plane obtineat. Cum collum bene incurvabis, ut caput demittatur et fa-
cies sit despicientis, ut autem status cequabilis et quasi libratus maneat, sit directione
sinistri pedis et brachij dextri retrorsum.

Virilis imaginis flexuram alicubi variabis in effigie sua muliebri, ad hunc
modum. E cinctu retro inflectes per totam spinam usq; ad cervicem, et brachium des-
trum retrorsum diriges. Postea e cinctu usq; ad summum femur nates retro flectens
tur. In cora dextra ita flectes ut femur genuq; dextrum prætereant lineam fixam al-
titudinis. Sed infra genu tibiam retrahes. Ita corpus liberaturis sinistro pede ut di-
gitis insistere videatur. Deinde cum transferente traduces transuersas omnes line-
as quibus altitudinem initia et fines notate sunt, ex aduersa imagine in obliquam.
Et latitudinem ac densitatem prædescriptam accommodabis, et coxas vertes in des-
trum paululum latus, habebisq; hanc de novo imaginem in gestu designatam,
quam inductione forme perficies, sicut me fecisse videbis. Hæc iterum moneo in ex-
emplis proponi a me ut generalem doctrinam, ne quis putet ad hunc unum se modum
a me alligari. Flexiones enim imaginum pro suo arbitrio quisq; usurpare, et sedens
tes ac cubantes, inq; omnibus aptis uno corpori gestibus exprimere poterit, omnibus
modis ac generibus. Itemq; ut ostendi quasdam flexiones in duabus propositis ima-
ginibus una breuitatis et crassitudinis, altera longitudinis et gracilitatis, ita licebit
facere in omnibus alijs imaginibus, quarum commensurationes in superioribus lis-
bris a nobis sunt demonstratae.

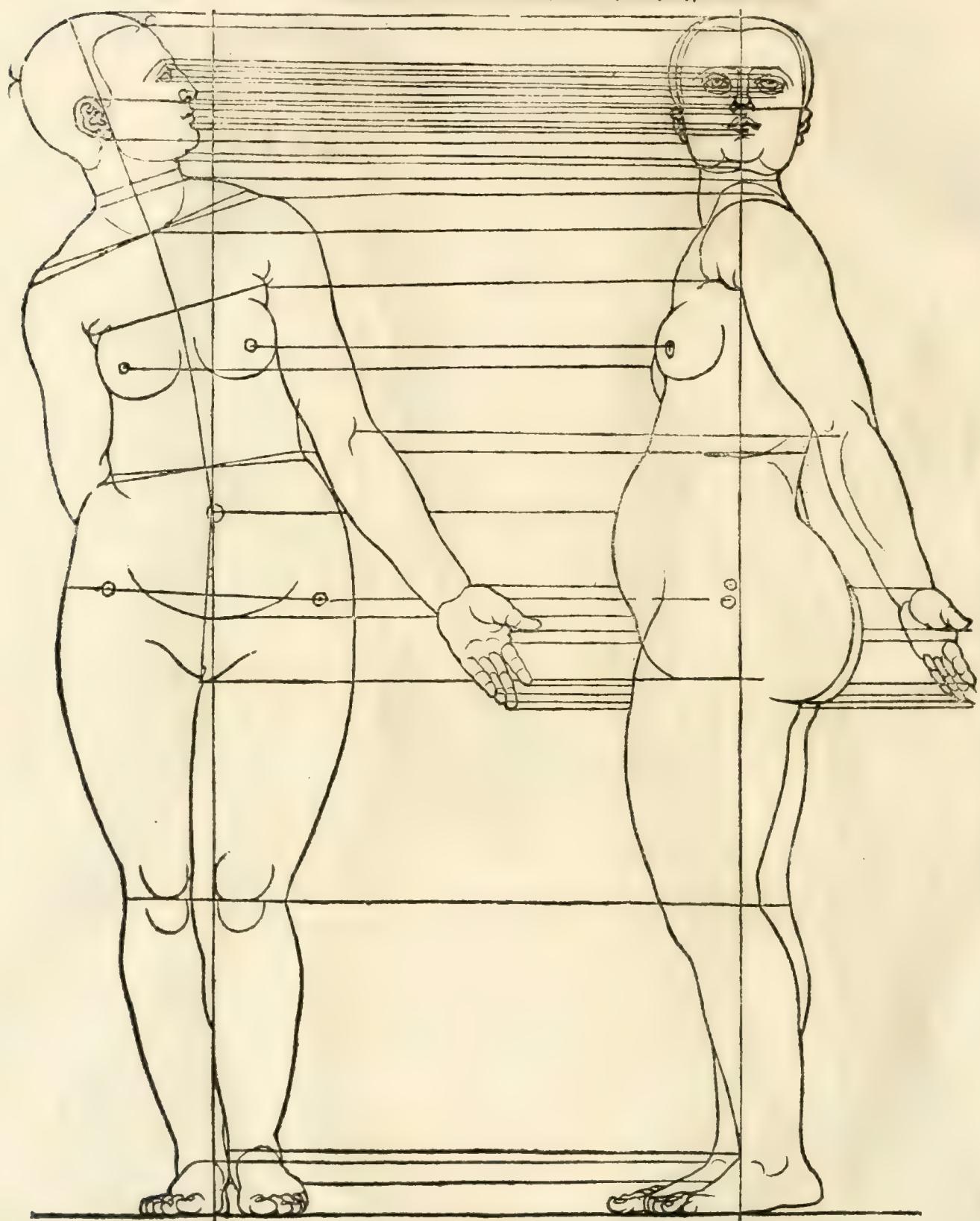
Imago virilis rustica, cuius altitudo continet septem capitis sui spacia.

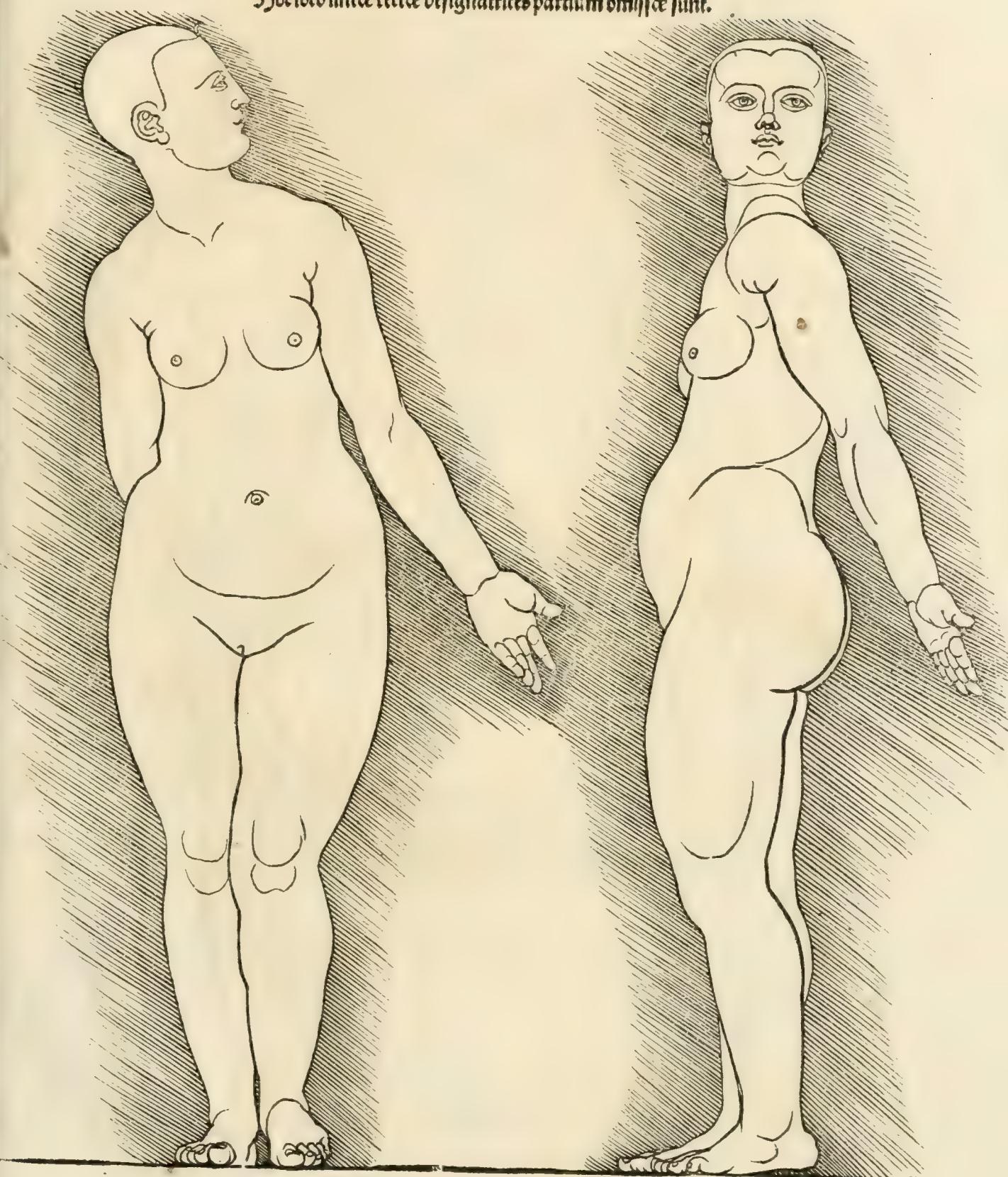
Hoc loco lineæ rectæ designatrices partium omissæ sunt.

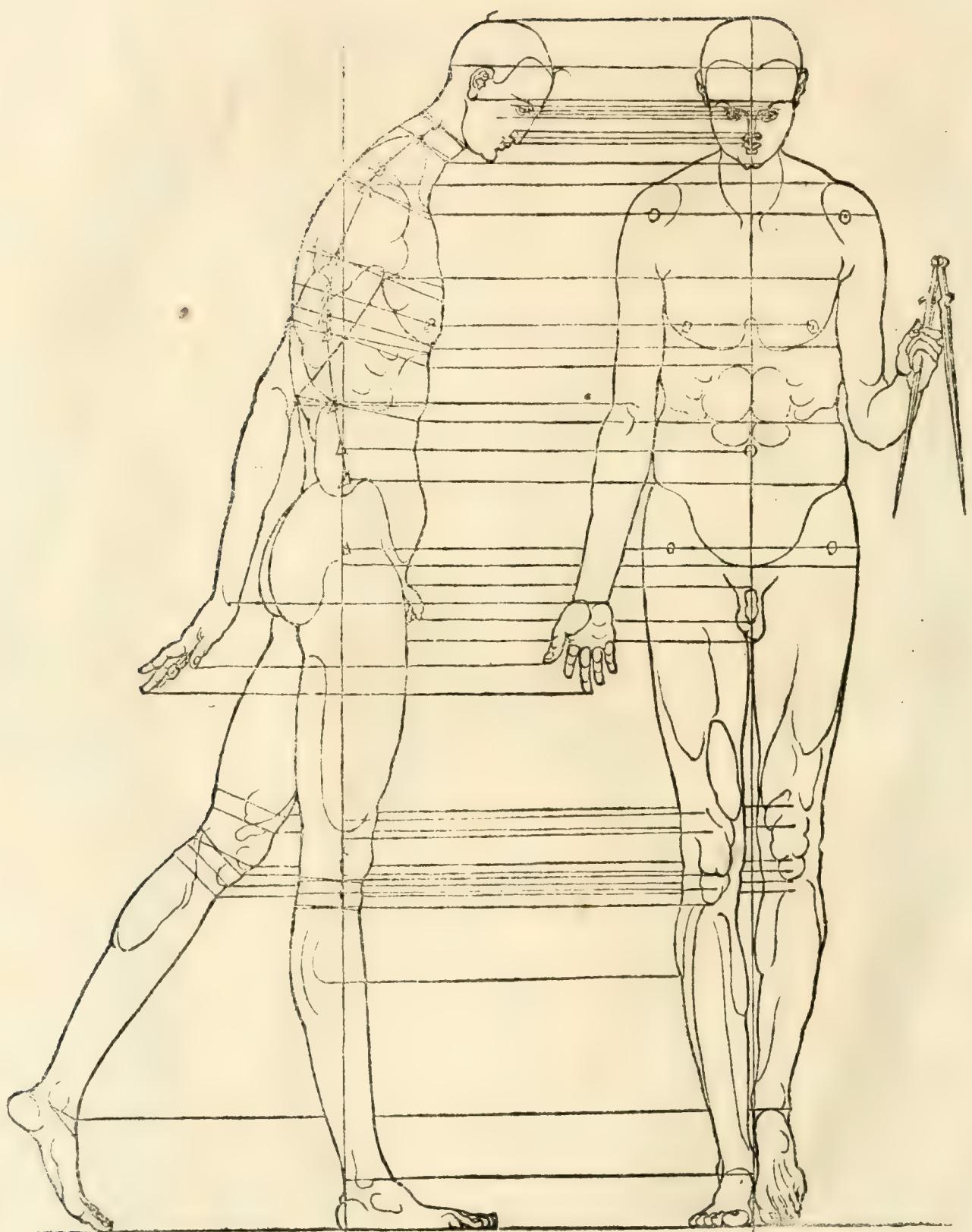

Imago muliebris russica, cuius altitudo continet septem capitis sui spacia.

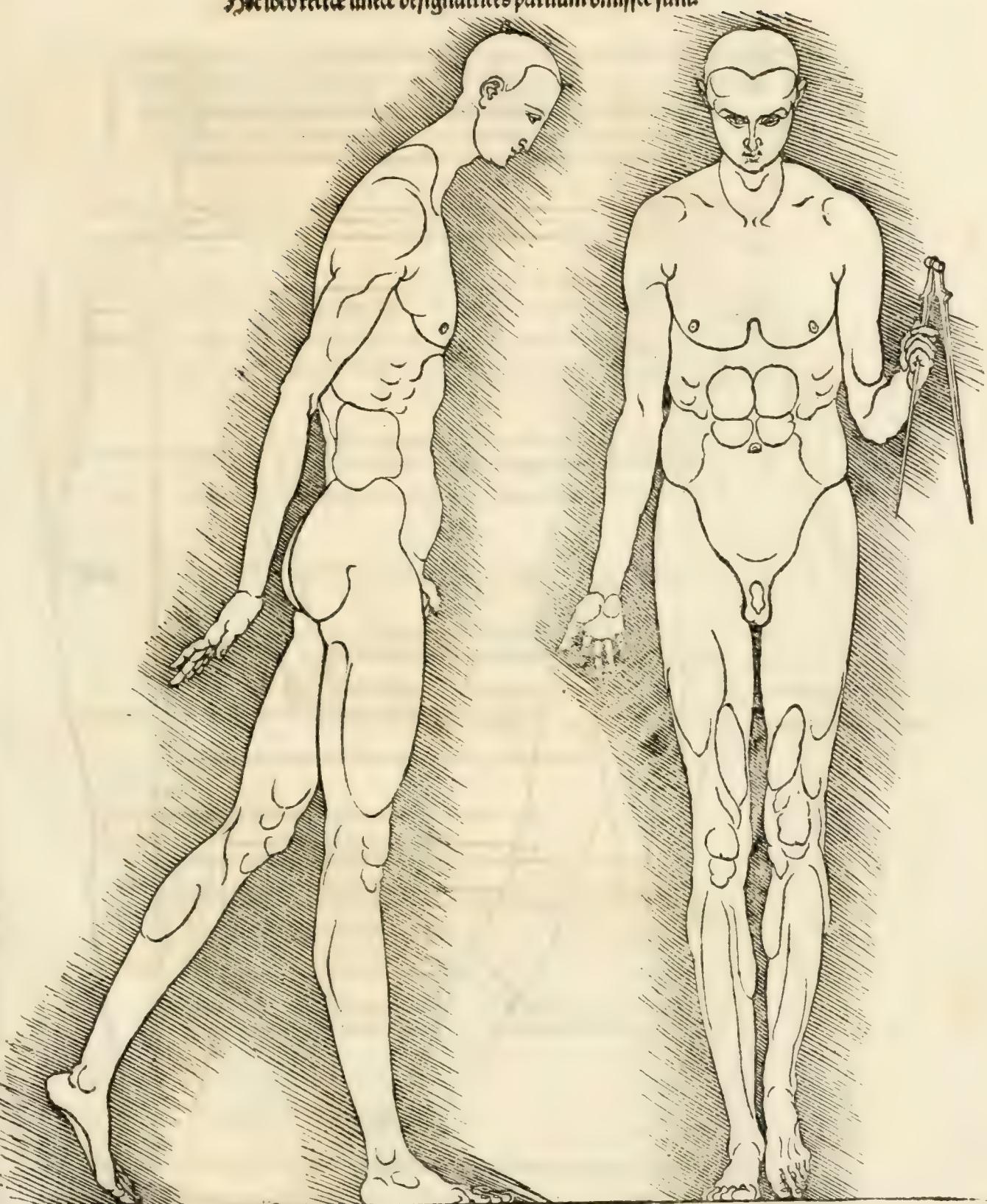

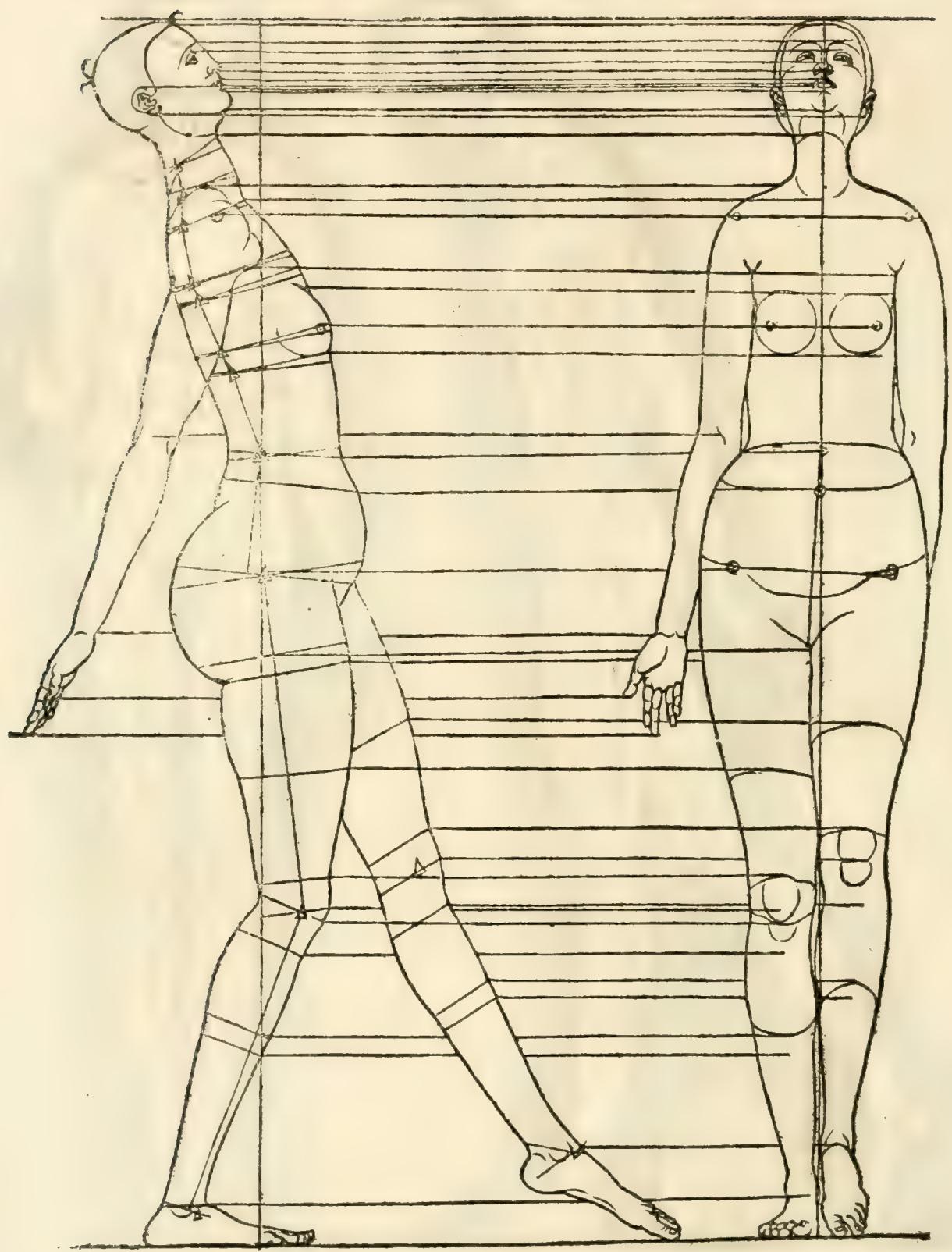
Hoc loco lineæ rectæ designatrices partium omissoe sunt.

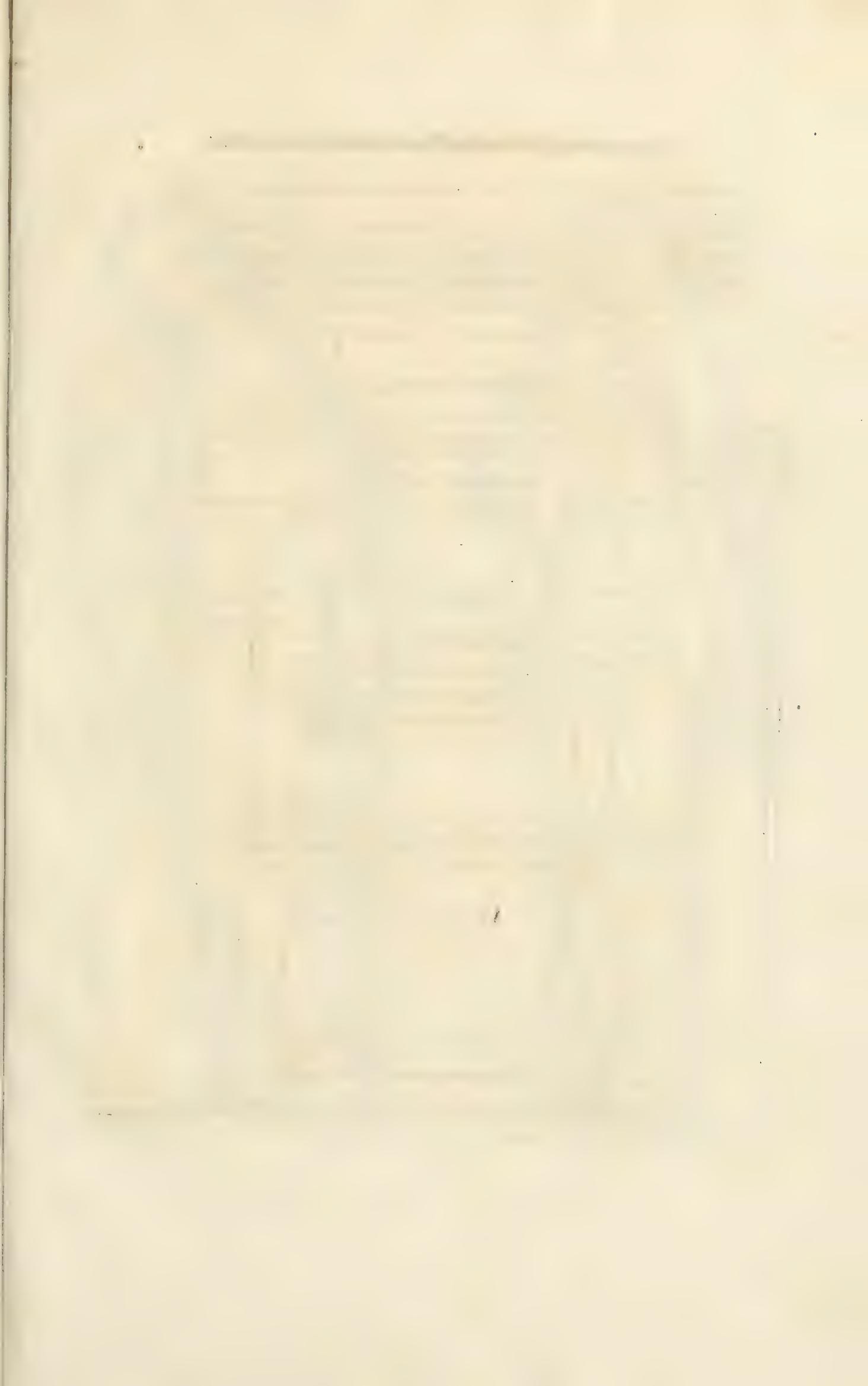

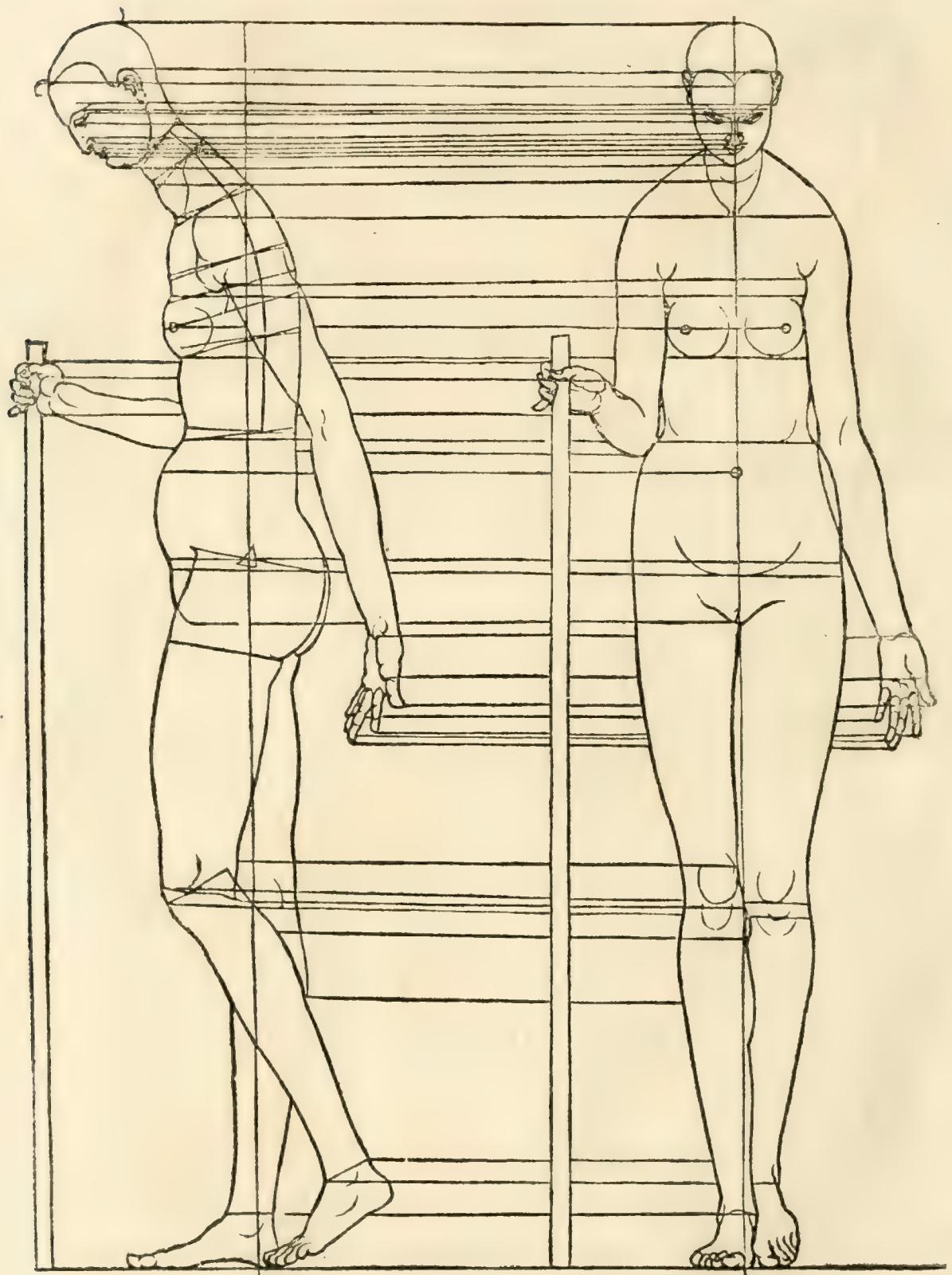
Hoc loco recte lineæ designatrices partium omisſæ sunt.

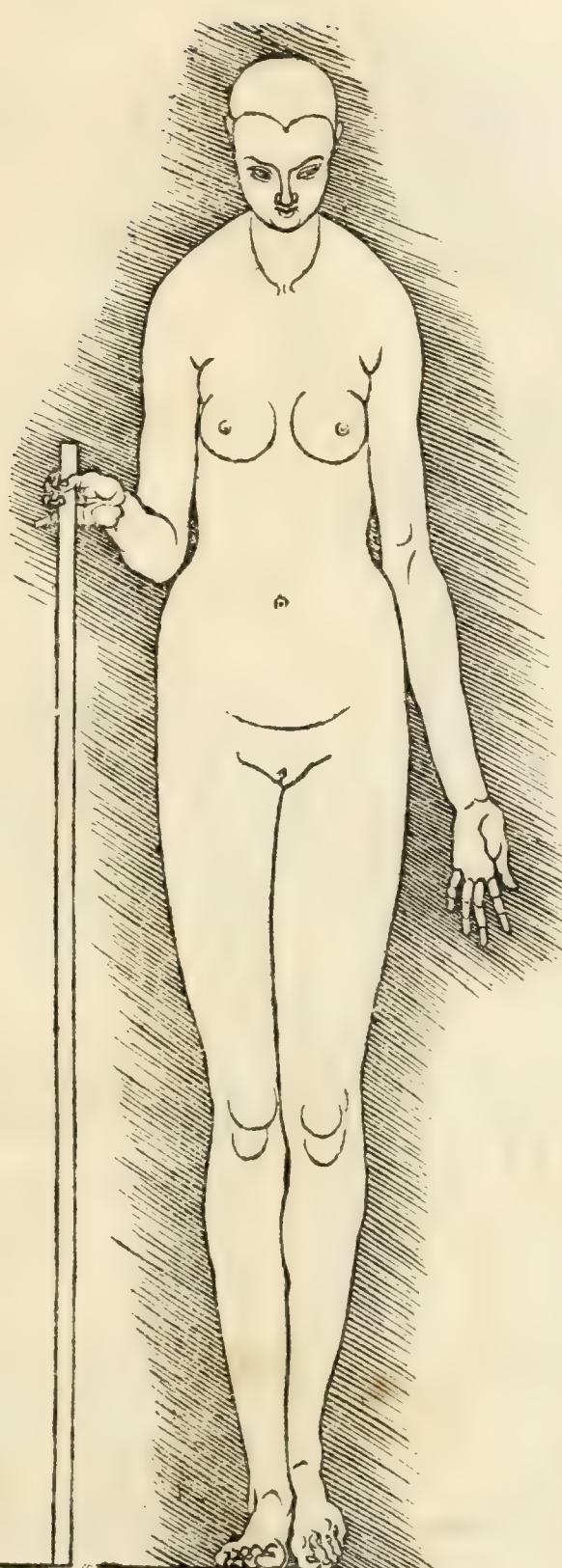
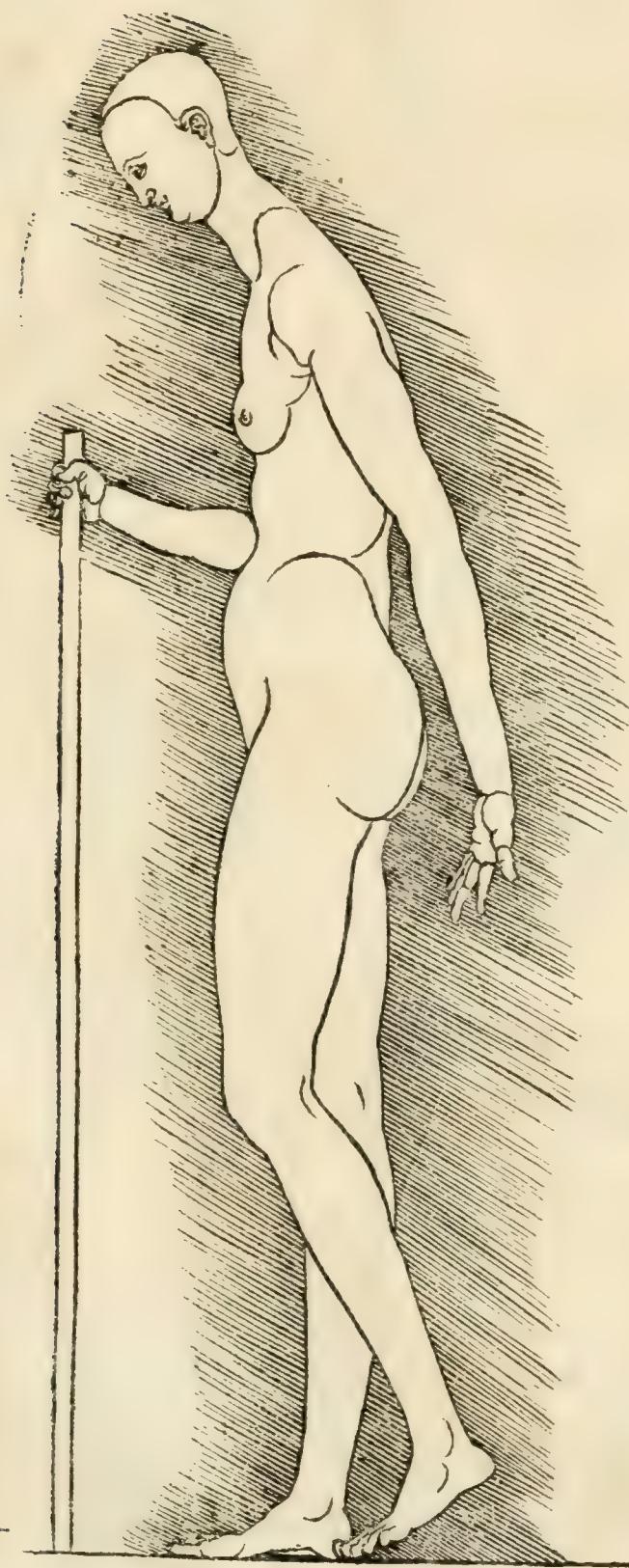

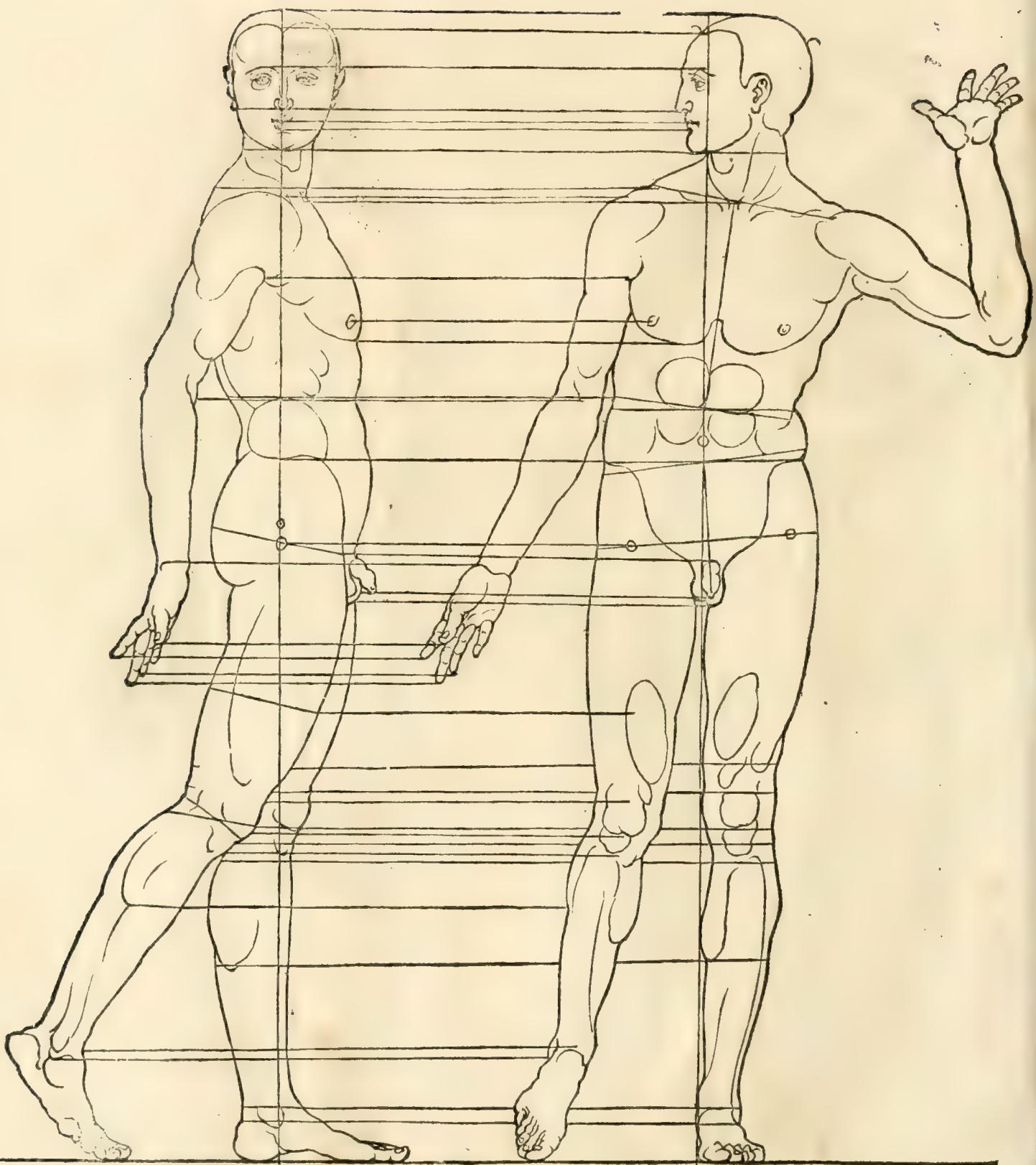

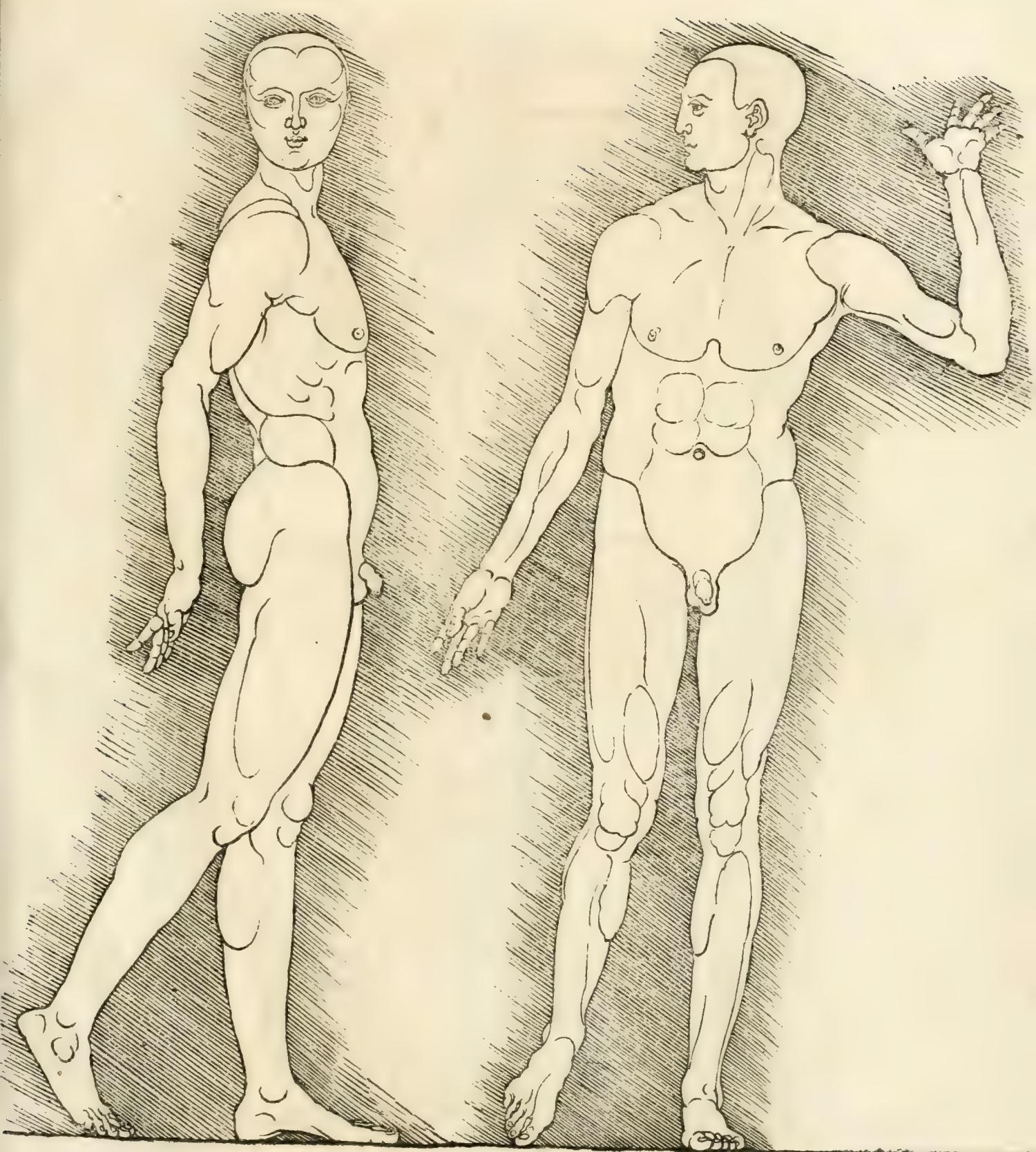

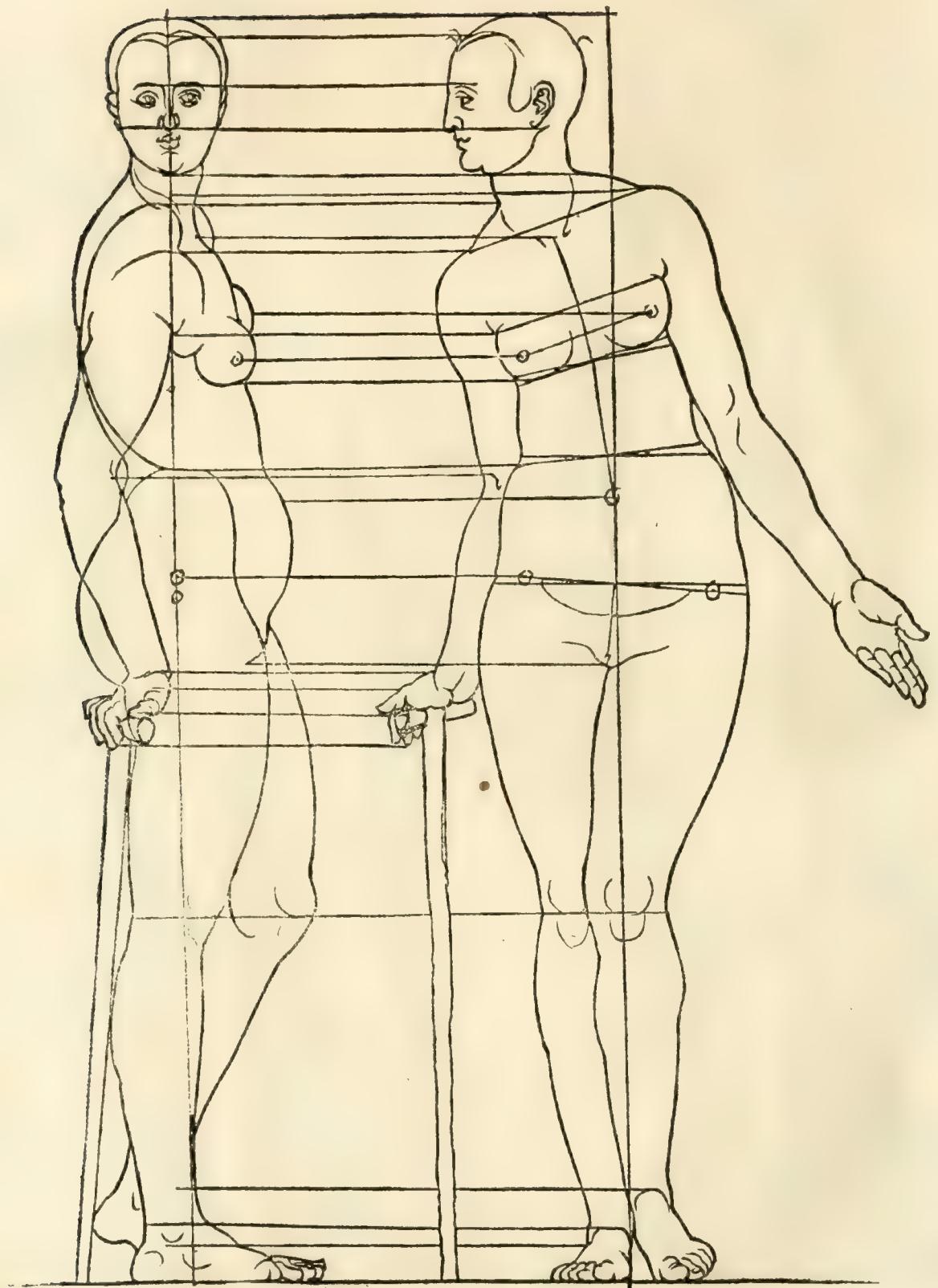
Sequentes imagines fere easdem flexuras quas ille priores accepertunt.

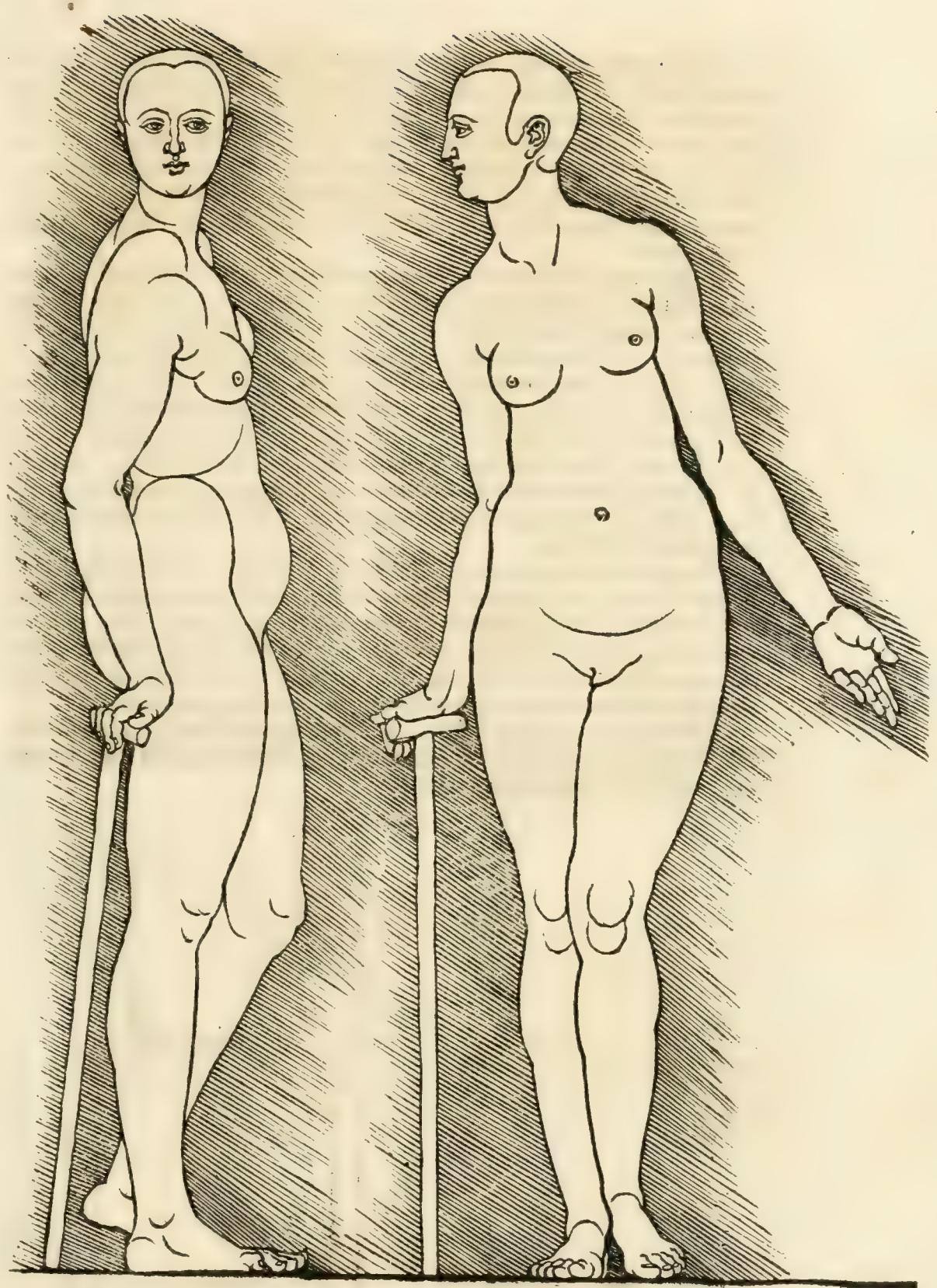

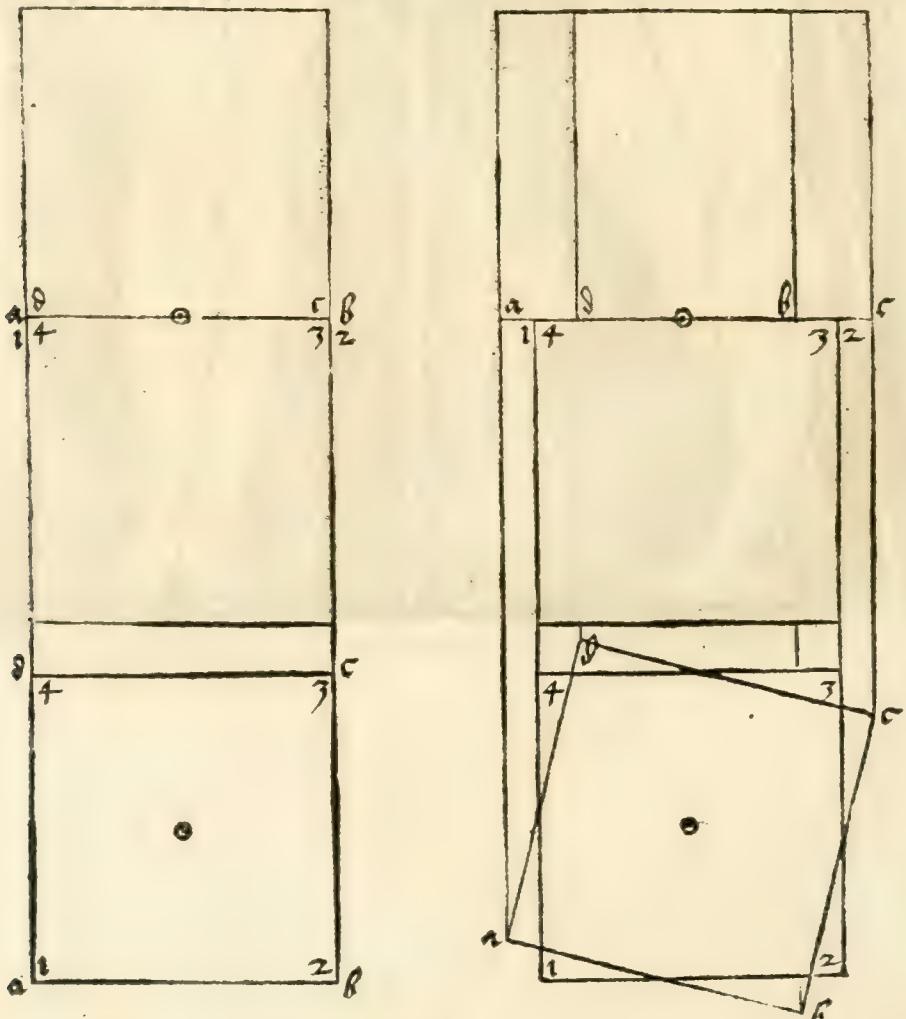

In sequentibus recipiam in manus rationem curuandi imagines. Itemqz di-
motionis, versionis, implexionis, directionis et cōtorsionis, ostensurus aliquem vsum
horum, ut in flexionibus et versionibus supra fecimus. Hoc declarabo duobus corpo-
ribus, ita enim rectissime intellectum iri confido, ea erunt quadrata impositumqz vni
alteri. Meminerint autem lectores hac in parte aliud esse superficiem, aliud corpus.
Nunc igitur cōsideretur, si intelligas hœc corpora molia esse, quomodo quasi diduci,
dirigi, contorqueriue, et ad alios memoratos modos effungi queant. Horum demon-
stratio esto talis.

Statuantur alicuius membris loco duo quadrata corpora, vtriusqz autem super-
ficiem contiguam alterius notabis suis quibusdam punctis, ut discriminem illarū con-
stet. Ut verbicaussa, angulos superficie inferioris corporis superioris notato literis
quatuor. a. b. c. d. Et angulos superioris superficie corporis inferioris numeris qua-
tuor. 1. 2. 3. 4. medius autem in his ambobus punctus ponatur. o. In quo semper un-
cta illa sint et ex quo nunquam excedant, in omnibus tractationibus suis. Post hœc
subiectis his quadratum quod sit quasi fundamentum, et illa depresso figure de qua
sc̄epe diximus, cuius et ipsius angulos notabis literis et numeris, sicut ratio exigit de-
ductarum rectarum linearum transferentis beneficio, ita unus angulus sortietur nos-
tas. a. 1. viii. b. 2. Itemqz tertius. c. 3. et quartus. d. 4. Quæ omnia subiecimus lis-
neis notisqz suis expressa.

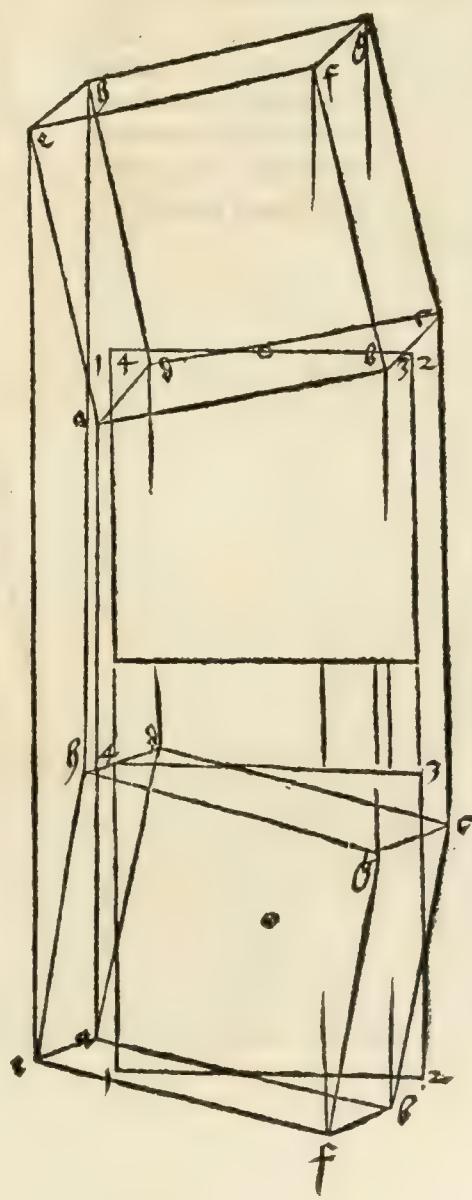
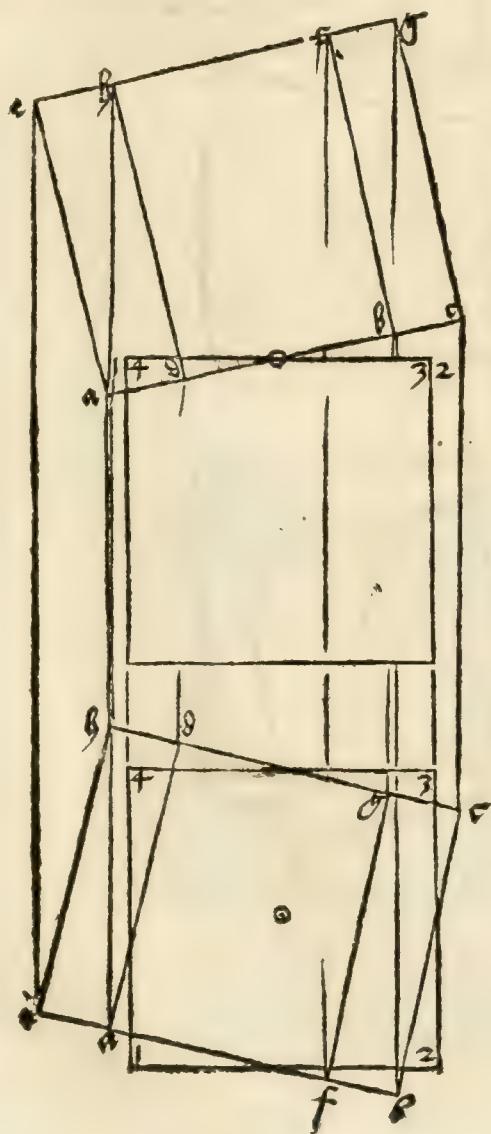
Sit nunc propositum superius corpus in latus vertere, qua versione omnes illius
anguli dimoueantur ab angulis subiecti quadrati, igitur in fundamenti seu depresso-
onis quadrato hoc fiat. Ut angulus. a. ab angulo. 1. et. b. ab. 2. c. ab. 3. d. ab. 4. discede-
re videantur. Ex quibus dimotis angulis si sursum beneficio transferentis lineas eri-
gas, apparebit statim superioris quadrati corporis versio, quemadmodū et ipsum hoc
iuxta ipsa insistentia sibi corpora et subiectum fundamentum, clare effinximus.

Versionis huius rationi locus fuerit in omnibus transuersis designatricibus par-
tium humani corporis lineis, ad exprimendos naturales quosqz gestus, deqz hac ipsa
ducta est descriptio superioris versæ faciei.

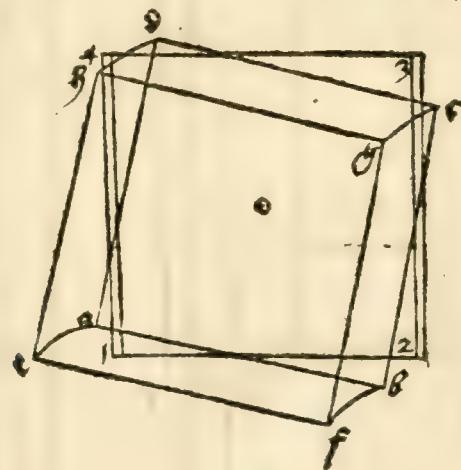
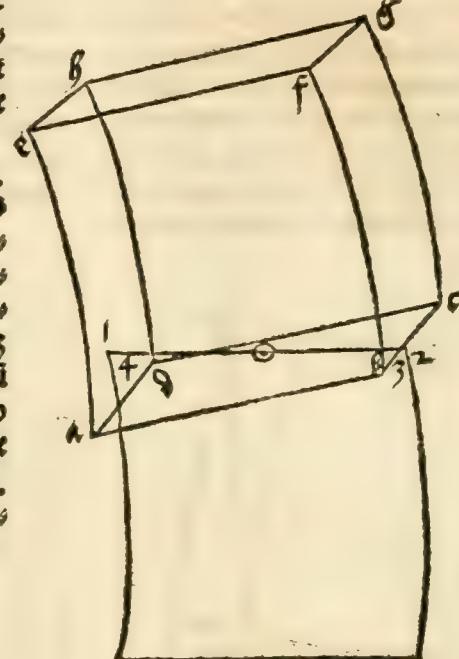
Sed ita verso superiore quadrato ve
anguli dimoti fuerint, debet studiosus
harum rerum etiam inclinationem expes
tiri, ut latera obliquentur, et mox in fun
damento subiecto depressionem quoqz
tentare. Ut autem omnes anguli in hac
depressione notabiles sint, apponantur
superioris etiam quadrati superiori super
ficie littere quædam. Ille sunt. e. f. g.
h. cum fuerint inferioris. a. b. c. d. Quæ si
rite perfecteris, exhibet figura omnium tas
sis, qualis est a nobis subiecta, explicata
in fundamento rectis lineis variatione,
quæ perduci beneficio transferentis con
sueuerunt.

Delinde verso superiore quadrato ve
stendimus bisariam et in laus inclina
to, tentetur tertia quædam ratio proclina
tionis in aduersum superioris quadrati.
Puncius autem. o. quem medium feci
mus debet semper immobilis remane
re, nisi forte aliquis necessarius usus com
mouerit. Ita vertetur quadratum illud
inqz latus ac prossum simul strectetur, un
de cum fundamenti depressio beneficio
transferentis exiret, cum talis erit fig
ura quam infra possum exemplum
contineat.

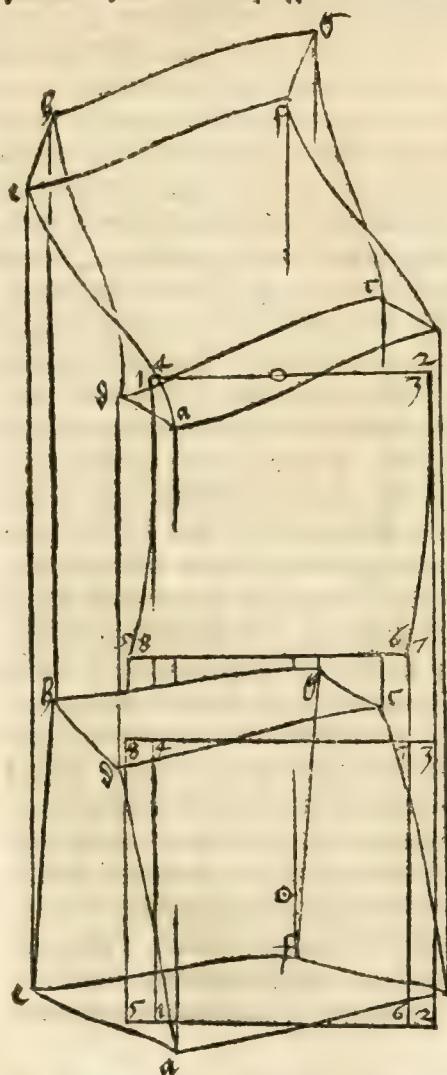

Sicut autem de superiori doctrina nostra, impositio in se duabus quadratis, ratio versionis flexionisq; in aduersum retrosumue, et in latus, intelligi potuit, ita sciendum et inferioris quadrati tractationem usurpandam. Utq; unum altero fixo moueri, ita et moueri utrumq; licet, pro eo atq; usus et res tulerit. Sed haec cum descripsit aliquis, tum mirabilis videtur quasi discursus laterum, angulorum, superficie, rum, in ipsisstantibus et depresso corporibus, ut videre licet. Nam alicubi corpora sibi quia si insinuantur, alicubi diduci et explicari videntur. Quiccum in molibus accidunt, directiones et contorsiones e contrario animaduertuntur. Unde fit, ut quee uni parti demantur a tribuantur alteri, ut quee decessisse putent expleantur.

Præterea non est ignorandum, similem rationem quam flexionis et versionis demonstrauimus in re eius lineis. Iniri etiam posse in molli corpore cum lineis, lateribus ac superfciebus, pro voluntate cuiusq; curvatio. Quorum declarandorum gratia, subiectam superiorum flexionum et versionum aliquibus in lateribus et superficiebus curuationes, Ne quid intelligentie cuiusq; obstat possit.

Sed his etiam intellectis differentiis flexuræ et versionis aliorumq; motuum demonstratis in quadratis illis corporibus, adhuc tamen restat implexio, cuius cognitio non est negligenda. Implexio autem accidit lineis lateralibus ab angulo in angulum ductis, cum quibus una etiam superficiem simul implecti contingit. Quæ ratio non est diversa ab illa supra indicata curvationum, nisi quod implexio lineas commisceret, cum ille quasi terebellatum, ut dictum est ducantur. Implexionis autem est cuiq; libera usuratio, qua efficitur ut nihil priorem suam figuram retinere videatur. Iudicemus et de pressis his quæ implexa fuere aliud longe a priore fundamentum apparet, quemadmodum in nostris subiectis effectionibus cernere licet. Accidit autem hoc necessario ut mutatio figuræ depressionem aliam pariat. Vbi sciendum ea quæ vertantur, in depressione vertenda esse, unde figura erigatur. Quæ autem flectantur in figura esse flectenda, Unde in depressionem demittantur.

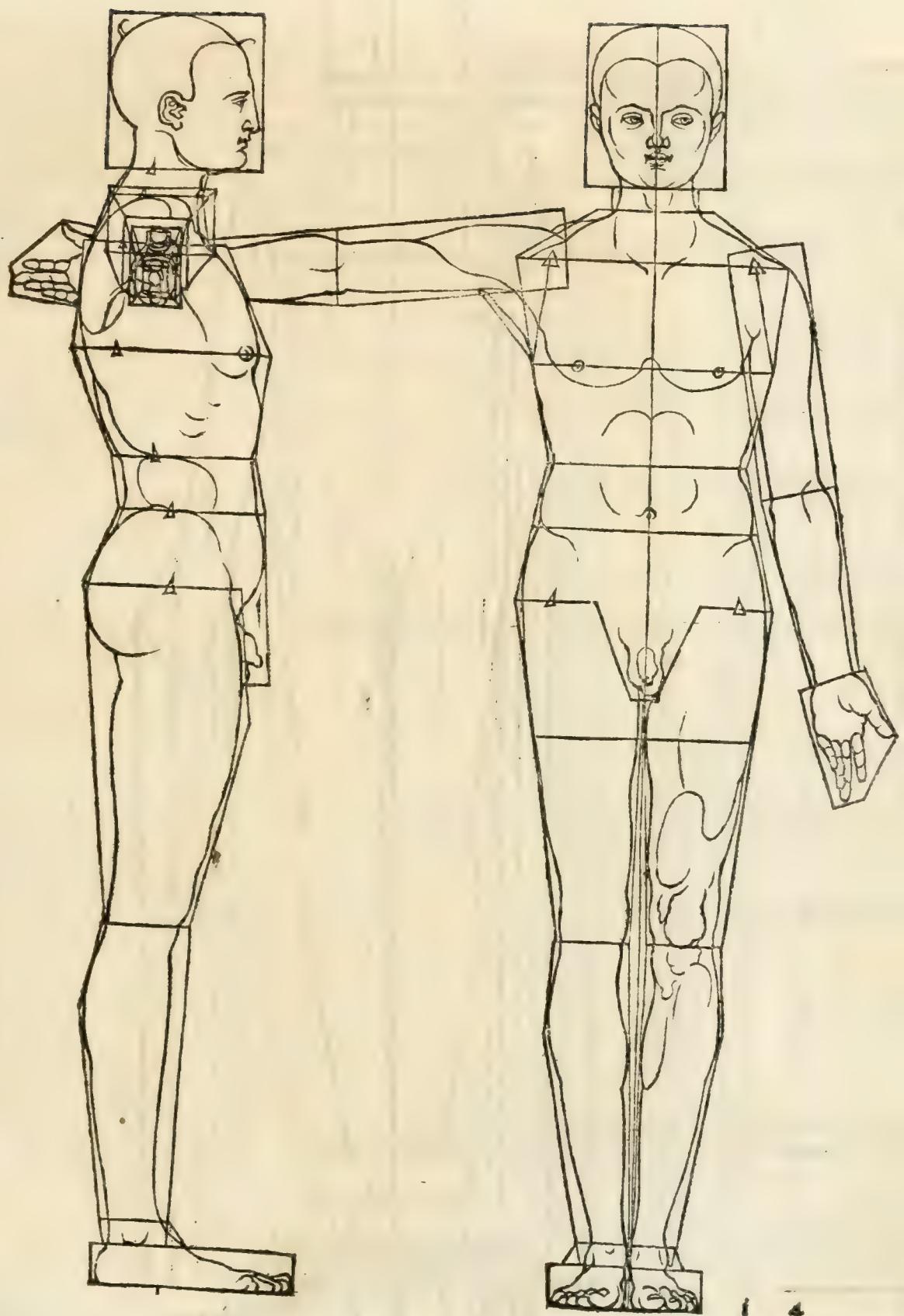

tuo arbitrio exquiras flexus et versiones. Ita invenientur illæ differentiae supra membra ratione dirigendi, contorquendi, curvationis, implexionis, unde operis ratio et via aperte ratiatur qua nihil utilius ad certitudinem indicari possit studiosis artificij marmora aut lingua scalpandi.

Quod autem duobus quadratis corporibus sim in harum rerum demonstrationibus usus. Nemo arbitratus sit non etiam alijs his figuris accidere. Posseunt enim hæc non quadrata semper, sed interdum elata prolongaque, id est, altera quavis parte longiora, nec non multorum laterum et polygona, pro exigentia partis et formæ designandæ, quo ipso sit ut neq; latera neq; superficies neq; anguli & qualitatem aut rectitudinem retineant, neq; quicq; omnium sibi in aliquo corpore simile appareat. Hæc si quis tractanda in manus cepit intelliget non frustra hanc mentionem a me habitam esse. Exterum eadem plane est ratio mutantæ quoq; modo figuræ flectendæ ac versandæ, cum ea quam de quadratis corporibus exposuimus. Et otum autem humanum corpus poterit aliquis hæc sequens in angulari figurâ includere, sed in qua summa sit inæqualitas. Idemq; usus fuerit in alijs plurimis rebus. Omnes enim naturales res in suo statu designatas poteris iuxta transuersas significatrices partium seu membrorum vertere ac flectere in latus aut prosum retrosumque. Et loca quadratis vel angularibus figuris designare, gestumq; es singere imaginis pro arbitrio tuo, stantis, sedentis, cubantibus. Ita in proposita imagine licet partes omnes designes quadratis aut angularibus figuris, et posimedo de

Hinc enim deprehenduntur in quaq; superficie angulari, ea quae resecari debeant, ne plus minusve relinquatur. Sed his non occupantur periti et exercitati artifices, nisi in grandibus et singularibus operibus. Solentq; in descripta imagine flexus punctis notare, atq; ita mor variatam mutatamq; formam de novo effingere. His de rebus non me fugit q; difficile sit scriptis doctrinam complecti, quodq; lectoris ac discipuli icedium esse possit, in hac crebritate punctorum et notarum, et verbositate repetitionis. Verum compendia multa sunt quae in his sequentes minus fatigentur, et facile finem pertingant, absq; quo foret. Difficultas huius artificij insuperabilis esse videatur. Qui se igitur multum usu et experientia harum rerum exercere voluerit, cotidie inueniet aliquid expeditius et facilius. Eui operae nihil optabilius fuerit bono magistro, quae enim absq; interprete descenda sunt, multipliciter maiorem laborem fatigationeq; parere solent.

Horumque diximus in imagine virili exemplum subiectum effectum. Ea imago erit illa supra in secundo libro descripta cuius altitudo esset quidem ipsius capitis spaciiorum nouem, sed facto capite elatiusculo, non constituerit eadem mensura nouum capitum. Huius igitur imaginis formam obliquam aduersamq; inclusimus vndiq; quadratis et angularibus figuris, quae ipse quidem et elatiores et humiliores de transuersis distinctricibus ipsarum exirent, fiuntq; inequalia propter formam partium quibus accommodantur. Huius imaginis etiam altitudinem nouem sectionibus divisimus in decem figuras angularates. Sectionum autem haec sunt nomina. Transuersa linea menti, Scapularum, Jugularum, Mammarum, Cinctus, Coxarum, Summi femoris, Genu, Imitali sub tibia. Sed maioris claritatis gratia, imaginis primum formam vndiq; inclusam quadrangularibus figuris linearum erposimus obliquam et aduersam, stantem et erectam absq; flexu, protenso brachio dextro, sinistro dependente. Sed in parte altera carce cernes tantum quadrangulares linearum figurae insistentes sibi, omissa forme effictione. Postea haec ipsa quadrangula imposita in se, et includentia imaginem, a specie infra in fundamento depresso, beneficio transversentis, ita ut separatum de capite factum supra vidisti. Postea secundum sectionum illarum singulas rotundationes consentaneas quadrangulis suis descripsimus, quod exquirendum est et in aduersa et obliqua effigie. Atq; ex hoc apparet quid in singularibus sectionibus quadrangulae superficie ieiudeat. Hoc loco aduentendum, cum quadrangularis superficies in eadem sectione una est superioris corporis altera inferioris quae in se imposta sint. Tunc intelligi etiam utriusq; unam et eandem circumductionem. Quadrangula etiam sectionum secundum exposita cancellatim lineis distinximus, ut si quid versus flexumue fuerit, debite de his informari possit. Alicubi enim contingit quadrangula prolongari ut comprimantur alicubi Rhombos effici, tum igitur secundum haec partium formam debite rotundare oportebit, cum autem quas quadrangula Rhombi fiunt consequenter et cancellatim lineae ductae secundum eam figuram cadunt. Cum autem aliquid quod amplum esset angustum factum fuerit, utere adminiculo Variantis cuius in priore libro Schema expressimus. Postea has sectiones universas depresso in fundamento quasi coactuauimus, omissis quadrangulis, ut perspici posset qualis esset illarum in se incidentia, et quatenus una alteram excederet.

Caput

*Mentum
Capule
Juguli*

Occipitae

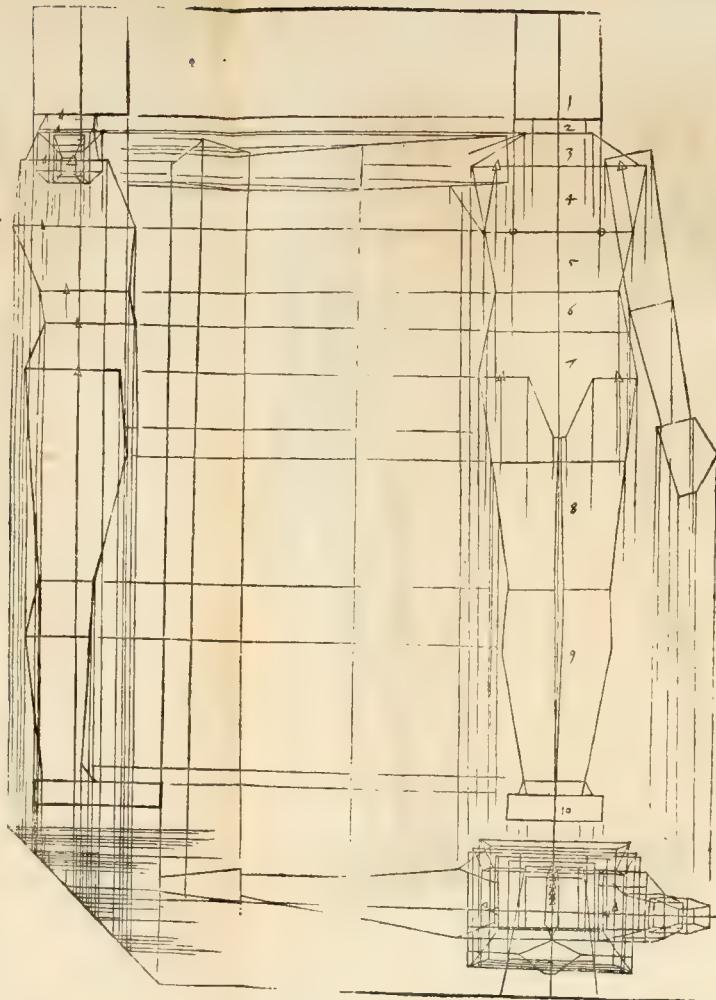
Cervus

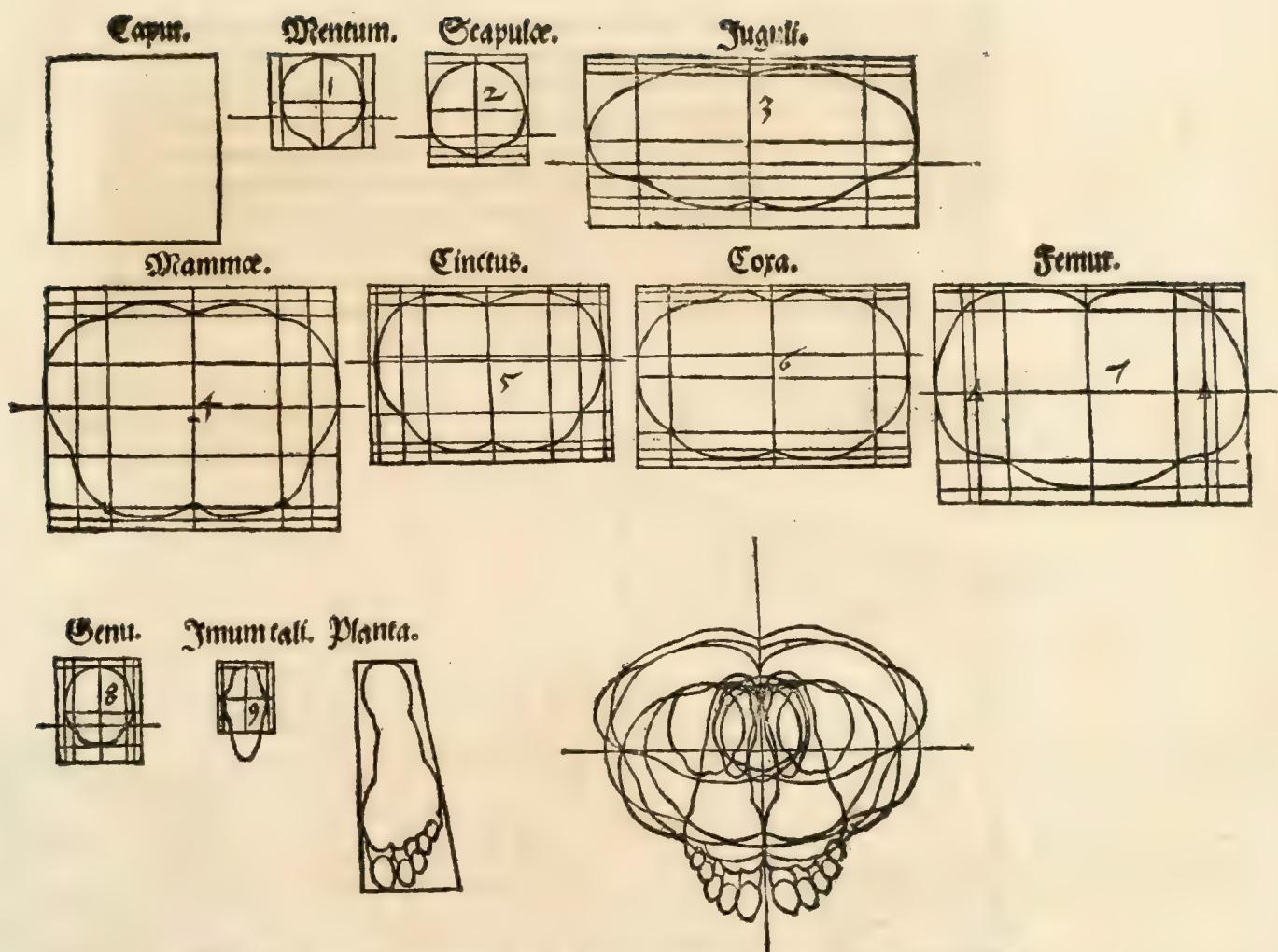
Cera

Femur

Scutum

*Innum. tali
Planta*

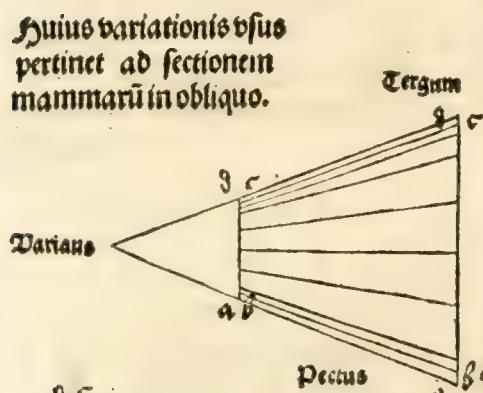

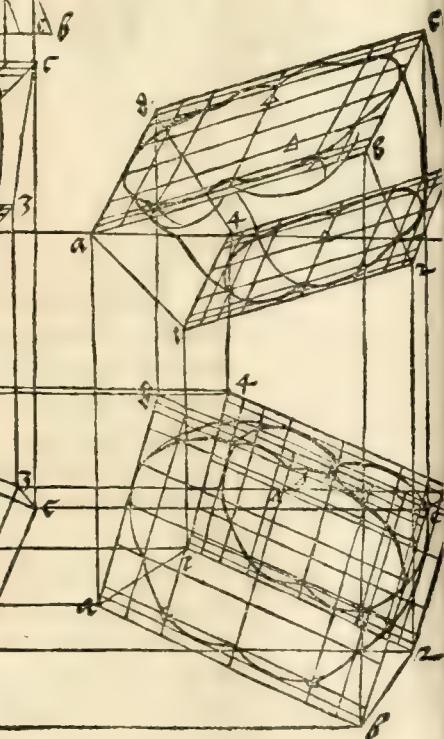
Post hœc libet exquirere quœ sit diuersitas aspectus istarum sectionum cum non magis recta in suis quadrangularibus superficiebus insliterint sibi, sed fuerint motio ne quasi impulso. Quoꝝ declarandorum gratia proponatur exemplum. Quadrangulum sectionis quœ acciderit intra mammas et cinctum. Hoc ipsum solidum quadrangulum imponatur primum oblique forme rectam in transuersam lineam, et angulos supra vbi de mammis resectum sit notabis literis in priore parte. a. b. in posteriore. c. d. Sed vbi resectum sit de cinctu, notabis frontem. i. 2. tergum. 3. 4. Hinc subiecties fundamentum suum seu depressionem, notatam et ipsam simuliter literari et numerorum eisdem netis. Ut omnia sibi mutuo respondeant. Deinde oblique forme recte impositum in transuersam quadrangulum, flectetur per notas spinæ prossim. Subiecteturq; et eidem depressione sua, notabunturq; anguli quicq; suis literis suisq; numeris. Ita proclinatum hoc corpus accepit nouā depressionem. Cum dein de hœc depressione in priore parte vbi pectus sit, vertetur prossus in aduersum et bene in rectum latus subter memoratam lineam transuersam. Quo factœ omnibus notis literaz ac numeroꝝ educentur lineæ sursum ultra transuersam. Mox per has, ut dividimus, erectas lineas ex literis ac numeris suis, traduces transuersas ex oblique forme quadrangulo imposito in transuersam, ut initio dictum est, idq; transferentis beneficio efficietur. Notentur autem quœq; litteræ ac numeri, et omnia euidenter constabunt. Atq; ita laterum lineæ describantur, apparebitq; illa in latus versio. Erigq; iam hœc pars flexa prossus, et versa in latus. Cum postea ipsa hœc ita flexa et versa pars, in dextrum latus super transuersa flectetur per spinæ notas. Atq; omnibus ex angulorum litteris et numeris, huius rectæ partis et flexæ prossus, itemq; versæ et

flexae in latus deduces perpendicularares, perq; illas transuersas ex omnibus literis ac numeris depressionis versoe duces transferentis beneficio. Vbiq; cernentur sese in litteris ac numeris suis scindere, illis in locis laterales circumduces lineas, et congruentia omnia reperientur. Intra autem has cancellos distribues linearum de oblique et aduersae forme sectionum nouatis quadrangulis, pro latitudine et densitate superiore et inferiore, idq; sit beneficio variantis. Postremo forme effictionem per cancellos inscribes in erecta simul ac depressa parte qualis insertibi debet, et ut nos fecisse cernes. Quemadmodum autem docui hanc partem tractari posse. Ita de omnibus litteris faciat aliquis. Necesse autem fuerit haec habere preparata, ad imagines in gestu suo posito corripiendas, et cum aspectui quasi subtrahere quis ac suffurrari voluerit.

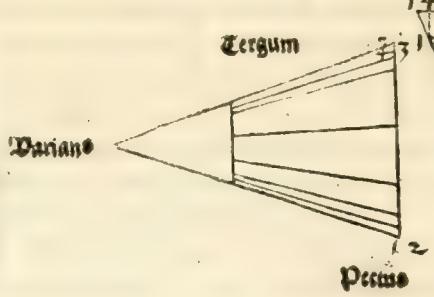
Huius variationis usus
pertinet ad sectionem
mammarum in obliquo.

Huius variationis usus
fuerit ad sectionem mam-
marum in aduerso.

Huius variationis
usus pertinet ad ses-
tionem cinctus in
obliquo.

Huius variationis
usus fuerit ad ses-
tionem cinctus in
aduerso.

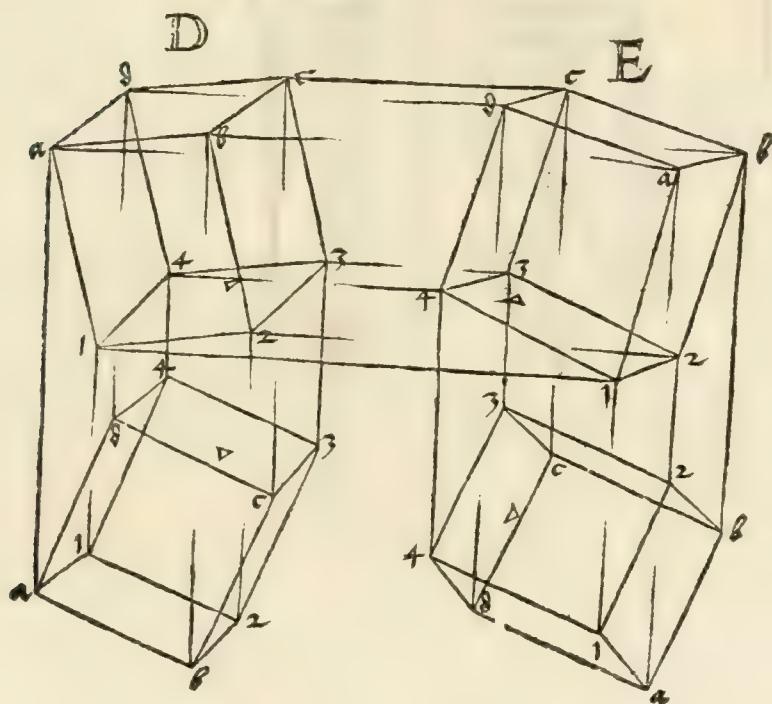
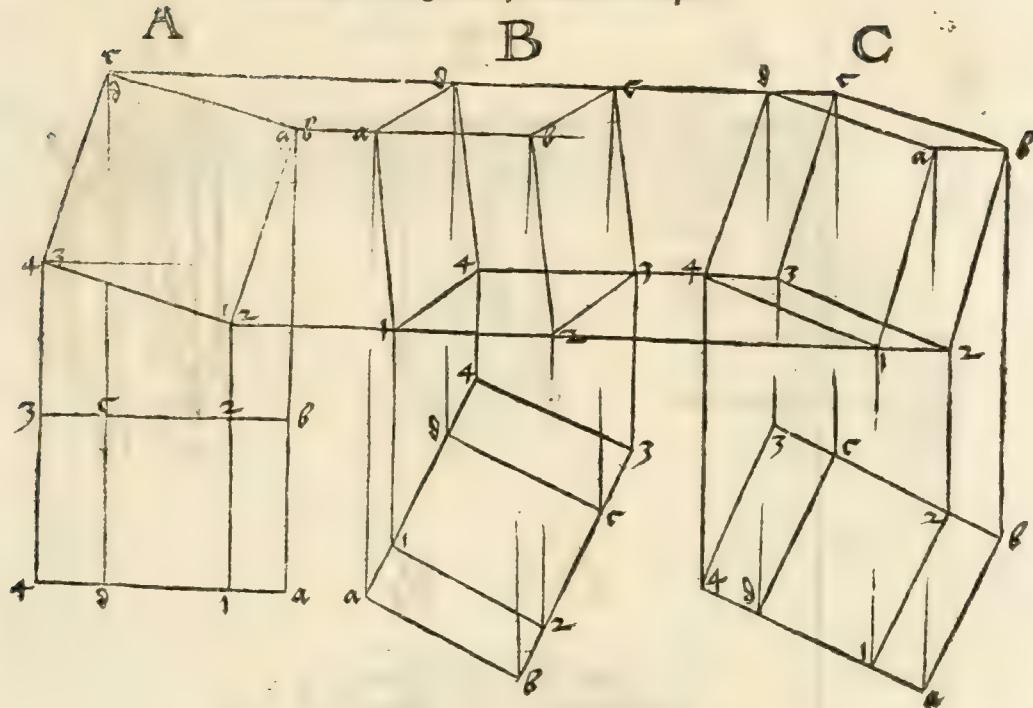
Sed nunc ostensa hac ratione exemplo maiuscule partis propositae de humana effigie, nempe eius quæ esset intra mamma et cinctum, ex quo per omnes partes instantes sibi quid fieri deberet intelligi posset, cum de recta linea status variaretur. Exe^rc^u quar eandem nunc deinceps rationem in flexionibus omnium ordine partium inclusarum quadrangulis suis. Quarum statum et ponemus pro arbitrio nostro et varia bimus, relinquentes uniuersitatem libertatem faciendi ut ipse voluerit. Et ad hæc quidem si quid ante ipsis aptum aut utile forte, expositum sit, etiam nunc resumemus. Ceterū, ut ante quoq; monuimus, diligentia hac in parte opus est, cum omnium partium in suis quadrangulis commotatum alia sit q; dudum forma in descriptionibus, et statuum et depressarum, primum autem flecti pars aliqua solet prosum aut retrosum, Deinde in latus verti, mox etiam flecti in latus, quæ omnia ex hac ratione conuenient deduci consuevere. Quod autem in sequentibus aliquid prius dictorum repetitum inuenietur, sciendum necessitate factum, ut sequens doctrina cum antegressa congrueret. Aliquantisper etiam cogitauit illo esse unico exemplo contentus, sed veritus sum ut ex illo parum intelligerentur reliqua. Proponam autem principio, Imaginis initias sem partem, id est, quadrangulum capitis, cuius tractationi erunt similes aliarum quoq; partium tractationes. Notantur autem primum superiores anguli quatuor literis. a. b. c. d. Inferiores autem numeris. 1. 2. 3. 4. Ita vt. a. ad. 1. b. ad. 2. c. ad. 3. d. ad. 4. respondeat. Postmodo spectans obliquā faciem, promosam illam a linea altitudinis imaginis flecto prosum ut despiciat. Eq; hoc depresso efficienda, unde cognoscatur quam longa superiora inferioribus prominentia sunt. Hæc notantur litera. A. postea obuerto contra me depressionem ut aduersa facies fiat et aspiciens, Vertoq; a fronte nonnihil in latus dextrum. Atq; ita erigo lineas ex omnibus punctis literarum et numerorum. Deinde ex literis et numeris iuxta posso oblique faciei desipientis A. beneficio transferentis lineas protraho transuersas per illas erectas. Vbi igitur sectiones a literis et numeris coinciderint, ibi anguli designantur supra literarum infra numerorum. Cum autem suis notas lateribus coniunxi, tum apparet aduersa facies, de obliqua illa flecta prosum, et versa in latus, cum ipsa erecta tum etiam depresso. Hæcq; ipsa notantur litera. B. sed insuper etiam cognoscendum qualis hæc ipsa pars. B. in effectionibus obliquata erecta depressoq; appareat. Nam sciu opus est qualem quicq; in effectione in obliquo et in aduerso formam sortiatur. Jam igitur hæc pars. B. in aduerso prosum flecta et in latus versa deinceps ita obliquabitur. Depressionem obuersam contra me ut aspiciens fieret, sicut dixi. Hanc reuertes aequabis liter ut obliqua fiat. Morq; eriges ex huius depressionis literis ac numeris lineas ex transferente, vbiq; iuxta erit aduersa flecta versaq; facies, ibi traduces ex omnibus punctis numerorum et literarum transuersas cum transferente per illas erectas ex depressione lineas. Atq; ita vbi cernes se lineas transcurrere, ibi impones notas literarum ac numerorum et latera iunges. Ita habebis depresso et erectam formam huius partis, cui addes notæ literæ. C. Ex his deinceps inuenienda est hæc eadē pars flecta prosum, versa in latus, etiā in latus flectat, cuius rationis aliquid supra attigimus, sed nunc ita facies. Eredit pars. B. flectes in latus dextrum, iam ante versam in idem latus, et cum reliqueris illi subiectam depressionem suam, ita postmodo illam conuenientem huic flexuræ efficies. Variari enim oportet ut superiores anguli. a. b. c. d. quasi cadant in latus dextrum. Inferiora autem latera. 1. 2. et. 3. 4. coarentur quæ

admodum et superiora. a. a. b. et. c. d. Id hoc pacto fieri. De transference duces et angulos superiorum literis. a. b. c. d. perpendicularares in depressionem, et apparebit statim abscisio ac productio linearum. a. b. et. c. d. declarantur enim lineis literarum de missis superne in depressionem. Similiter et demittuntur lineae ex punctis numerosum. Quibus et ipsis ostenditur quanto arcitora fiant latera. 1. 2. et. 3. 4. in hac depressione quod dudum fuerant. Atque ita certas qualis in depressione flexura et quasi reiectio existat ab erecta parte. Hucque appones notam litterae. D. Quod ipsum, opus fuerit perspectum habere, quale in obliquo videatur. Id sic consequere. Huius partis. D. de depressionem constitues obliquum, sicut supra de parte. E. dictum est. Quo facto eriges ex omnibus punctis literarum ac numerorum lineas beneficio transferentis possea ex parte notata litera. D. Traduces transuersas per erectas. Et quibus in locis scandi lis neas videris, illis appones suas numerorum literarumque notas. Inductisque lateribus habebis formam huius partis obliquam, cui apponatur nota litterae. E. atque ita denum absoluta habebis huius partis obliqua et aduersa quorum in opere usus erit.

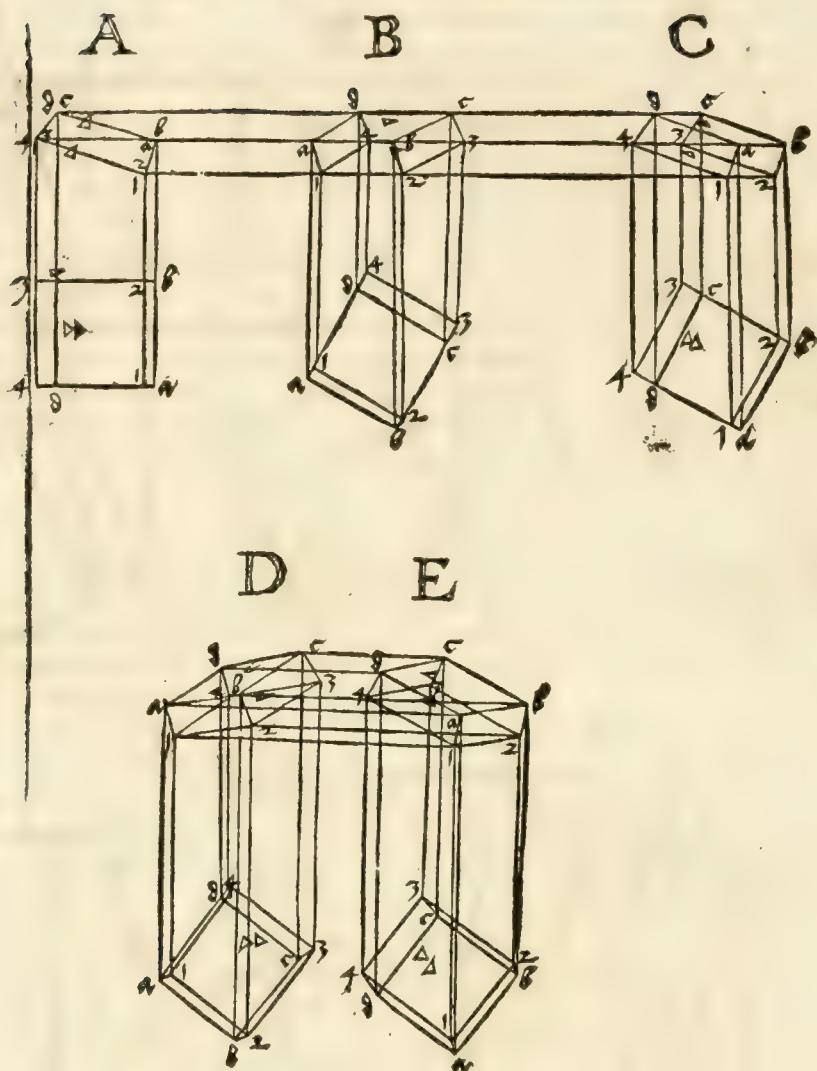
Post haec propone quadrangulum colli, tractatoque similiter et ad illum capitum modum. Sed paulo minus prosum flectes, pauloque vertes minus in latus, minusque in ipsum flectes. Ipsius etiam angulos literis. a. b. c. d. et numeris. 1. 2. 3. 4. insignies. Atque ita apparebunt forme partium erectarum et depressarum, maxime in posteriori ratione notae. D. et. E. quorum sit in opere usus. Haec ipsa custodies et in alijs sequentibus partibus imaginis, sed inferiores quasque minus flectes ac vertes, ut in omnibus ordo et consequentia seruetur. Atque hinc apparebit corporis implexio in latus conuersi inclinatioque ea que prosus queque in latus sit.

Cum autem ita progrediendo peruenteris ad partem que notatur sectione mimo et cinctus, Relinques illam recte stante, sed cernentes paululum in latus dextrum, et quibus opus fuerit ea exprimes. Triplici aut expressione tantum opus est. Obliqua propter primam depressionem que vertenda est, et erigenda, et tertia in qua versio obliquatur. Et has depressiones notabis literis. C. D. E. neque ordiere ab A. ut semper D. E. copulentur. Hoc etiam scies si depressionem aduersam vertere velis. Nunquam surum ut decipiaris, si primum inclusoris eam partem quam versurus sis rectangulo quadrilatero, atque ita inclusam partem una cum quadrilatero verteris. Aut si exquisieris versionem iuxta lineam rectam perpendiculariter, animaduertens anguli ne obtusi an acuti partis illius ad lineam exerant, obliquis autem vtere, ut ostensum est ad transuersas rectas lineas. Ultimum erit corpus quadrangulum intra sectione cinctus et umbilici, quod in sectione umbilici promouebis seu flectes prossus. Et subiectis illi depressionem suam que quia est posterior signabis litera. E. Aduersam autem partem notabis litera. D. Bisariam autem solummodo haec pars exprimitur, quia semel tantum flectitur. Et in aduersa quidem cum educta fuerit erectis e depressione sua lineis, et inductis per transferentem transuersis omnia plane recteqz apparebunt.

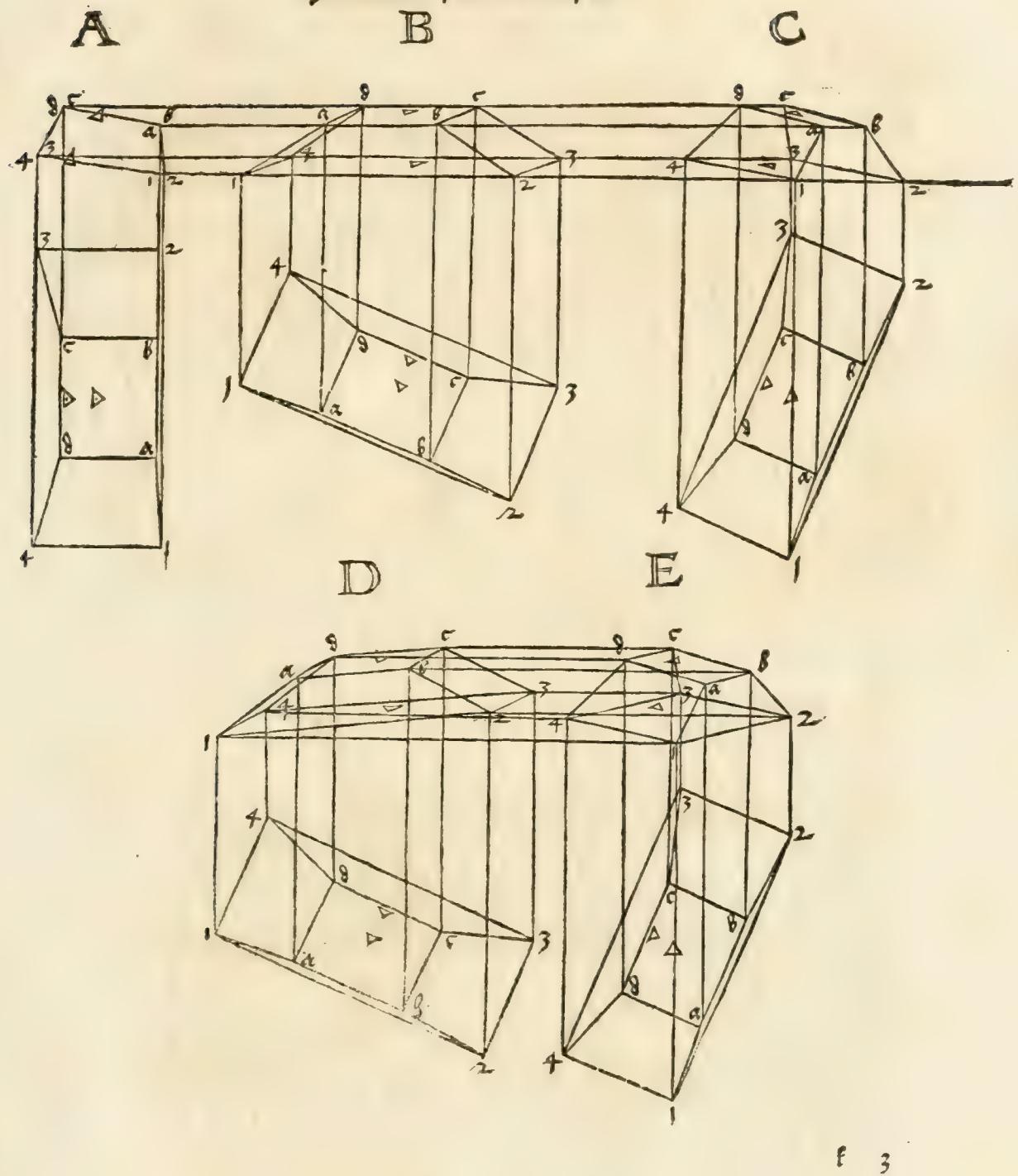
Hec quadrangulata pertinere ad caput.

Hæc sunt coll.

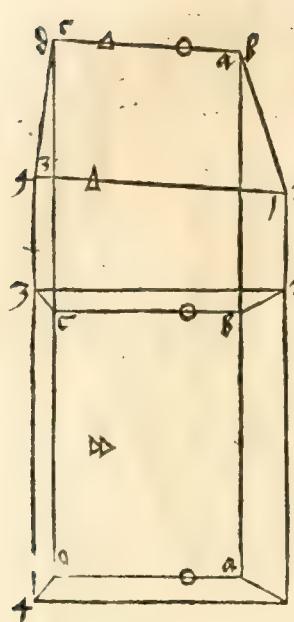

Hec debentur summis Scapulis.

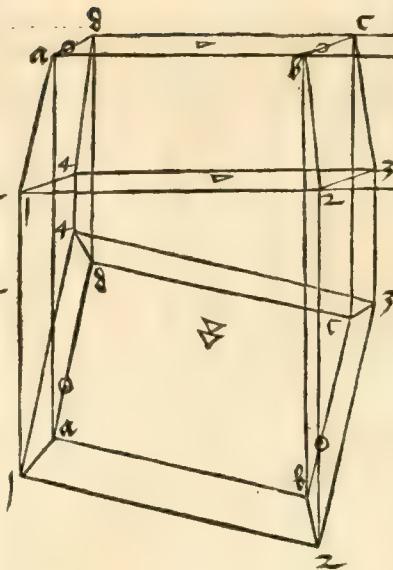

Hæc sunt superioris Thoracis.

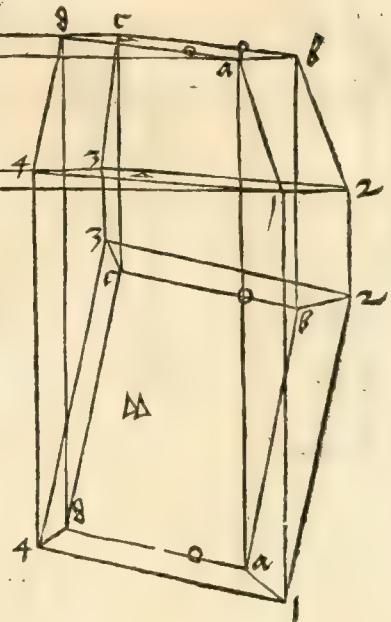
A

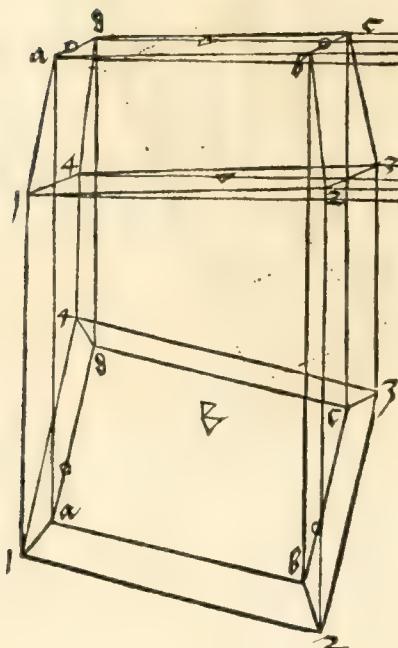
B

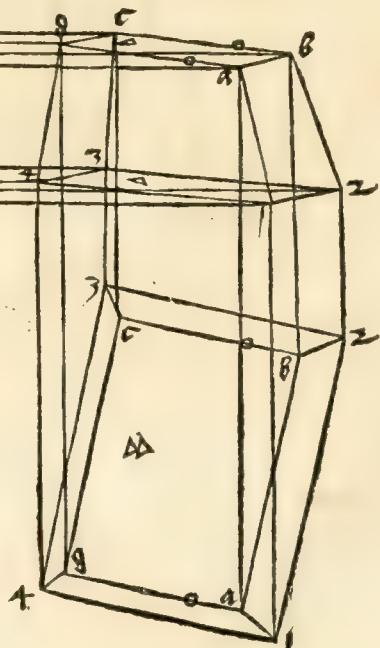
C

D

E

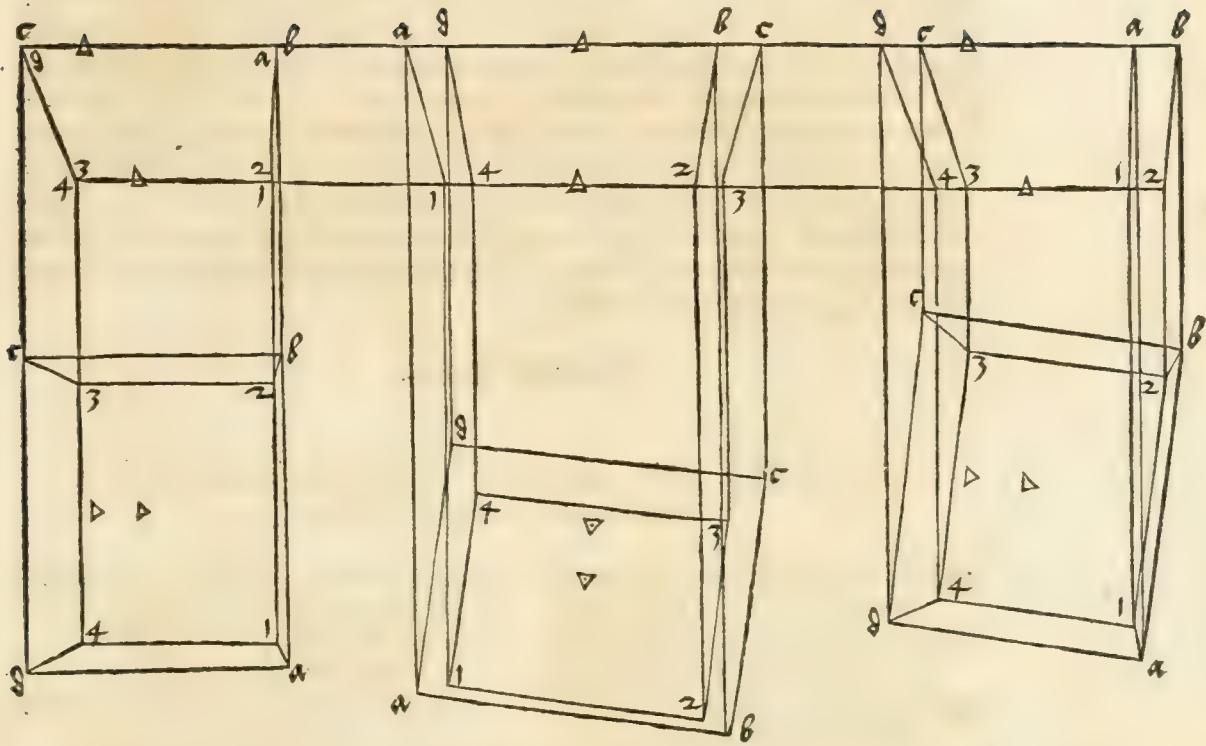

Hæc vero inferioris.

C

D

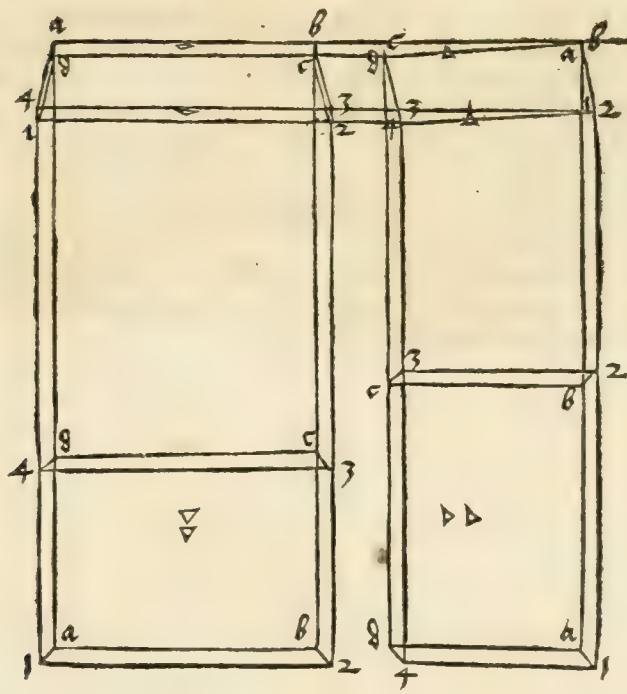
E

Hæc sub Circum applicentur.

D

E

Hanc nostram doctrinā si quis usurpandam in manus suscepere sit, primum imágines particulatum ut recta commensurazione explicet et apta statura effingat. Eum flectat conuenienter, et suas illis depressiones subiicit, erigatq; inde perspectiuae artis inserviens rationibus, atq; de his laudabile probandumq; opus efficere studuerit. Is facile sentiet quid fructus sibi utilitatisq; hinc sperandum sit, neq; dubium mihi est quin ipse hoc secutus cum plura cum etiam meliora sit exquisitus. Neq; me fugit hæc multis in locis difficultia, intellectu vsuq; visum iri. Sed his facile studium diligentiaq; succurret. Obscuritas enim scriptorum assiduate lectionis et cura, vinci semper solet. Atq; hoc loco finire placuit his de rebus doctrinā meam, quod si Deus fauorem aspirarit conatibus meis, alias picture pluresq; rationes scriptis meis post modo explicabo. Ne nostrarēs pictores manuum tantum vnu, sed veris etiam preceps pnis artis valere videantur, qua re neq; Deo gloriostius neq; gratius nostris hominibus quicq; vt arbitror, facere possim.

Finis libri Quarti.

ELEGIA BILIBALDI PIRCKEYMHERRI in obitum Alberti Dureri.

Qui mihi tan multis fueras iunctissimus annis
Alberte, atq; mea maxime pars anime
Quo cum sermones poteram conferre suaves
Tutus, & in fidum spargere uerba sinum.
Quorū subito infelix moerente linquunt amicum.
Et celeri properas non redituro pede
Non caput optatum licuit, non tangere dextram,
Ultima nec tristi dicere uerba uale
Sed uix tradideras languentia membra grabato,
Quum mors accelerans te subito arripuit
Heu spes fallaces, & mens ignara malorum.
Quam lapsu celeri cuncta repente cadunt.
Omnia Durero dederat fortuna secunda
Ingenium, formam, cum probitate fidem
Omnia sed rursus celeri mors abstulit ausu
Tollere sed laudes improba non ualuit
Virtus namq; manet Dureri, atq; inclita fama,
Splendebunt donec sydera clara polo.
I decus, i nostre non ultima gloria gentis,
Ductore & CHRISTO regna superna pete
Illic non uano gaudebis semper honore,
Pro meritis foelix premia digna serens.
Donec nos fragiles erramus mortis in umbra,
Et miseri cymba labimur instabili

At nos preservans aderit quum gratia Christi
Hoc duce felices ingrediemur iter
Interea mestii lachrymas fundemus amico
Nil quibus afflictus dulcius esse potest.
Accedentq; preces, summum placare tonantem
Quae possint, quicq; si pia uota ualent.
Et ne quid tumulo desit, spargemus odores
Narcissum, uiolas, lilia, serta, rosas.
Felix interea somno requiesce beato
Dormit. n. i Christo, uir bonus haud moritur.
E P I T A P H I V M E I V S D E M.
Albertus postq; pingendo ornauerat orbem,
Arteq; tam lepida cuncta repleta foren.
Nunc restat celum, dixit, pingatur ut altum,
Mox terram linquens sydera clara petit.
A L I V D.
Ingenium, probitas, candor, prudentia, uirtus,
Ars, pietasq; fides, hic tumulata iacent.
A L I V D A B E O D E M.
Per lachrymas posset si uita Alberte, reuerti
Non corpus uili hoc contegeretur humo.
Sed quia non lachrymis, nec flendo facta mouentur
Marendo tanum soluimus inferiae.

EPITAPHIA IN ALBERTVM
Durerum, Eobani Hessi.

Quo situs Albertus tumulo Durerus, eodem
Picture ratio tota sepulta iacet.

ALIVD.

Artis & ingenij laudem si fata morentur
Certum est Durerum non potuisse mori.
Ergo sub hoc nondum totus iacet ille sepulcro
Ingenij famam uiuus ad astra tulit.

ALIVD.

Quid properas subfist parum lecture uiator,
Hic sita Dureri molliter ossa cubant.
Est opere precium talem spectare ruinam
Cum qua picturæ concidit omnis honor.

ALIVD.

Quid uitam coluisse iuuat quascunq; per artes
Quando ea momento mors rapit atra breui
Par fuit Alberto Pictorum nemo, sed illum
Fata diu summum non potuere pati
Præscidit ergo uiri uitam mors falce maligna
Et dixit moriens sic quoq; non morieris.

ALBERTO DVRERI NOBILIS.
Pictori & Geometre in Norio. Q. V.
An. L VII. Ioach. Camer. F.

Filum Alberte tibi, cum neret parca supremum
Et plenum uite conglomeraret opus.

M. Beatis. S.

Memorice Alberti Dureri, viri optimi, ac cœtate sua pictoris absolutissimi, qui
non solum primus e Germanis picturam auxit, illustrauit, ac ad seueriorem legem re
strinxit, sed et literis posteritati commendare coepit, ob quam rem, precipue vero mores
compositos, prudentiam ac modestiam singularem, Nurenbergensibus suis, imo ex
teris omnibus fuit charissimus, Diuero Maximiliano, ac nepoti eius Carolo,
Cesaribus, nec non Ferdinando Hungarico ac Bohemicæ Regi, acceptissimus,
qui illum annuolargoq; stipendio souerunt, ac summo prosequuti sunt fauore.
Obiit autem non sine magno amicorum desiderio. 8. Idus Aprilis. Anno. 1528.
Aetatis vero sue. 57.

Bilibaldus Pirckheimherus
amico integrissimo. M. P.

Sic pro te fertur rerum natura locuta,
Ulteriora petens tempora pauca titi.
Parcite fatales euoluere pensa sorores
Ducitur ex ista gloria nostra colo
Vnus quas rerum uiuas ego procreo formas,
Hic similes ueris fingere doctus homo est.
Quid quod nostræ huius uires superantur ab arte
Et natura parens quod nequit iste potest?
Hoc ego continuata feror, neq; diuidor, inq;
Veris hiems medio uer hiemisq; manet.
Hic ut spectentur uiuos facit inter humati
Hoc antiqua uidet secula posteritas.
Hic ferat ut tellus omnis passim omnia que sunt,
Quæq; futura putant quæq; fuere facit.
Talia, cum uellet concedere parca roganti,
Abstulerat crinem Persephonea sacrum.

Iωαχείμ. Θ.

οις ποτ' ἀπελλῶν χθῆρες θαυμαστής ἐδόκησαρ
ἀκούειν ζῶντας ταῦτ' εθέλοιμι βλέπειμ,
δοσδὸς δὲ φρίποι τέχνης μνημῆσα λίθον το
ζωγράφος ἐργάγαθδ' ξυγγαφέωτε καλός,
ητάρ ταῦθ' ὄροντες, απελλῆς δυμόνοι οἵμηι
ἀλλὰ ηγείσειοις τευθόσιμοι, έιπομ, έκημ.

In his libris qui operam lectionis forte posuerit, cum alia sine excludendum adsumptis et a se animaduersa errata benigne corrigat tum notata a nobis emendet. In q̄; sumis in prefatione primi libri permutatos versus et confusam sententiam inter etiatioinem operis. Hoc modo. a. 3. a tergo Versu. 23. lege Non enim fugiebat me quanto difficultor esset labor futurus mortuo authore q̄; fuisse viuo, et quod maxime conaturum esset, occupatus erit. It Versu ultimo et deinceps primo sequentis carcer delecto verbū. Labor futurus mortui authore q̄; fuisse viuo, et quod max. contrariū sibi.

Vosse in libro. 3. carta. a. 1. Versu a fine. 2. lege si qui.

a. 2. Q. 8. pone punctum ante. nihil. 12. punctum ante, relinquē tolle. Tollē et a tergo V. 12. a fine post exire.

a. 3. V. 3. ad dele. V. 12. le. discernit. V. 15. le. totam hanc rationem. V. 24. leg. παραδικω. V. 26. le. decurrationis. V. 5. a fine le. decurratione. a. ultimo V. 1. lege productionibus.

b. 1. a tergo Iuxta imaginem virilem sic lege. Infra genu. Imma sura exterius. Imma eadem interius. Non sp̄d.

b. 2. a tergo V. a fine. 7. le. vt. a. c. deser.

c. 2. supra prima facie le. elata m.

c. 3. a tergo in scriptura intra capita. V. 2. lege sed duo.

c. 4. V. 12. lege hanc non hac. V. 25. le. quae non qua. V. 7. a fine le. acutus. A tergo. V. 6. le. labecibus.

c. 6. V. 20. lege elaborantur. V. 25. lege tenuia.

c. 1. V. 1. lege proposita. c. 4. a tergo. V. 1. lege pervertendi. V. 15. legē nisi usui ac comod. V. 12. a fine lege appon.

Ad pervertentis diversionem ascribe. Mens. viril. imagi. ultimo loco descr. in libro. 2. f. 3. V. 19. lege ipsi su. a tergo. V. 9. lege putandum? V. 21. dele cer. V. 29. le. Eodem enim modo et.

f. 4. a tergo. V. 17. a fine lege tenuibus. f. 5. V. 14. a fine lege nequaquam.

Libro. 3. g. 2. a tergo. V. 5. lege designatorē part. g. 3. V. 10. lege nerit.

g. 4. V. 3. lege angularibusue fig. V. 5. a fine lege cranium. A tergo. V. 2. lege illa.

g. 5. V. a fine. 3. lege aggrediamur, a tergo. V. 12. lege dextrum autem dirig.

I. 2. columna. 2. V. 2. lege in latus. V. 6. lege semper. I. 5. V. 16. lege alijs has fig.

V. ultimo lege scalpendi. A tergo. V. 7. lege facile ad fin. V. 8. lege foret, diff. V. 11. a fine lege sint, tunc intel.

f. 1. V. 5. a fine lege, quomodo etiam in la. a tergo. V. 9. lege oblique,

f. 4. a tergo. V. 8. lege assiduitate lecti.

Finitum opus Anno a salutifero partu. 1534. 9. Cal. Decemb.

In pressis viduae Durerianae, per Hieronymum

Hornschneyder Norimbergæ.

FOWO 848
NC 7187
965
D852 l
1534 Inv.#
63

